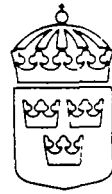

Riksdagens protokoll

1989/90:68

Torsdagen den 15 februari

Kl. 12.00–18.26

Protokoll
1989/90:68

1 § Förlängd ledighet

Allmänt lönestopp

Talmannen meddelade att *Sven Hulterström* (s) ansökt om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet t.o.m. den 16 mars.

Kammaren biföll denna framställning.

Talmannen meddelade att *Marianne Carlström* (s) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Sven Hulterström*.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 februari.

3 § Allmänt lönestopp

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1989/90:AU24 Allmänt lönestopp (prop. 1989/90:95).

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 1 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! De senaste veckornas händelser är omöjliga att förstå, om man inte har klart för sig hur oerhört betydelsefull den fulla sysselsättningen är för socialdemokratin. Den fulla sysselsättningen är själva grunden för ett samhälle med fria och trygga människor. Arbetslöshet slår hårt mot den enskilde individen. En arbetslös människa kan aldrig vara en fri människa. En arbetslös kan aldrig vara trygg.

Den fulla sysselsättningen är själva grunden för ett rättvist och jämlikt samhälle. Det går inte att skapa jämlikhet, om stora delar av befolkningen förvägras rätten att svara för sin egen försörjning. Det går inte att i efterhand

genom socialpolitik eller andra åtgärder rätta till de orättvisor som arbetslösheten skapar. Ett samhälle i arbetslöshet kan aldrig vara ett tryggt samhälle.

I länderna runt omkring oss är arbetslösheten många gånger högre än i vårt land. I Norge är den 4–5 %, och den ökar. I Danmark är arbetslösheten 9 %, och i Västeuropa som helhet också 9 %. Jämför dessa siffror med den arbetslöshet som vi har i Sverige, 1,4 %! Det är en väldig skillnad. Det innebär en skillnad för de människor i Sverige som nu har jobb, men som skulle ha varit arbetslösa med den politik som förs i andra länder. Det är en skillnad för alla oss som kan dra nytta av att bo i ett samhälle som ger utrymme åt folkets vilja att arbeta. Det är en skillnad för hela vårt land att inte behöva acceptera de klyftor, den sociala misär och den utstötthet som utbredd arbetslöshet förr eller senare måste skapa.

Vi socialdemokrater är stolta över den fulla sysselsättningen i vårt land, och vi är beredda att göra allt vad vi kan för att försvara den. Människor kan lita på – och skall alltid kunna lita på – socialdemokratins vilja och förmåga att upprätthålla den fulla sysselsättningens politik.

Låg arbetslöshet ger också de fackliga organisationerna och löntagarna en stark ställning. På många sätt är detta bra, men det ställer också krav på löntagarna att inte utnyttja denna starka ställning för att driva krav som äventyrar samhällsekonomin och på längre sikt slår tillbaka mot de egna intressena, dvs. att få till stånd ökade reallöner och att behålla den fulla sysselsättningen.

I dag står vi vid en punkt där den ekonomiska balansen hotas och där i förlängningen arbetslöshetens spöke skymtar. Priserna stiger allt snabbare. Löneökningarna jagar varandra och skapar alltmer luft i plånböckerna. Oron på arbetsmarknaden tilltar. Lockouter, strejker och varsel om konflikter håller på att bli dagliga inslag i vårt samhällsliv.

Vi har en årlig tillväxt på ungefär 2 %. Så mycket ökar den kaka som vi gemensamt har att dela på. Men under de tre senaste åren har lönerna ökat med 28 % i kommuner och landsting, med 28 % i den statliga sektorn och med 28 % på den privata sidan, i och för sig en ganska likvärdig och rättvis ökning, om man så vill.

Det är där vi just nu befinner oss, i ett läge med väldiga nominella löneökningar som inte motsvaras av en tillväxt i vår ekonomi, och denna sanning måste vi alla se i ögonen. Det är denna utveckling som vi alla faktiskt har ett gemensamt intresse av att bryta.

Man kan kanske tro att urholkade reallöner, försvagad konkurrenskraft och hotande arbetslöshet är någonting som egentligen bara drabbar löntagarna. Men det drabbar också pensionärerna, barnomsorgen och sjukvården. Det var alltså för jobben, för lönerna och för välfärden som vi var tvungna att ingripa.

Under våren 1989 lade regeringen fram ett handfast åtstramningspaket med bl.a. förslag om en momshöjning. Detta gick emellertid samtliga övriga partier i denna kammare emot. Det var bara centern som gick med på vissa efterfrågedämpande åtgärder, vilka emellertid visat sig vara otillräckliga.

Detta är bakgrunden till att regeringen inbjöd arbetsmarknadens parter till överläggning på Haga och där ställde frågan om de var villiga att medverka till centrala och samordnade avtal och om de var villiga att ta ett ansvar

för att framför allt under 1991 bromsa upp den löneutveckling som inte är till glädje för någon men som kan leda till inflation och arbetslöshet.

Det fanns en alldeles speciell anledning att välja denna tidpunkt. Den skattereform som folkpartiet och socialdemokraterna tillsammans har konstruerat erbjöd en unik möjlighet för parterna att träffa avtal om låga nominella löneökningar och samtidigt ändå få en betydande ökning av köpkraften. Det var en unik möjlighet som vi där kunde utnyttja. Landsorganisationen sade ja, TCO sade ja, SACO sade ja, men tyvärr så sade Svenska arbetsgivareföreningen nej. Därmed stängdes denna naturliga väg att med hjälp av den svenska modellen komma fram till en lösning. Det är många som anser, framför allt på den fackliga sidan, att arbetsgivarna drevs av sin ambition att decentralisera löneförhandlingarna ut till företagen och därmed försvaga facket.

I denna situation kan icke en ansvarsfull regering sitta med armarna i kors. Det skulle få omedelbara konsekvenser för vår ekonomi. Det var därför som regeringen lade fram förslagen om lönestopp, prisstopp, hyresstopp, stopp för höjning av utdelning på aktier och stopp för kommunala skattehöjningar. Vi föreslog förändringar i sjukförsäkringen, så att arbetsgivarna från den 1 januari 1991 skall få överta ansvaret för sjuklönen för de första 14 dagarna av en sjukdomsperiod. Vi föreslog ytterligare åtgärder för att begränsa överhettningen på byggmarknaden. Dessutom föreslog vi att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter skall utreda åtgärder som stramar upp reglerna för framtida avtalsförhandlingar. Vi var beredda att sätta in en rad åtgärder för att stärka tillväxten, vilket långsiktigt naturligtvis är viktigt, ja nästan avgörande. Detta skulle ske genom skattereformen, inom regionalpolitiken, inom jordbrukspolitiken och genom satsningar på infrastruktur, forskning och en bättre arbetsmiljö. Det här är viktiga, för att inte säga avgörande, insatser för vårt lands framtid och för våra medborgares möjligheter att leva ett rikt och tryggt liv.

1990-talet kan antingen bli ett stagnerande och uppgivet årtionde eller ett årtionde som innebär stora möjligheter till framsteg och framgång. Det är nu vi måste välja. Det är nu vi måste skapa utrymme för de uppgifter som ligger framför oss. Det gäller miljön. Får vi stora ekonomiska problem så kommer sjuka sälar, skogsdöd, försurade sjöar och luftföroreningar att hamna i skymundan. Det vet vi av erfarenheterna från de länder som har stora ekonomiska problem i vår nära omvärld. Det vore en katastrof. Det vet vi. Likafullt är en god miljö och en stabil ekonomi beroende av varandra. Den stabila ekonomin är en nödvändighet för att vi skall klara av miljöproblemen. Sådana är realiteterna. De som värnar om miljön borde tänka på det.

Det gäller arbetsmiljön. Vi har en unik chans att ta itu med den. Det finns resurser. Det finns vilja. Faller samhällsekonomin däremot sönder blir 1990-talet ett förlorat årtionde för 100 000-tals människor med tunga och ohälsosamma jobb. De som tycker att det är dags att ta itu med klasskillnaderna och orättvisorna i arbetslivet borde tänka på det.

Det gäller välfärden. Här finns stora och rättmätiga behov att tillgodose. Vi behöver resurser till barnomsorg för allt fler barn, till omsorg om allt fler

gamla och till sjukvård som kan göra allt fler friska. De som värnar om tryggheten, kvaliteten och jobben i den offentliga sektorn bör tänka på det.

Ingenting av allt detta blir verklighet om den samhällsekonomiska balansen går förlorad eller arbetsmarknadens parter tappar kontrollen över lönebildningen. Nu yrkar samtliga fem oppositionspartier i denna riksdag på att regeringen icke skall få genomföra sina förslag till åtgärder mot den ekonomiska krisen. I denna för landet kritiska situation är det anmärkningsvärt om man inte samtidigt presenterar ett eget alternativ till hur krisen skall bemästras.

Sverige har i dag en regering som är beredd att anvisa en slagkraftig politik mot den ekonomiska krisen och ta ansvar för de åtgärder som är nödvändiga. För socialdemokratin är det en hederssak att ta ansvar för vårt land även i besvärliga och krävande situationer. Jag vill gärna säga att denna ansvarskänsla för landet också många gånger har manifesterats över partigränserna i denna riksdag.

Att regera i medvind och fatta populära beslut är inte svårt. Att i besvärlig motvind ta på sig tunga uppgifter och lägga fram impopulära förslag ställer helt andra krav. Det är då som halten och djupet i partiernas samarbetsvilja ställs på prov. I den prövningens stund sviker inte socialdemokratin. Det finns en regeringspolitik i dag – den socialdemokratiska. Men den får vi uppenbarligen inte genomföra. Mot den står i dag fem partier i denna riksdag med totalt olika uppfattningar om vad som behöver göras.

Därför kan det, ovanpå den ekonomiska krisen, skapas en politisk kris, som leder till handlingsförlamning, osäkerhet och otrygghet. Det är det sista Sverige behöver i dag. Det är det sista vi socialdemokrater önskar, och därför har vi, från regeringens och den socialdemokratiska riksdagsgruppens sida, försökt hitta tänkbara lösningar.

Riksdagen står nu inför regeringens förslag att förhindra en ekonomisk kris. Om riksdagen antar förslagen innebär det att vi undviker såväl en ekonomisk som politisk kris. Jag ber riksdagens ledamöter betänka detta i dag, innan man går till omröstning.

Fäller de fem oppositionspartierna gemensamt de socialdemokratiska förslagen, kommer, herr talman, regeringen att avgå.
(De närvarande socialdemokraterna applåderade stående.)

Anf. 2 TALMANNEN:

Jag vill erinra om att bifallsyttringar från åhörarläktarna icke är tillåtna. Däremot äger ledamöterna i riksdagen rätt att applådera de olika anförandena.

Anf. 3 CARL BILDT (m):

Herr talman! Vi har vid tidigare debatter detta år i denna kammare talat om sammanbrottet för den tredje vägens ekonomiska politik. Det vi nu ser är också sammanbrottet för den socialistiska riksdagsmajoritet som blev ett resultat av 1988 års val, och vi ser att detta i sin tur leder till ett sammanbrott för ministären Ingvar Carlsson. För det är ju socialdemokraternas misslyckande med den ekonomiska politiken som är grunden till allt det som nu håller på att ske.

I år efter år har ni predikat om hur bra, fantastiskt bra allting är. Er politik hade lyckats med allt. Fanns det några problem över huvud taget, skylldes dessa på herrar Fälldin, Bohman och Ullsten. Men sanningen har hela tiden varit en annan.

Kostnaderna har fortsatt att öka, långt snabbare i Sverige än i andra länder i vår omvärld. Tillväxten har successivt pressats ned, framför allt på grund av att skattetrycket har ökat och ökat med varje år av socialistisk majoritet. Och underskotten mot omvärlden, krisens indikator nummer ett, har ökat och börjar nu att öka allt snabbare.

1980-talet blev ekonomisk-politiskt förlorat. Det är socialdemokratins ansvar. Och det är detta som nu bäddar för 1990-talets ekonomiska kris.

Sverige har haft ekonomiska problem förr. Det tror jag vi alla minns. Vi hade det besvärligt framför allt i mitten och slutet av 1970-talet. Men låt oss inte glömma att en av anledningarna till att vi då hade problem och att det gick dåligt för Sverige var att det gick dåligt för hela världen som följd av de omställningar som då var.

I dag är situationen totalt annorlunda. I dag går det faktiskt bra för i stort sett hela världen i övrigt. Men det går allt sämre för Sverige.

Dagens kris är hemlagad, och den är lagad av den inkompetens, den handlingsförlamning, den omoral och den söndring som denna ministär Carlsson har stått för i den ekonomiska politiken under de senaste åren.

Denna kris är Ingvar Carlssons kris, det är Kjell-Olof Feldts kris och Stig Malms kris – det är deras ansvar. Det är deras misslyckande. Det är deras misslyckande, som nu blir Sveriges kris.

Vägen in i denna kris har varit nog så krånglig och dramatisk.

I valrörelsen 1988 sökte ni väljarnas stöd för en politik som sade att alla problem var över. Man hade löst alltihop. Nu var det dags för en ny reformera, nya stora offentliga utgifter, lysande reformer. Allting var bra. Det skulle inte vara något tal om ekonomisk kris. Med denna löftespolitik som grund bildade ni en regering stödd på denna riksdags socialistiska majoritet. Då jublade ni tillsammans med kommunisterna över era framgångar.

Men omedelbart efter valet – jag tror att det på sin höjd var en månad efter – sade finansministern här, i denna talarstol, att politiken måste läggas om i grunden. Plötsligt började han, efter sin tystnad under valrörelsen, att tala utbudspolitik, *näst* som en sann moderat. Men när han skulle komma till skott med den nya politik som var nödvändig blev det ingenting alls av det.

I finansplanen 1989 sade finansministern att förslagen kommer senare. Men dessförinnan, innan förslagen kom, hann utrikesministern återvända från omvärlden och skriva artiklar om att s.k. högeridéer hade fått fotfäste t.o.m. i det socialdemokratiska partiets ledning. Av utbudspolitik, den politik som Sverige hade behövt för att möta krisen när det fortfarande gick, fick vi ingenting alls. Finansministern fick stryka på foten, och han teg om sitt nederlag.

Så tog man i stället, på klassiskt socialdemokratiskt manér, till en skattehöjning igen. Det var två procent på momsens, som Ingvar Carlsson nyss erinrade om. Men det förslaget, som i sak var alldeles tokigt i det ekonomiska läge som då var, dränktes i talkörerna första maj förra året. Det var inte bara

oppositionspartierna som röstade nej och motionerade mot förslaget. Då hade sammanbrottet gått så långt att t.o.m. den socialdemokratiska riksdagsgruppen väckte motion i denna kammare mot den socialdemokratiska regeringens proposition. Så långt hade regeringsmaktens förfall då gått.

Det vi då såg var en regering som stammade, som sjabblade och snubblade i det mönster som sedan dess har blivit så skrämmande välbekant för alla TV-tittare och alla oss här i denna riksdag.

Resultatet av detta blev till slut att nationens ekonomi skulle räddas med ett tvångssparande. Statsministern tog till brösttoner och sade att krisen var avklarad genom införandet av tvångssparandet. Han sade att tvångssparandet var höjden av nationellt ansvarstagande. Vi som inte tyckte att tvångssparandet var bra och sade att det bara kommer att leda till nya kriser, anklagades för att vara sterila nej-sägare. Det är vi egentligen ganska tacksamma för.

Men när det så grundligt gjorts klart att den ekonomiska politiken fördes utan styrning verkade det nästan som om alla fördämningar brutits. Den offentliga sektorns avtalsrörelse 1989 som, enligt regeringens käcka besked i januari, skulle vända kostnadsutvecklingen nedåt slutade i december med att man vände kostnadsutvecklingen uppåt. Det var inte bara ett misslyckande – det var dessutom ett spektakulärt och ett kostsamt misslyckande.

Då marginalskatterna efter tio års envetet motstånd äntligen skulle sänkas insisterade regeringen på att hålla skattetrycket uppe med en förfärlig mängd andra skattehöjningar, som ledde till att regeringen eldade på inflationsbomben riktigt ordentligt.

Därmed lyckades regeringen genom sina alldeles egna insatser göra sin egen smygande ekonomiska kris till en i det närmaste galopperande ekonomisk kris. Det var då finansministern började hålla tal om att den tredje vägens ekonomiska politik kommer att sluta i arbetslöshetens stålbad.

När regeringen den 10 januari, enligt de regler som gäller för oss alla, skulle presentera sin ekonomiska politik för riksdagen i finansplanen tvangs den faktiskt erkänna att den inte hade någon ekonomisk politik värd namnet. Den sade: Vi ber om ursäkt, vi skall be att få återkomma, vi har ännu inte lyckats få ihop någonting.

Finansplanen 1990 kommer att framstå som en pinsam milstolpe på den socialdemokratiska vägen utför i dessa frågor!

Det enda regeringen kunde ena sig om, såvitt jag förstår, var det som också kom till stånd, nämligen kafferepen på Haga. Ingen trodde faktiskt att de kafferepen skulle resultera i någonting över huvud taget – det gjorde de som bekant inte heller.

Så greps regeringen åter av desperation. Vi kan läsa i de socialdemokratiska tidningarna att det som då inträffade var att finansministern lade fram delvis ganska vettiga förslag som innebär att man skulle uppskjuta reformer och börja spara i de offentliga utgifterna. Vi har både statsministerns och finansministerns ord på att regeringen vid denna tidpunkt – och det var inte alls så länge sedan – var alldeles övertygad om att pris- och lönestopp skulle vara en helt verkninglös och felaktig politik. Men vi vet också, det kan vi läsa i de socialdemokratiska tidningarna, att den politik som då diskuterades, klarade regeringen inte av att föra fram till denna riksdag. Därför tving-

ades regeringen för en vecka sedan att lägga fram det paket med den politik som den själv förmodligen inte tror speciellt mycket på.

Det som regeringen föreslog, det vet vi alla, var en total statlig reglering av i stort sett alla priser och av alla löner i svensk ekonomi under nästan två år. Det skulle innebära, sett i ett internationellt perspektiv, att Sverige under 1990 och 1991 skulle få en ekonomi som skulle vara så gott som lika reglerad som den östtyska ekonomin är. Sverige skulle ha fått en ekonomi som hade varit mer statsstyrd än den polska ekonomin! När hela världen håller på att frigöra sig från statsstyrning och från reglering av ekonomin skulle Sverige kastas huvudstupa in i regleringspolitikens ändlösa och kostsamma moras!

Det är detta vi i dag voterar om. Ingenting, med undantag av det s.k. utdelningshöjningsstoppet, ligger ännu i dag på riksdagens bord. Det har talats om andra saker. Det skall komma förslag senare. Från denna regering har vi så många gånger hört talas om vad som skall komma senare att vi tar ställning till det vi ser – och det vi ser i dag på riksdagens bord är bara den statliga regleringen av alla löner och av alla priser.

Under denna vecka har jag faktiskt varken sett, hört eller träffat en enda fackman eller ekonom som sagt ett enda gott ord om dessa regleringar. Ingen tror på detta! Det är en politik som har misslyckats förr. Alla vet att detta är en politik som kommer att misslyckas igen.

Det sades i finansplanen i januari att regeringen skulle återkomma med förslag till åtstramning av ekonomin. Men det förtjänar att påpekas att detta regleringspaket inte alls innebär någon åtstramning av ekonomin. Har det någon effekt alls under 1990, när lönekostnaderna kommer att fortsätta att öka med ca 10 %, så är det snarast i något litet expansivt avseende. För 1991 tjänar det inte mycket till att räkna på dessa effekter. Ingen tror nämligen att regleringarna kan vara så länge. Regleringarna brukar bryta samman – dessa regleringar kommer att bryta samman gott och väl före 1991.

Regleringspaketet är ingen ekonomisk politik. Regleringspaketet är vad socialdemokraterna har kastat fram i stället för en ekonomisk politik.

Sanningen är ju, det vet vi alla, att den interna söndringen och den interna osäkerheten har gjort att detta stora parti och därmed denna regering har förlorat förmågan att föra en riktig ekonomisk politik. Det är ju det som är den bittra sanningen!

Socialdemokratin är slut som politisk kraft när det gäller ekonomisk politik.

Den tredje vägens politik har misslyckats, det vet alla, och i dess ställe har vi bara fått detta snubblande, denna söndring och detta svängande mellan olika positioner.

Vi säger nej till ett förslag som ingen tror på. Ingen sakkunnig i detta land, ingen sakkunnig i något annat land tror att regleringspolitik kan lösa ekonomiska problem. Det nationella ansvaret kräver att man säger nej till en politik som ingen tror på! Det gör vi, och det gör vi gärna med all den kraft som vi förmår.

Det här är en ekonomisk kris som inte håller på att bli, herr statsminister, utan som redan är en politisk kris.

Låt mig säga att detta också är en moralisk kris som inte så litet handlar om politisk moral i förhållande till väljarna.

Jag anklagar socialdemokraterna och dess politiska ledning för bristande politisk moral under dessa år! Ni har inte talat sanning för väljarna i fråga om ekonomin. Allt det som statsministern sade från denna talarstol nyss har varit sant i flera år, men har förtigits, fördolts och förnekats av denna regering och denna socialdemokrati. Ni har inte talat sanning – ni har brustit i politisk moral.

Den som brister i politisk moral drabbas av politisk kris. Den här politiska krisen har ni lagat själva, den lider ni själva av. Det är i denna del tyvärr välförtjänt. Men den drabbar oss alla därför att den drabbar Sverige.

Vi har sagt – inte vi moderater ensamma, utan också andra partier i denna riksdag – att ekonomin är på väg åt fel håll och att den tredje vägens politik leder oss in i en ny kris. Detta har ni förnekat.

Statsministern efterlyste våra förslag. Den 25 januari, när den allmänna motionstiden gick ut, hade vi en skyldighet att i denna riksdag presentera vår ekonomiska politik. Det var inte alldeles enkelt, eftersom det inte fanns så mycket till ekonomisk politik från regeringen. Men det gjorde vi i alla fall. Då framlade vi ett konkret och klart förslag. Det förslaget ligger fast. Det är klart, det är konkret och det är korrekt! Det gäller i varje enskild stavelse, och ju förr denna politik blir Sveriges politik, desto förr finns det någon förhoppning om att vi skall kunna klara krisen.

Vi krävde sänkta skatter, vi krävde stopp för reformlöften som inte kan betalas, vi krävde kommunalt skattestopp och stora besparingar i de offentliga utgifterna, t.ex. i sjukförsäkringen, genom bl.a. en arbetsgivarperiod, vi krävde en realistisk energipolitik och en frigörelse av den offentliga sektorn, och vi krävde en framtidsinriktad Europapolitik. Detta är den enda politik som på sikt kan föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

Det är viktigt att säga, i en stund som denna, att det inte finns några snabba klipp i den ekonomiska politiken. Inga devalveringar och inga regleringar kan snabbt lösa den ekonomiska krisen. Försök att föra ekonomisk politik genom snabba klipp leder bara till att krisen blir än värre.

Det finns bara ett mödosamt arbete för att med beslut på område efter område ställa allt till rätta som har gått snett under dessa år. Det är inte en politik som ger några snabba resultat. Det vore dålig politisk moral att säga att det alternativ som vi företräder snabbt kommer att häva den ekonomiska krisen, för det kommer det inte att göra. Det finns inga snabba klipp i den ekonomiska politiken; resultaten kommer långsamt. Men även om problemen kommer att vara med oss ett bra tag, är det viktigt att vi sätter in de riktiga åtgärderna snabbt, för då kan vi så småningom börja skönja att det trots allt finns ljus i andra ändan av den mörka tunnel som den socialdemokratiska politiken nu har fört in oss i.

Herr talman! Det vi i dag ser är inte det vi har sett förr i Sverige, nämligen en koalitionsregering som har haft stora problem, där de partier som ingår har olika positioner eller olika syn på den politiska utvecklingen, och där de deltagande partierna därför fattar beslut om att gå skilda vägar. Sådant har vi varit med om förr i Sverige, sådant tillhör det normala politiska arbetet i de flesta länder.

Det vi ser i dag är en socialdemokratisk regering i inre upplösning till följd av yttre tryck. Och om statsministern skrattar åt det, så är han förmodligen

en av de få socialdemokrater som finner detta vara någonting värt att skratta åt.

Det vi ser är en regering som inte längre förmår att föra en politik som är förankrad i den socialistiska majoritet i riksdagen som denna regering är bildad ur och hela tiden har haft sin politiska förankring i. Det socialistiska blocket rämnar, och den socialdemokratiska regeringen faller till följd därav samman.

Statsministern och regeringen skall avgå. Vad som skall komma därefter får vi inte besked om i dag. Det är möjligt att det som förbereds är nya taktiska svängar i detta socialdemokratiska spel som vi ständigt ser. För en sak är tydlig: att möta väljarna efter detta misslyckande, det vågar ni inte – och det har jag förståelse för.

Socialdemokratin är gammal och sliten. Den söndras alltmer. Den är inte längre en del av lösningen på Sveriges problem, den är en avgörande del av Sveriges problem.

Det vi behöver är inte en regering eller en riksdagsmajoritet som söndras i sin defensiv till stöd för någonting gammalt, utan det som Sverige behöver är en regering och en riksdagsmajoritet och en politik som med klarhet och kraft kan gå till offensiv för det nya som Sverige kräver på 1990-talet.

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det är lätt att förstå att det finns många människor som i dag känner oro och osäkerhet. Bankkonflikten drar ut på tiden. Ännu är inte konflikthotet på den kommunala sidan undanröjt. Regeringen i Sverige är i gungning, och det spekuleras i nyval, eller extraval – en företeelse som högst en tredjedel av den svenska väljarkåren över huvud taget har upplevt.

Många som följer den politiska debatten i dessa dagar undrar naturligtvis vad som har skett. Hur kunde vi hamna här? Vad är det som har gått snett? Varför förs debatten så som den förs? Egentligen är det två problem som diskuteras parallellt och som kanske ibland kan förvirra debatten. Vi har både en ekonomisk kris och en politisk kris.

Låt mig, herr talman, börja med den ekonomiska krisen. Jag skulle t.o.m. vilja säga att det är litet hårt att använda ordet kris. Jag vill inte påstå att det ännu är någon ekonomisk kris i Sverige. Men det finns utan tvivel en del symptom på att vi kan hamna i en ekonomisk kris, om utvecklingen får gå vidare på det sätt som vi nu kan se.

Räntorna är t.ex. högre än någonsin. Jag hörde i dag att räntorna på fem-årslån är uppe i 14 %. Det innebär att vi har en realränta på kanske 6 %. Och alla inser att det är få investeringar i samhället som klarar ett så högt realräntekrav.

Vi är från folkpartiets sida överens med regeringen om att inflationen är det grundläggande stabiliseringspolitiska problemet i Sverige. Lönerna och priserna har under många år stigit snabbare i Sverige än i de länder som svenska företag skall konkurrera med. Ända sedan devalveringen 1982 har löner och priser varje år, med något enstaka undantag, stigit flera procentenheter mer i Sverige än i andra länder. Och just i år kommer löneökningarna i Sverige att ligga ännu mycket högre än i omvärlden.

Alla inser att detta är en utveckling som inte kan fortgå år efter år. Om

svenska företag försöker ta ut kraftigt högre priser än vad deras konkurrenter tar ut, så tappar man marknadsandelar. Det blir svårt att klara konkurrensen. Och det är precis vad som har hänt. Vi skaffade oss ett rejält försprång i början av 80-talet genom de två stora devalveringarna 1981 och 1982. Men det försprånget är nu uppätet, och svensk industri är i dag utomordentligt sårbar. Om den internationella konjunkturen viker i det här läget, så finns det stor risk att det är de svenska företagen som förlorar först.

Alla förstår att löneökningar på 12, 13, 14, 15 % eller mer inte innebär att köpkraften stiger med så mycket, utan att det mesta av detta kommer att gå bort i inflation. Alla priser kommer att öka, så att det blir ganska litet värt, allt det där som löntagarna i förhandlingarna har kämpat sig till.

Att vi har den här situationen i Sverige – med mycket snabba pris- och löneökningar – har en lång historia. Man kan gå mycket långt tillbaka i tiden. Man kan gå till kostnadskrisen i mitten av 70-talet, och man kan hitta andra kopplingar till vår moderna ekonomiska historia – till det skattesystem som vi nu är på väg att göra oss av med, och mycket annat.

Men det har naturligtvis under resans gång funnits möjligheter att ändra utvecklingen. Det har inte varit ödesbestämt att allting skulle fortsätta år efter år efter år. Har man sett problemen – det har vi gjort i riksdagen, och det har regeringen gjort – så har det också funnits möjligheter att korrigera kursen.

Jag skulle vilja påstå att ett avgörande år för den situation som vi nu befinner oss i var 1988. Det började på våren 1988. Det stod då klart att vi hade en mycket kraftig överhettning i svensk ekonomi. Den infann sig inte på våren 1988, utan den hade tillkommit tidigare. Men många ekonomer, även de som ger råd till regeringen, trodde att konjunkturen skulle vända. På våren 1988 stod det klart att överhettningen inte skulle försvinna av sig själv, utan att det behövdes en åtstramning i svensk ekonomi. Det var inte en insikt som fanns bara inom folkpartiet, utan det var vad alla ledande ekonomer och alla konjunkturbedömare sade och även vad regeringen själv skrev i den s.k. reviderade finansplanen på våren 1988.

Men regeringen föreslog ändå inga åtgärder. Den konstaterade att behovet fanns, men regeringen lade inte fram några förslag. Det berodde naturligtvis på att det då var bara några månader kvar fram till valet, och regeringen vågade inte ta ansvaret för Sveriges ekonomiska utveckling i ett läge när valet var så nära förestående och regeringen möjligen kände att det inte var alldeles säkert att den skulle få förnyat förtroende.

Även då var tecknen desamma – ökande inflation och ökande bytesbalansunderskott. Och regeringen skildrade den ekonomiska situationen – vad som då sågs som den annalkande krisen – i nästan samma ordalag som regeringen gör i dag. Men regeringen satt passiv – den hade valet i sikte.

Ändå hölls en viss moral uppe ganska länge inom socialdemokratin. När socialdemokraterna antog sitt valmanifest i juni 1988 höll socialdemokraterna hårt på principen att reformer skulle finansieras. Det var först vid upptakten till valrörelsen någon gång i mitten av augusti, när journalisterna började följa Ingvar Carlsson och ställa frågor om varifrån pengarna skulle tas, som socialdemokraterna sadlade om. Det var närmare bestämt inför Ingvar Carlssons radioutrådd den 17 augusti. Då plötsligt hade kraven på att

reformer skulle betalas försvunnit. Kjell-Olof Feldt hade en presskonferens och talade om att när han hade sagt att skattesänkningar skulle finansieras så var det resultatet av en tankelapsus. Bo Toresson framträdde i samband med socialdemokraternas valupptakt i Fagersta och sade att det hade tagits fram nya och hemliga beräkningar som visade att reformerna inte behövde finansieras utan att det fanns pengar så att det räckte till allt. Denna glada nyhet tillkännagav Ingvar Carlsson vid radioutfrågningen den 17 augusti.

Det här var just ett uttryck för det som jag i den allmänpolitiska debatten för en vecka sedan kallade den stora välviljans hyckleri. Plötsligt ville socialdemokraterna inte säga att någonting behövde finansieras, utan de skulle vara vän med alla. Det skulle bli skattesänkningar och reformer, och allt skulle klaras av utan några som helst uppoffringar. Det är just detta som är den stora välviljans hyckleri.

1988 blev alltså ett ödesdigert år. Makten betydde allt för socialdemokratin, och de ekonomiska problemen intet i det läget. Det här kastar än i dag sin skugga över oss. Socialdemokraterna grävde en grop åt andra, huvudsakligen avsedd för oss i folkpartiet, och nu ligger de själva mitt i gropen och sprattlar.

Det som hände 1988 är inte bara historia. Jag såg i tidningen i dag att Landsorganisationen redan har dragit i gång valrörelsen. I dag dök det upp en helsidesannons i tidningarna, en sådan som vi i de mindre partierna aldrig har råd att kosta på oss, om skiljelinjen i svensk politik. Där kan vi läsa att de borgerliga partierna vill att det skall vara högre arbetslöshet, att de vill ha högre inflation, att de vill rasera reallönerna, tryggheten och jobben för de lågavlönade, att de vill ha en offentlig sektor där plånboken styr och att de vill sänka ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen. 1990 års valrörelse har börjat. Och det låter precis likadant som 1988. Lögnerna staplas på varandra, och det är socialdemokraterna som är skyldiga till att den politiska debatten förs på detta sätt.

(Applåder.)

Herr talman! Jag skall gärna medge att jag är en av dem som då och då hoppas att socialdemokraterna har börjat tänka om. Den här annonsen från rörelsen som publiceras i dag är en nyttig påminnelse om att vi har att göra med samma socialdemokrati som alltid.

Socialdemokraterna erinrar gärna om de borgerliga regeringsåren och de ekonomiska problem som fanns då. Det gör även LO i den här annonsen. Men på helt avgörande punkter skiljer sig förutsättningarna, precis som Carl Bildt var inne på i sitt anförande. Då var de internationella förutsättningarna helt andra. Det rådde oljekris. Och i början av 80-talet rådde den längsta och djupaste lågkonjunkturen efter andra världskriget – det är Kjell-Olof Feldts egna ord. Då var det minsann inget tal om någon nationell samling eller att oppositionen skulle ta något moraliskt ansvar. Hörde någon en socialdemokrat tala i sådana termer i början av 80-talet? Nej, tvärtom, då skällde socialdemokraterna som bandhundar. Då var oljekrisen den borgerliga regeringens fel. Den internationella lågkonjunkturen var den borgerliga regeringens fel.

Nu har vi i Sverige haft den längsta högkonjunkturen efter kriget. Det har varit en god tillväxt i omvärlden. I början av 80-talet hängde vi i alla fall med,

även om det inte gick så fort i omvärlden. Men nu hänger vi inte med längre. Nu utvecklas den svenska ekonomin sämre än omvärldens. Så trots att förutsättningarna egentligen har varit de allra bästa för att regeringen skulle klara problemen i den svenska ekonomin har regeringen inte lyckats lösa de grundläggande problemen. Och de problem som vi i dag har i svensk ekonomi är hemmagjorda. Vi kan inte skylla på omvärlden, inte på några oljeschejker, inte på Reagan, inte på Thatcher, och inte på några andra heller.

Ändå vill jag gärna säga att jag inte tycker att allt är nattsvart. Jag tycker att det finns ljuspunkter, både i svensk ekonomi och inom svensk socialdemokrati. Ibland har socialdemokraterna visat att de inte har känt sig helt tillfreds med de ordval som förekom i olika sammanhang i den förra valrörelsen. Och det har funnits en vilja att bryta mot gammalt socialistiskt tänkande. Det har under senare år skett en ganska omfattande avreglering i den svenska ekonomin. Valutaregleringen har försvunnit, och tekoregleringarna, liksom jordbruksregleringarna, är på väg att försvinna. Skattereformen är naturligtvis uttryck för ett dramatiskt omtänkande från socialdemokraternas sida.

På valupptakten i Fagersta i mitten av augusti 1988 sade Ingvar Carlsson följande: "Bengt Westerberg och folkpartiet har under hela 80-talet varit på väg långt ut åt höger. I dag har det gått så långt att t.o.m. Carl Bildt kan angripa folkpartiet från vänster i skattepolitiken."

Omdömet gällde den skattepolitik om vilken vi nu är överens.

Det nu aktuella krispaketet är ett återfall i regleringstänkandet. Uppläggen av detta krispaket är för mig helt obegriplig. Det stämmer nämligen inte med den analys och de principiella rekommendationer som regeringen själv redovisar i t.ex. årets finansplan men som även återfinns i finansplan efter finansplan under hela 80-talet.

Gång på gång har regeringen sagt att det centrala problemet är pris- och löneutvecklingen i Sverige och att receptet för att lösa detta problem är en stramare finanspolitik. En stramare finanspolitik måste i ett läge med det höga skattetryck som vi har i Sverige innebära lägre utgifter. Men detta föreslår inte regeringen. Ingvar Carlsson kom tillbaka till regeringens förslag från våren 1989. Han frågade varför vi var så kritiska mot den moms höjning som regeringen då föreslog. Jo, därför att vi inte tror att det är med skattehöjningar som man löser problemen i Sverige. Och vi kommer ihåg att Ingvar Carlsson i valrörelsen 1988 hade sagt att det inte skulle bli någon moms höjning. Han sade att bara en djup internationell kris kunde motivera en moms höjning. Men det gick inte att peka på någon djup internationell kris förra våren, utan det var en hembakad kris.

Jag skall för säkerhets skull erinra Ingvar Carlsson om exakt vad han sade när han fick en fråga av journalisten vid radioutfrågningen. Journalisten sade: Du utesluter varje moms höjning under det kommande året? Det gör jag, sade Ingvar Carlsson, med undantag för om vi kommer i en dramatisk internationell situation – det som varje ansvarsfull regering måste säga. Ingvar Carlsson hade också vänligheten att hänvisa till mig – jag hade sagt ungefär samma sak några dagar tidigare. Och jag delar denna uppfattning. I dramatiska internationella kriser kan man tvingas vidta åtgärder som man i andra lägen inte tror på. Men vi befinner oss inte i en sådan situation, och

det var därför vi var så kritiska mot Ingvar Carlsson när detta förslag framfördes för ett år sedan.

Nu föreslår regeringen ingen stramare finanspolitik – snarare tvärtom. Det är så, som också professor Assar Lindbeck påpekade i en debattartikel i Dagens Nyheter i går, att om man efter en lönerörelse som ger löneökningar på någonstans mellan 10 och 15 % inför prisstopp innebär det naturligtvis en påspädning av den privata konsumtionen, dvs. det får en expansiv effekt i stället för en åtstramande effekt.

Prisreglering fungerar inte i en marknadsekonomi. Priserna både på arbetskraft och på varor och tjänster är det signalsystem som måste fungera i en marknadsekonomi för att man skall kunna ha dynamik och få förändringar i ekonomin. I ett läge med låg tillväxt som vi befinner oss i nu är det just dynamik och förändringar som vi på olika sätt måste främja. Då är det helt fel att gå in och administrativt reglera priserna under en så lång period som regeringen föreslår.

Detta vet Kjell-Olof Feldt. Kjell-Olof Feldt har stått inför ekonomer i nationalekonomiska föreningar och i andra sammanhang och berättat just dessa. Jag tillhör dem som har lyssnat på Kjell-Olof Feldt och tyckt att han är en klok karl. Jag förstår inte vad som har tagit åt honom när han nu går med på detta förslag. Om han har blivit överkörd finns det andra möjligheter även för en finansminister.

Ingvar Carlsson säger att lönestoppet i själva verket är till för att vi skall kunna rädda livet på sälar, rädda försurade sjöar och förbättra arbetsmiljön. Allt detta är viktigt, men det tal Ingvar Carlsson höll hade ingenting med den ekonomiska politiken och lönestoppet att göra. Inte en enda säl kommer att överleva på grund av lönestoppet.

Det verkliga problemet i svensk ekonomi är överhettningen på arbetsmarknaden. Det är den som drivit upp löneökningstakten. Det är inte parternas fel, som man lätt kan tro. Det är inte LO:s, TCO:s och deras förhandlande organisationers, inte ens Svenska arbetsgivareföreningens fel att lönerna har drivits upp i Sverige. Det är regeringens fel därför att den inte har fört en tillräckligt stram finanspolitik.

Det finns krissymptom i svensk ekonomi – jag har redan varit inne på detta. Men jag tycker att det finns en viss anledning till optimism. Jag tror nämligen att det går att klara dessa problem om vi har en kraftfull regering, men det kräver mod och ledarskap, vilket jag tycker att den svenska regeringen för närvarande saknar. Detta för mig, herr talman, över på den andra krisen, den politiska krisen. Det är ingen kris för Sveriges demokratiska system, som man lätt kan få för sig när man läser vad Kjell-Olof Feldt har sagt om ett nytt valsystem. Det är som om Sveriges problem bara skulle kunna lösas om vi hade ett valsystem som gav socialdemokraterna överrepresentation i riksdagen. Så är det naturligtvis inte.

Jag hörde på professor Sören Holmberg i går i en debatt i Magasinet, där han just påpekade att vi har lång erfarenhet av demokrati i Sverige. Vi har kunnat hantera de kriser som har varit under resans gång. Vi kommer att kunna hantera också den här krisen utan att vi byter valsystem eller något annat.

Nej, den politiska krisen är inte en kris för det demokratiska systemet,

utan det är kris för svensk socialdemokrati. Det är möjligt att den politiska terrängen i Sverige är på väg att förändras. Jag kan förstå att en sådan situation kan skapa litet förvirring i många läger. Det kan skapa problem när man skall välja vilka man skall samarbeta med och hur riksdagen skall fungera i en ny situation. Jag tycker att det är fullt begripligt. Då är det särskilt viktigt för varje enskilt parti att i en sådan situation ha någon form av ideologisk kompass som leder en i sakfrågor.

Min känsla är att socialdemokratin för närvarande saknar denna ideologiska kompass. Ryckigheten i politiken gör socialdemokratin till en oberäknelig faktor. Man vet inte var man har partiet någonstans. Ena dagen är det avreglering av ekonomin. Nästa dag är det totalreglering. Ena dagen är det ljusår till folkpartiets skattepolitik. Nästa dag är det uppgörelse med folkpartiet. Ena dagen vädjar man om samförstånd. Andra dagen skickar man fram LO för att publicera en annons där det talas om att det fortfarande är ljusår mellan socialdemokraterna och andra partier. Ingvar Carlsson har gjort ett stort nummer under de senaste dagarna, så fort en journalist har varit där och frågat, av att oppositionen, de fem partier som är emot lönestoppet, inte enats om något alternativ till detta lönestopp. Då kan man säga att Sverige förmodligen mår bättre av att inte ha lönestoppet även om man inte gör någonting annat. Men jag skall inte förneka att jag tycker att det behövs andra åtgärder i stället.

Det är naturligtvis nonsens att gå ut och säga att alla från moderaterna till vänsterpartiet kommunisterna skulle enas om ett alternativ. Det har ingen verlighetsförankring. Det tror Ingvar Carlsson inte heller. Jag tycker inte ens att det är särskilt klämmigt som retoriskt knep att gå ut och säga detta. Om det är omoraliskt att vi i folkpartiet inte släpper igenom regeringens paket, är det precis lika omoraliskt att inte socialdemokraterna släpper igenom folkpartiets paket. Om ni röstar på vår ekonomiska politik, går den igenom i riksdagen. Om vi röstar på er politik går den igenom i riksdagen. Är det ena omoraliskt är det andra också omoraliskt. Ni är välkomna att rösta på våra förslag om ni vill.

I verkligheten har vi från folkpartiets sida visat att vi är beredda att ta ansvar för Sveriges ekonomiska utveckling. Vi har varit med och genomfört en skattereform som innehåller mycket gott men också en del smärtsam finansiering. Vi har stått upp för den skattereformen. Vi har försvarat den, och vi kommer att göra det i fortsättningen.

Jag gick ut i en TT-intervju under mellandagarna och tillät mig att säga att jag är beredd att räcka ut handen till socialdemokraterna också i andra politiska frågor. Jag har fått en del intern kritik för det. Det finns t.o.m. tidningar som har påstått att det finns klyftor i folkpartiet. En och annan partiledare har här i kammaren talat om blåklintarnas krig och sådant. En sådan debatt skall vi nog klara av internt. Men kom inte och säg att vi inte har varit beredda att ta ansvar! Det har vi gjort i övermått från folkpartiets sida. Där emot vore det inte att ta ansvar att släppa igenom en ekonomisk politik som vi är övertygade om är felaktig. Tvärtom vore det oansvarigt av oss att göra det. Att visa ansvar är att våga stå upp för en politik som man vet innehåller en del som kommer att få kritik från många håll. Den enda punkt som regeringen har fått riktigt mycket kritik för backade man från. Alla som var med

vid uppgörelsen inom socialdemokratin – Malm, "Blomman" och andra – har i stort sett bett om ursäkt och sagt att de har blivit lurade, att det gick så fort och liknande. De står inte längre för förslaget. Vågar regeringen på en enda punkt i den långa listan som LO publicerar i sin annons i dag utmana LO? Jag tror att det behövs om vi skall kunna lösa Sveriges ekonomiska problem.

Det var socialdemokraterna, inte vi i oppositionen, som började tala om nyval för en månad sedan. Bo Toresson gav många intervjuer. I Svenska Dagbladet den 12 januari sade han t.ex.:

"Klarar vi inte att få igenom beslut i riksdagen för att balansera ekonomin återstår inget annat än nyval." Det var så här rykteskarusellen satte i gång. Detta sade Bo Toresson innan någon visste vad politiken bestod i. Det fick vi inte veta när budgetpropositionen lades fram den 10 januari. Innan vi visste någonting om politiken och vilka möjligheter det fanns att förankra den i riksdagen gick socialdemokraterna ut och hotade med nyval.

Nej, det är inte orimligt alls att en minoritetsregering ställer kabinetsfråga och säger att kan den inte få gehör för sin politik i riksdagen får den gå ut och fråga folket och se om den kan få gehör för sin politik där i stället. Det är inte något uttryck för en kris för det demokratiska systemet, utan det är ett sätt i vårt demokratiska system att hantera en kris. Det är ett fullt möjligt sätt.

Det finns ingen som älskar nyval med de korta valperioder som vi har i Sverige och den besvärliga ekonomi som säkert inte bara vi i folkpartiet får om man skulle genomföra ett nyval. Men det kan ändå vara rimligt att ett sådant här läge låta väljarna säga sitt. Jag har svårt att se att det finns någon annan rationell lösning på det problem som vi nu har än att det blir ett nyval. Jag har visserligen läst att finansdepartementet redan är i färd med att ta fram ett nytt krispaket. Om en regering Carlsson skulle efterträda regeringen Carlsson, har man ett paket på gång, om det nu inte är så att man bedriver någon slags serviceverksamhet åt en kommande borgerlig regering. Om det skulle vara så att regeringen först lägger fram ett paket och ställer kabinetsfråga på detta paket och säger att om den inte får igenom det avgår den. Om sedan efter piruetter och samtal med talmannen samma regering återinträder och för en annan politik, då kan det inte uppfattas som något annat än en taburetthäfte från regeringens sida. En sådan brist på konsekvens i uppträdandet tror jag bidrar till att minska respekten för det politiska systemet och för de politiska partierna.

Jag hör inte till dem som är "sossehätare" som i alla lägen talar illa om socialdemokraterna. Jag tycker tvärtom att det finns en rad trevliga socialdemokrater – alla behöver inte ta åt sig för det.

Jag tror att det finns gemensamma uppgifter för socialdemokrater och socialliberaler i framtiden. Behovet av ett slags helrenovering av socialdemokratin är dock just nu mycket påtagligt. Medan den helrenoveringen pågår behövs det handling för att få ordning på Sverige. I det läget tycker jag att det är självklart att vi på den borgerliga sidan undersöker möjligheterna att samlas kring en gemensam ekonomisk politik.

Vi har från folkpartiets sida i den motion som vi presenterade den 25 januari redovisat vårt alternativ till den politik som regeringen nu vill föra. Dit

hör ett genomförande av skattereformen med en ansvarsfull finansiering. Jag har märkt under senare dagar att det finns mycket stora förväntningar på denna skattereform, och när en del nu känner att den kanske är hotad börjar de som stöder skattereformen höra av sig, inte bara de som är kritiska mot detaljerna i reformen, och det är i sig glädjande.

Som komplement till reformen behöver vi andra sparstimulerande och utbudsstimulerande åtgärder för att få upp hushållssparandet och för att öka arbetskraftstillgången. Vi behöver en stramare finanspolitik för att hålla tillbaka löneglidningen och för att minska överhettningen på arbetsmarknaden. Vi behöver ett besked om den förtida avvecklingen av kärnkraften. Enligt vår uppfattning bör den inte genomföras. Vi behöver krafttag för att få litet bättre ordning på den offentliga sektorn, bl.a ett väsentligt ökat utrymme för enskilda initiativ och alternativ. Med en sådan politik skulle vi kunna få bättre ordning i svensk ekonomi och ingjuta litet mer av optimism hos människorna i Sverige.

(De närvarande folktopparterna applåderade stående.)

Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Rättvis fördelning och god miljö är avgörande förutsättningar för en uthållig ekonomisk utveckling. Det var centerns huvudbudskap inför 1988 års val, och det är centerns besked i dag.

Värdiga och likvärdiga levnadsvillkor för alla människor i olika delar av landet måste vara målet för den ekonomiska politiken. Alla har rätt till grundtrygghet, till goda förutsättningar för utbildning och arbete, till en god miljö. Vi måste ta vara på landets resurser – och de är stora –, både de mänskliga resurserna och naturresurser, på ett ansvarigt sätt. Detta ansvar omfattar också kommande generationer.

Människors egen vilja till initiativ och att ta ansvar måste tas till vara. Det förutsätter ett decentralistiskt synsätt. Det innebär kamp mot maktkoncentration, varhelst den förekommer. Centerns alternativ är ett decentraliserat samhälle.

Dessa grundläggande värderingar innebär ett bestämt nej till centralistisk kommandoekonomi likaväl som till en låt-gå-politik utan socialt ansvar, där marknaden ensidigt styr. När dessa krafter kombineras – och det händer ibland – blir resultatet förödande. När den ena ytterkantpolitiken skall ”slå ihjäl” den andra blir det kris, ekonomiskt, fackligt och politiskt. Det är något av detta vi kan se i dag.

De som har svag politisk och demokratisk förankring kan då uppenbarligen hamna var som helst. Ett tydligt exempel på detta är Svenska arbetsgivareföreningens positionsförändringar de senaste veckorna, från decentraliserade förhandlingar utan samordning på Haga till förord för kommandoekonomi i dag. Samma obehagliga bild får vi när begränsade grupper beslutar centralt och alla tycks gå i allas ledband, men där den demokratiska förankringen brister. Det förslag riksdagen nu har att behandla har starka drag av centralism och just bristande förankring.

Ett land blir inte bättre när extrema modeller tillåts bli förebild eller politiska ytterkantvärderingar får råda. Det behövs mindre av polarisering, inte mer. Det behövs mer av samverkan i samhällets åsiktsmässiga mittfält. Men

samverkan får inte leda till oklara ansvarsförhållanden. Det är den socialdemokratiska regeringen och den socialistiska majoritet som denna regering är baserad på och som finns i dagens riksdag som har huvudansvaret för dagens situation. Därom får det inte råda någon som helst tvekan. Det är ert ansvar att försöka reda ut dagens krissituation. Klarar ni inte den uppgiften, måste det bli nyval. Det är nämligen ett sätt att lösa den sortens kriser. Det finns inga alternativ i det läget. För centerpartiet är detta en självklar uppfattning. Vi har visat i olika sammanhang att vi är beredda att ta ansvar också för impopulära åtgärder. Men vi är inget stödparti. Vi har våra värderingar och våra uppfattningar om hur politiken skall bedrivas. Det gäller i förhållande till den nu sittande regeringen, och det gäller i andra konstellationer som kan bli realiteter. Vi ställer utomordentligt bestämda krav på den politik som vi kan medverka till.

Centern tänker inte medverka till en politik som står i motsatsställning till våra grundläggande värderingar om ett decentraliserat samhälle med god miljö och rättvis fördelning. Samtidigt är det för oss självklart att eftersträva en icke-socialistisk majoritet, som måste ta hänsyn till dessa våra decentralistiska och gröna värderingar. I den situationen kan genomslaget för våra värderingar stärkas. Därmed stärks också mittfältet i svensk politik. Det minskar utrymmet för kantpolitik och polarisering. Det skulle öka stabiliteten i det svenska samhället.

Den svenska ekonomin är för närvarande ur balans. Alla partier har nu kommit till denna insikt. Trots internationell högkonjunktur, goda exportpriser och gynnsamma förutsättningar när det gäller den internationella valutautvecklingen är vår ekonomi på väg att kapsejsa, i varje fall tillfälligt.

Klyftorna mellan människor har ökat. Det gäller beträffande inkomster och inte minst förmögenheter. Det gäller mellan koncentrationsområden och avfolkningsområden.

Den s.k. tredje vägens ekonomiska politik anträdde efter valet 1982 med stolta ord. Det gällde att kombinera hög sysselsättning och återhållsam kostnadsutveckling. Jag skall inte gräva i det förflutna, och jag skall inte heller lyfta fram de karakteristika som klistrades på de icke-socialistiska regeringarnas politik, men jag tror att det finns anledning att någon gång på socialdemokratiskt håll erinra sig de överord, de orättvisa beskyllningar, som riktades då mot den politiken, som hade sitt problem i den internationella förhållandena och i de struktursvårigheter som följde i Sverige av dessa. Jag tror att det finns anledning att erinra sig detta i dag.

Första steget på den tredje vägen var som bekant den stora devalveringen. "Förutsättningen" för att den skulle bli framgångsrik angavs vara att den prisstegring den ledde till hölls tillbaka och att ekonomin växlade in på "en bana av avsevärt lägre prisstegringar". "Detta förutsätter att lönekostnadsstegringen hålls tillbaka – vilket i sin tur kräver en fördelningspolitik som upplevs som rättvis av breda folkgrupper", hette det då. Just det. Det är också på den punkten det har brutit.

Det är därför det är sådana spänningar på avtalsmarknaden i dag. Men man skall inte ensidigt lasta de fackliga organisationerna. Det är klart att man skall kräva samhällsansvar av dem, men man skall inte bortse från just hur de har upplevt klyftorna och den ökade spänningen, hur deras medlem-

mar har upplevt sin situation under de gångna åren, då kraven har ackumulerats och ökat.

Det är ett oerhört högt pris att sätta grimma på hela avtalsmarknaden. I samma ögonblick som man gör det lyfter man också bort en del av ansvaret, men egentligen vill vi gå åt andra hållet, dvs. att de också måste ta sitt ansvar. Förutsättningarna skall läggas här, så att de just upplever en fördelningspolitik som rättvis. Jag har inte svårt att instämma i de syften som man talade om i citatet från början av den tredje vägen.

När den tredje vägens ekonomiska politik stakades ut sade regeringen också: Att påverka förväntningarna är ett betydelsefullt led i den ekonomiska politiken. Ett viktigt steg angavs vara att "offentliggöra ett inflationsmål inför 1984".

Så fortsatte det med inflationsmål efter inflationsmål, och alla utom det allra första 1983 passerades med god marginal. Men regeringen lyckades inte samla sig eller politiska majoriteter för en långsiktigt stabil ekonomisk politik.

När regeringen så den 8 februari i år presenterar sitt krispaket i form av ett pressmeddelande och tal av finansministern här i riksdagen heter det att "Sverige rusar med hög fart in i en kostnadskris".

Den tredje vägens politik har dessförinnan högtidligen avslutats i den finansplan regeringen lade fram.

Analysen till orsakerna uteblir dock. De citat jag har nämnt visar på två orsaker, som från början kunde förutses leda till skevheter, nämligen brist på fördelningspolitik samt bristande tilltro till regeringens stabiliseringspolitik. Jag skall ta några exempel på goda avsikter och andra uttalanden som har nämnts.

I proposition 1989/90:100 heter det ett avsnitt om den internationella ekonomin att – förutom att penningpolitiken kan leda till en för kraftig uppbromsning – "risken är betydande för en lönekostnadsledd uppgång i inflationen i länder där vinstutvecklingen har varit stark under de senaste åren".

80-talets devalvering har drivit upp vinstnivåerna i Sverige, speciellt i de stora företagen. Vi har fått en ohanterlig fusionsgalopp i vårt land, där man har excellerat i att köpa upp varandra. Det leder självfallet inte till en bättre konkurrens, i en ekonomi som är beroende av just konkurrens. Det gäller inte minst byggsektorn. Utöver fusionsgaloppen har vi haft den bristfälliga fördelningspolitiken och stabiliseringspolitiken.

Regeringen har också försummat fördelningen mellan regioner, som jag var inne på tidigare. Devalveringen och inflationen har givit både förmögensomfördelning och koncentration, bl.a. genom just de stora företagens fördelning över landet, de som gynnades mest av devalveringspolitiken.

Regionalpolitiken har det talats om, t.ex. av LO-ekonomerna i november 1987, som i sin rapport sade: "Tillväxten skall styras dit där det finns outnyttjade resurser, t.ex. i Norrland. Det skulle minska överhettningen i storstadsområdena." I regeringens proposition 1988/89:100 aviserades att "regionalpolitiken aktiveras för att stimulera tillväxten i områden där det finns ledig kapacitet samt dämpa expansionen för att på så sätt motverka ytterligare flaskhalsar i storstäderna". Men det hände inte så mycket.

Problemet är att regeringen inte heller här förmått vidta åtgärder som ska-

par trovärdighet. Centerförslaget om investeringsavgifter på 25 % för nybyggande av kontor och rättvis skatteutjämning fick inget gehör förrän förra våren, och då för det första förslaget om investeringsavgifter. När beslutet fattades blev den gemensamma nämnaren 10 %, och det har visat sig att det inte varit tillräckligt effektivt – det kan vi se i den här regionen. Först nu talar regeringen om 30 % och ett vidgat område.

I verkligheten kom den tredje vägens ekonomiska politik att kraftigt bidra till koncentration av både kapital och människor. De obevekliga konsekvenserna av koncentrationen, centraliseringen och storskaligheten kan alla nu avläsa: överhettning i storstadsregionerna och samtidigt utarmning av mindre orter och landsbygdsområden.

Köer till bostad, till vård, till daghemsplats och i trafiken – det är verkligheten för storstadens människor, för oss som bor här. I många, många andra orter har det minskade befolkningsunderlaget lett till sämre service, färre bussturer, nedlagda skolor och därmed sämre förutsättningar för nya näringslivsatsningar, nya jobb och utvecklingsmöjligheter – en ond spiral, nedåt.

Koncentrationen blir sin egen drivfjäder. Där jobben finns, där drivs lönerna upp och dit flyttar många. I expansiva branscher i det privata näringslivet har löneglidningen varit mycket stor. Att offentliganställda, som arbetar med att vårda livet självt och märker hur deras löner urholkas medan klyftorna växer, begär kompensation i det läget är förstäeligt.

Det utesluter inte att regeringen har ett ansvar för en sammanhållen arbetsgivarpolitik, där några få inte tillåts driva i väg med helheten.

Men vem kan betala mat och bostad med erkänsla? Spänningar har skapats, både mellan människor med olika yrken och mellan regioner. Sammantaget har det givit en sådan kostnadsutveckling att Sveriges konkurrenskraft gentemot andra länder försämras med allt sämre bytesbalans som följd. Underskottet ökade till drygt 33 miljarder förra året, som vi kunde höra i går. Prognoserna för 1990–1991 om ca 37 och drygt 50 miljarder i underskott är tyvärr passé i dag.

Med centerns ekonomiska politik vill vi ta till vara produktionskapaciteten i hela landet. Människorna, företagandet, de många mindre och medelstora företagen, det svenska jordbruket – som en del behandlar som någon sorts avvecklingsnäring –, marken och resurserna – allt måste nyttjas. Med bl.a. skatte-, närings-, energi- och miljöpolitik som instrument vill vi skapa rättvisa – mellan människor och mellan regioner. Signalerna skall vara tydliga, ge långsiktiga spelregler och därmed förutsättningar för långsiktigt stabil ekonomi.

Sverige behöver ett nytt och rättvist skattesystem.

Centern medverkade i skattereformens första del, men vi valde en annan finansiering än den som socialdemokrater och folkpartister enades om. När de många människorna med låga och normala inkomster skall betala höginkomsttagarnas skattesänkningar – genom hög moms på mjölk, bröd, kött och potatis, genom hög moms som drabbar boendet och genom energimoms direkt i hushållen – drabbar det fel, och därför valde vi i centern att redovisa en annan finansiering. Vårt alternativ innebär inte att de många männi-

skorna inte får vara med och betala, men det innebär att de stora bördorna inte läggs direkt på hushållen.

Är det, uppriktigt sagt, någon som i realiteten tror att den valda finansieringen av skattereformen är möjlig att kombinera med de höga räntorna, som i dag rusar upp mot allt högre nivåer? Hur skall då människor kunna klara sin vardagsekonomi just på de områden, t.ex. boendet, där man har svårast att göra förändringar på kort sikt? Man kan inte heller helt och hållet sluta att äta. Återhållsam beskattning av nödvändig konsumtion och höga punktskatter på miljöstörande energi är vårt alternativ. Det betyder mer kvar i plånboken för dem som måste använda merparten av sin inkomst till det livsnödvändiga. Vårt alternativ till energibeskattningskonsumtion skonar miljön och ger förnybar energi en marknad, och det, i sin tur, ger nya jobb i hela landet.

Centern väljer också utbudsekonomiska åtgärder. Genom att gynna de mindre och medelstora företagen, genom offensiva satsningar på decentraliserad högskoleutbildning, forskning och kommunikationer, genom kraftfulla åtgärder för rehabilitering och god arbetsmiljö – vi var ju överens med socialdemokraterna i våras – genom utförsäljning av statliga företag och genom direkta åtgärder för att minska överhettning i storstäderna vill vi skapa regional balans i Sverige. Det betyder att hela Sverige verkligen skall leva.

Vi konstaterar samstämmighet med flera andra partier i vad gäller förslaget om arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen.

Centern väljer också åtstramning. Vi väjer inte för detta. Det var vårt besked redan i våras, då centern var med och tog ansvar för landets ekonomi genom åtgärder för att dämpa konsumtionen. Vi stoppade skattechöjningar och skapade majoritet för det tillfälliga sparandet, som visserligen har obligatoriets nackdel, men samtidigt den stora fördelen att pengarna förblir våra egna. Med ränta växer de på ett personligt konto. För att stoppa lånecarusellen skärptes samtidigt kraven på banker och finansinstitut vid kreditgivning till hushållen.

Ökat sparande är nödvändigt för att klara bytesbalansen. Därför presenterar centern konkreta förslag för att stimulera hushållens sparande, särskilt långsiktigt sparande. Vi föreslår bl.a. personliga spar- och investeringskonton med gynnsamma villkor för sparande till egen bostad och till investeringar i eget företag – och dessutom, som jag nämnde tidigare, skatter riktade mot de miljöskadliga importerade energikällorna. Det har också sin effekt på bytesbalansen.

Vi är inställda på återhållsamhet med offentliga utgifter och på att skjuta på kostnadskrävande reformer. Med grundtrygghet som ledstjärna är vi förvissade om att det nödvändiga nytänkandet i vad gäller decentralisering och förnyelse av den offentliga sektorn kan ske utan kostnadsexpansion.

Efter åtta år av socialdemokratisk regering, med kortsiktig politik i vad gäller både ekonomi och ekologi, måste det antligen vara dags för åtstramning genom miljöavgifter. Den socialdemokratiska regeringen har surfat på vågorna av oljeprisnedgången. Det är till skada för både ekonomi och ekologi. Miljöavgifterna, som nästan alla talar om – dem vill vi i centern införa nu. Vi har konkreta förslag i vad gäller svavel och klor.

80-talet har varit ett polariseringsårtionde. Tonläget i debatten har varit

högt, och politikens frågor har ofta ställts i svart eller vitt. Politiska skillnader har mätts upp i ljusår och inte i mil och kilometer.

Polariseringen, tillsammans med det faktum att väljarna vid valet 1988 ville se än större bredd i parlamentet – sex partier i stället för fem – har inte förmått lösa landets problem. Den socialistiska majoriteten i riksdagen har uppenbarligen inte klarat det. Genom sitt krispaket har regeringen nu manövrerat sig in i ett hörn. Landet är på väg in i en ekonomisk och politisk kris.

I en situation då landet håller på att förblöda – då kapitalet rinner ut ur landet, då räntan är skyhögt – då har människorna rätt att kräva ansvar och saklighet i den politiska hanteringen.

Vad Sverige behöver, och detta oavsett regering, är en ny ekonomisk politik, som ger långsiktigt stabila förutsättningar för utveckling och framtidstro i hela landet. Men vi skall alla veta att det inte kommer att vara gratis att ta landet ur krisen.

Det är dags för samling i sakpolitikens mittfält. Polariserings- och ytterkantsalternativ har under 80-talet inte bidragit med lösningar. Samling i mitten, vid skärningspunkten i politikens flerdimensionella fält, skulle kunna skapa långsiktiga spelregler, trygghet och utveckling!

(De närvarande centerpartisterna applåderade stående.)

Anf. 6 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! "Vi avgår", sade Ingvar Carlsson – och så applåderade de socialdemokratiska ledamöterna. Jag förstår att socialdemokrater kan applådera Ingvar Carlssons tal, men det är första gången som jag hör att de applåderar sin egen regerings avgång. Vad skall ni göra, om Ingvar Carlsson kommer tillbaka nästa vecka då?

Herr talman! Vpk har – till skillnad från socialdemokraterna – aldrig medverkat till tillkomsten av en borgerlig regering. Det kommer vi inte heller att göra nu, och det kommer vi inte att göra i framtiden.

Detta är ett absolut grundläggande fundament i vår politik, som vi aldrig kommer att vika ifrån. En borgerlig regering vore en olycka för vårt land. Vi kommer att ta vårt fulla ansvar för att förhindra att en sådan regering uppstår ur den nuvarande politiska turbulensen. Vi utgår ifrån att socialdemokraterna är beredda att ta samma ansvar och förhindra att regeringsmakten spelas över till borgerligheten.

Denna vår grundhållning innebär inte att vårt parti utfäster sig att stödja varje förslag som framläggs av en socialdemokratisk regering. Det finns två partier inom arbetarrörelsen med skiftande värderingar. Detta förhållande är inte märkvärdigare eller mer skandalöst än att det s.k. borgerliga blocket är uppdelat på minst fyra partier.

Vår utgångspunkt är att arbetarrörelsen skall hålla ihop gentemot borgerligheten. Men när en socialdemokratisk regering lägger fram förslag om strejkförbud, drakoniska strejkböter och ett lönestopp som slår hårdast mot dem som har det svårast, då säger vi stopp – eftersom det påminner mer om gammaldags högerpolitik.

Gör tankeexperimentet, Ingvar Carlsson, att vi som ni krävde skulle ha stött detta s.k. krispaket med dess strejkförbud. Hade ni då kommit till insikt om att ni gjort en felbedömning? Skulle ni då ha ändrat er på grund av de

massiva fackliga protesterna ute på fältet? Man kan kanske rent av för egen skull säga att det väl var tur att vi fanns där, så att ni fick möjlighet att ändra hållning.

Ni har tagit ett steg i rätt riktning. Men även i det nya förslaget – från arbetsmarknadsutskottets ordförande och andra – finns så mycket kvar av den antifackliga lagstiftningen och det generella lönestoppet att vi inte kan acceptera ert förslag. Det innebär inte att vi önskar en borgerlig regering. Vi är för andra delar av stoppaketet, vi är för pris- och hyresstopp.

De borgerliga partierna är ohjälpligt splittrade i de flesta stora politiska frågor och uppenbarligen oförmögna att bilda regering. Kvar står att det finns en klar majoritet i denna kammare, bestående av socialdemokraterna och vpk. Så låt oss då använda denna majoritet för en politik inriktad på rättvisa och solidaritet! De åtgärder som kan behöva sättas in mot överhettning och annalkande kostnadskris bör ges en annan karaktär än regeringspaketets. Vi är beredda att när som helst sätta oss ned för resonemang om hur vi gemensamt skall kunna ta oss ur de nuvarande svårigheterna.

Ingvar Carlsson har påstått att vpk bara är berett att medverka till populära förslag.

För det första tycker vi förstås att det är en fördel om de politiska arbetarpartierna här i kammaren vinner sympati i stället för att uppväcka raseri och upprördhet ute på arbetsplatserna. Det gamla rådet att lyssna till rörelsen är, enligt vår mening, fortfarande giltigt.

För det andra är det helt enkelt inte sant att vi bara är beredda att medverka till åtgärder som väcker omedelbart jubel utanför det här huset. Det har vi visat vid en rad tillfällen här i riksdagen, senast i december förra året. Jag vill också påminna om att många vpk-are ute i landets kommuner och landsting på många håll föreslagit långt ifrån populära skattehöjningar för att kunna slå vakt om välfärden. Vi tillbakavisar de försök som förekommit och säkert också kommer att förekomma i dag att beskriva vårt parti som ett populistiskt eller opportunistiskt parti.

Vi står för en ansvarsfull radikalism. Det innebär konkret i dag att vi anser att det är de som har gjort de stora klippen under 1980-talet och de som vinner på skattereformen som i första hand skall bära bördan av en åtstramningspolitik. Vi är beredda att ta ansvar för en sådan politik.

Men vi är inte beredda att ta ansvar för en antifacklig lagstiftning – som ni inte heller i dag har stöd för hos fackföreningsrörelsen, som ni hade i förra veckan. I dag står förbundsordförande efter förbundsordförande upp och säger att detta var en felbedömning.

Herr talman! Egentligen finns det ett milt vansinne i att två partier som anser sig ha likartade grundvärderingar inte kan komma överens. Då avser jag mer än honnörsord och grundläggande principer som frihet, jämlikhet och solidaritet. Jag avser att vi är överens i grundläggande principer som strävandena efter full sysselsättning och ett välfärdssamhälle som stöder människors utveckling och hälsa utan att de behöver ha en tjock plånbok. Det är vi överens om – men vi kan ändå inte komma överens i dag.

Vi skiljer oss åt i synen på det ekonomiska läget, vi skiljer oss kanske åt i synen på det politiska läget, och vi skiljer oss framför allt åt i synen på strejker och lönestopp.

Från vår sida har vi förståelse för att lågavlönade strejkar, när de vet och förstår att den framtida skatteomläggningen kommer att innebära högre hyror och priser, samtidigt som de grupperna inte får ut särskilt mycket av skattereformen. Vi menar också att strejk är löntagarnas sista medel att protestera med – och det är en rätt som inte skall tas bort.

Däremot är ett allmänt lönestopp för alla, kombinerat med en skattereform som ger högavlönade mest, en åtgärd som vi finner omöjlig. Vi vet ju att priser kommer att öka som en följd av att importpriserna stiger och de varor som tas in i landet blir dyrare.

Vi är överens om att vilja arbeta för full sysselsättning och fortsatt och utvecklad välfärd, men vi kan inte förenas i denna sakfråga – om strejkförbud och allmänt lönestopp. Det är två skilda saker.

Det milda vansinne som jag talade om är, att nu ställs regeringsmakten på spel i en låst situation. Det ligger på alla parter att försöka komma överens.

Ekonomisk politik måste bedrivas på både kort och lång sikt. På kort sikt är problemet överhettningen: det råder brist på arbetskraft inom en rad sektorer, men framför allt inom vården, omsorgen och industrin – sektorer som vi vill värna om och stödja. I den motion som vi lade fram i januari redovisades en rad tänkbara åtgärder för att komma till rätta med dessa problem.

På lång sikt finns det också andra problem inom ekonomin. Regeringen pekar på ett av dem: höga löneökningar leder till hög inflation, som leder till höga löneökningar – och efter ytterligare några varv blir resultatet en kostnadskris.

Regeringen anser att lönerna ökar för snabbt till följd av arbetskraftsbristen. Detta är vad frågan om lönestopp handlar om. Enligt min mening överdriver regeringen lönernas inverkan på inflationen.

Men om lönerna i *genomsnitt* fortsätter att öka med över 10 % per år, får vi naturligtvis förr eller senare ett kostnadsproblem, om inte produktionen ökar i samma takt. För vissa grupper måste ändå lönerna få öka så mycket, av de orsaker jag nyss har nämnt. Det regeringen kallar för kostnadskris resulterar i devalvering eller höjd arbetslöshet. Inget av detta är bra, vare sig för Sverige eller för löntagarna, framför allt låglönegrupperna.

Finansiella spekulationer, höga vinster och snabba löneökningar ger högre inflation. Man kan gräla om vad som kommer först – hönan eller ägget – men det grälet leder ingenstans i dag. Men en sak är säker: låginkomsttagarna hamnar alltid sist i pris- och lönekarusellen.

En låg inflation ger naturligtvis den bästa reallöneutvecklingen för låginkomsttagarna. Förutsättningarna för en fortsatt hög sysselsättningsnivå förstärks också vid en låg inflation. Att kombinera en bra och rättvis fördelningspolitik med en hög arbetslöshet är däremot helt omöjligt – även om en del drömmer om och tror på detta.

Bäst vore om låginkomsttagarna kunde få högre lönepåslag än andra, samtidigt som inflationen var låg. Detta är emellertid svårt att uppnå på en fri arbetsmarknad.

Jag tror att det för alla låginkomsttagare vore bra om man kunde hålla igen på den allmänna löneökningstakten i meningen lika procentpåslag, därför att det driver på inflationen. Det innebär också en orättvis fördelningspolitik. Det innebär att höginkomsttagarna i vissa fall kan få maka åt sig, spe-

ciellt som de har gjort vinster på den skatteomläggning som regeringen och folkpartiet har genomfört. Jag tror att detta skulle vara bästa sättet att förhindra en framtida kostnadskris.

Frågan är bara hur det skall göras – det är inte så enkelt.

Lönestopp är varken ett effektivt eller ett rättvist sätt att nedbringa inflationen. Därtill kommer att det framstår som politiskt alltmör omöjligt för var dag som går. Det borde t.o.m. regeringen kunna inse – och gör det kanske också.

Det kan dock finnas andra alternativ. Jag påstår inte att de är oproblematiska eller helt bra de heller, men visst är det underligt att regeringen väljer att lägga fram det sämsta och mest provokativa alternativet vad gäller lönebildningen, som män gör i dag.

Ett alternativ kunde möjligen vara ett allmänt krontalspåslag för samtliga löntagare. Alla får då lika mycket i höjning per timme. Det ger naturligtvis de lågavlönade en betydligt snabbare procentuell löneutveckling än övriga, inte minst efter skatt. Som ett räkneexempel – jag säger räkneexempel, för det är inget förslag: Om man räknar med 3 kr. mer i timmen, så skulle det ge en låginkomsttagare med 10 000 kr./månad ungefär 5 % i löneökning, samtidigt som en höginkomsttagare med 20 000 kr./månad får 2,5 % i löneökning.

Rättvisa löneökningar i kombination med pris- och hyresstopp borde rimligtvis reducera inflationstakten. Om regeringen sedan vågar sig på att ta itu med övervinster och spekulationstransaktioner t.ex. inom byggnadssektorn, då kunde regeringen kanske tala om ett åtgärdsprogram mot inflationen och inte ett aktionsprogram mot låglönegrupperna.

Vpk har redan tidigare lagt fram förslag för att bekämpa inflationen, t.ex. en extra skatt på företag och branscher och på oskäliga prishöjningar.

En annan bra åtgärd vore att reducera eller helt ta bort moms på mat. Det skulle snabbt och enkelt reducera behovet av höga nominella löneökningar.

Ytterligare en enkel åtgärd vore att öka på den skattereduktion som redan ligger i skatteförslaget. Att tillföra mellan 3 000 och 4 000 kr. ytterligare i intervall 60 000–140 000 kr. skulle naturligtvis också minska behovet av stora nominella löneökningar. För en låginkomsttagare med 120 000 kr. i årsinkomst skulle detta innebära en förstärkning av köpkraften med upp emot 4 000 kr., och det före löneökningen.

En höglönebroms skulle möjligen kunna konstrueras som en avgift på lönehöjningen. För en verklig höginkomsttagare skulle avgiften eller företagsboten kunna vara 100 %. Det vore en effektiv broms på de högavlönades lönefest. Jag menar också att valutaregleringen måste ges ett reellt innehåll.

Herr talman! Till sist: Regeringens agerande är en smula märkligt. Ett par av huvudingredienserna i stoppaketet för att komma till rätta med arbetskraftsbristen är att införa strejkförbud och lönestopp. Förutom att dessa förslag är demokratiskt orättfärdiga löser de inte de ekonomiska problem som finns.

Regeringens politiska agerande är en smula märkligt också från andra synpunkter:

I en stor ekonomisk fråga gör regeringen upp med ett parti, t.ex. med folk-

partiet i skattefrågan. Sedan satsar regeringen på hoppande majoriteter i andra ekonomiska frågor. Har folkpartiet svikit regeringen? Har folkpartiet svikit den ekonomiska politiken?

Till regeringen kan man med fog ställa frågan, om regeringen inte borde söka andra majoritetskonstellationer. Det finns i denna kammare ett majoritetsalternativ, och det kanske också finns ett röd-grönt alternativ. Det ena utesluter verkligen inte det andra.

Jag har redan för någon vecka sedan och även tidigare pekat på den höga grad av samsyn som finns mellan röda och gröna partier i riksdagen när det gäller fördelningspolitiken, när det gäller energipolitiken, när det gäller selsättningspolitiken, när det gäller synen på den offentliga sektorn och när det gäller en demokratisering av det svenska samhället. En stabil majoritet kunde vara röd-grön.

Till sist vill jag bara ta upp frågan om ansvaret.

Det sjunkande valdeltagandet gäller främst, kan man anta, de sämst ställda i det svenska samhället. De upplever att ingen lyssnar till dem och att ingen tillgodoser deras krav och behov. De hamnar utanför samhället ekonomiskt men också demokratiskt. De känner uppgivenhet inför det faktum att en del gynnas, att de själva missgynnas och att ingen bryr sig om dem.

Vi känner som parti och som en del av arbetarrörelsen att vi har ansvar, inte bara här i riksdagen, för att ge röst åt de glömda och de svaga människorna. Vi har ett ansvar att se till att rättvisan också skall gälla dem och att de inte missgynnas i ett ekonomiskt och politiskt system.

Det ansvaret tar vi. Men det ansvaret har, menar jag, också det socialdemokratiska partiet, och det tror jag att socialdemokraterna är på det klara med. Då är det, menar jag, ansvarslost att avgå – det är att svika de människorna.

(De närvarande vpk-arna applåderade stående.)

I detta anförande instämde Bo Hammar, Margó Ingvardsson, Ylva Johansson, Jan Strömdahl, Gudrun Schyman, Annika Åhnberg, Berith Eriksson, Elisabeth Persson, Rolf L Nilson, Alexander Chrisopoulos, Viola Claesson, Lars Bäckström, Björn Samuelson, Jan-Olof Ragnarsson, Bertil Måbrink, Karl-Erik Persson, Lars-Ove Hagberg, Jan Jennehag och Maggi Mikaelsson (alla vpk).

Anf. 7 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Carl Bildt sade tidigare att det går bra för världen i övrigt men dåligt för Sverige. Jag skulle vilja kalla det en hårresande jämförelse. Man kan undra hur hans verklighetsbild egentligen ser ut. Carl Bildts mentala karta upptar uppenbarligen bara de rikaste länderna – större delen av världen finns inte med. Och det är kanske den vi borde jämföra oss med litet mer. En skärpning på den punkten, Carl Bildt!

Vi pratar om en ekonomisk och politisk kris, men jag tror att det har gått inflation i ordet kris. Ibland kan faktiskt TV fungera som en återställare, när vi får ångest över vår svenska kris. Ett bra exempel var ett program i går kväll om hjälpbehovet i Rumänien. Där kan man tala om kris! Här i Sverige är vår lilla kris egentligen orsakad av hög konsumtion och högt välstånd. Vi

vet vad receptet är för vår kris. Men var finns doktorn som vill ordinera medicinen? Den riktiga medicinen är, menar vi, inte den som regeringen har föreslagit.

Den politiska krisen består i att man använder de gamla metoderna för att komma åt nya problem. Vår kris är inte den kris som vare sig Ingvar Carlsson, Carl Bildt, Bengt Westerberg, Olof Johansson eller Lars Werner tror, utan det är både en ekonomisk och en ekologisk kris, och därför blir det också en politisk kris.

Under årtionden har all politik gått ut på en enda sak – mer och mer av allting: höjda reallöner, ökad materiell konsumtion, ett alltmer uppenbart och motbjudande slöseri med knappa naturresurser, en allt mer uppenbar rovdrift på människor som hetsas i ekorrhjulet för att ständigt producera mer och mer. Som resultat, i andra änden av all produktion och konsumtion, får vi ofantliga miljöproblem, stigande avfallsberg, föroreningar av mark, luft och hav. De har nu nått en sådan nivå att själva förutsättningarna för existensen på jorden börjar hotas för såväl människor som djur och växter. Till det kommer en växande ojämlikhet mellan fattiga och rika.

Det är detta som är den verkliga krisen, den verkligt allvarliga krisen för hela vårt samhälle. Den krisen hotar inte bara oss själva utan våra barn och barnbarn och alla kommande generationer. Det är den krisen i egentligen borde debattera här i dag. Om det är någon kris som skulle förtjäna en så dramatisk inramning som den här i dag, är det väl just den!

Men vi menar att det finns ett samband mellan den här ekologiska krisen och den ekonomiska kris som vi nu befinner oss mitt uppe i. Det är ingen slump att det har blivit så här. Det är i själva verket en oundviklig följd av den ekonomiska politik, inriktad på ett ständigt slöseri, som präglat de senaste decennierna.

Med jämna mellanrum har denna ekonomiska politik lett till snabbt ökande ekonomiska problem med överhettning i ekonomin, inflation och problem på arbetsmarknaden och bytesbalansproblem. En politik inriktad på slöseri leder till sådana problem.

De flesta människor är allvarligt oroade över den katastrofala miljösituationen i världen och i Sverige. De ser det som den absolut viktigaste frågan i dag, en fråga som kommer först av alla i många undersökningar. Människor säger sig vara beredda att sänka sin materiella levnadsstandard för att få en bättre livskvalitet och lösa de stora miljöproblemen.

Jag tror – även om det kanske inte verkar så ibland – att de flesta människor är beredda att hålla igen på sin privata konsumtion och i stället satsa en större andel av samhällets resurser på miljöproblemen. Jag tror att det finns en stor förståelse för det vi har sagt och upprepat ända sedan vi kom in i denna kammar: det behövs en politik för miljöinriktad åtstramning.

Men det finns två viktiga förutsättningar för en sådan politik som måste vara uppfyllda för att den skall vinna allmänhetens förståelse.

För det första fungerar det inte med den stopp-gå-politik som präglar den nuvarande samhällsmodellen. Om människor ständigt får höra budskapet att den ekonomiska politiken går ut på att de skall få högre reallöner och konsumera mer, är de av naturliga skäl inte särskilt mottagliga när de kort-siktiga ekonomiska panikpaketen dyker upp med jämna mellanrum. Miljö-

partiets ekonomiska politik går ut på att ärligt redovisa att vi inte eftersträvar högre reallöner och en ständigt stigande materiell konsumtion.

Den andra förutsättningen för att en åtstramningspolitik skall bli framgångsrik är att den inte drabbar de lägst avlönade. När dessa människor får känslan att politiken inte är till för dem, medan stora grupper på samhällets solsida kan leva i ett alltmer uppseendeväckande överflöd, då blir det givetvis svårt att vinna dessa människors gehör för någon åtstramning.

Den ekonomiska överhettningsskris som vi nu bevittnar har successivt växt fram under de senaste två åren. Men så sent som för ett och ett halvt år sedan, vid förra valet, tycktes socialdemokraterna lyckligt ovetande om att en ekonomisk kris var i antågande. Däremot upplyste döende sälar och algblomningen om att vi var inne i en ekologisk kris. Bengt Westerberg fick mycket stryk för att han ville strama åt den gången, medan socialdemokraterna låtsades som om allt var frid och fröjd.

Det dröjde inte mer än ett halvår tills regeringen kom med sitt första s.k. krispaket. Det blev inte mycket kvar av det krispaketet efter riksdagsbehandlingen. Ett verkningsslöst tvångssparande i samarbete med centern. Men kom inte och säg. Ingvar Carlsson, att ingen annan ville strama åt vid den tidpunkten!

Miljöpartiet hade ett paket som i kronor räknat var minst lika kraftfullt som regeringens ursprungliga förslag. Men i stället för att lägga åtstramningen på högre moms och arbetsgivaravgifter ville vi koncentrera den till sådana områden som också skulle ge en miljöinriktad profil, bl.a. skatter på energi och utsläpp i miljön. Hade ni velat resonera med oss då, hade vi säkert kunnat komma överens om bra åtstramningsåtgärder som varit betydligt mer verkningfulla än tvångssparandet.

Nu är det dags för nästa krispaket. Kärnan i det paketet är fyra stopp: prisstopp, lönestopp, hyresstopp och stopp för kommunala skattehöjningar. Sådana här stopp är inte särskilt bra. Det är en regleringsekonomi som sällan har visat sig få några positiva långsiktiga effekter.

Ändå har vi sagt att vi kan acceptera flera av stoppen, bl.a. det lönestopp som vi i dag debatterar, sedan strejkröbudet kom bort, under förutsättning att de lägst avlönade inte drabbas.

Men det finns en förutsättning för att vi skall kunna acceptera stoppen, en avgörande förutsättning. Sätter man in ett stopp, så gör man det för att det skall få en tillfällig avkylande effekt på en utveckling som håller på att rusa i väg bortom all kontroll. Sådana stopp har vi haft förut. Men felet har varit att sedan stopptiden tagit slut har man fortsatt den gamla vanliga slöseriekonomin precis som vanligt. Och så kommer det nya kriser och nya stopp.

Det här kan vi inte acceptera. Stopp som en tillfällig nedkylning – ja. Men de måste kombineras med och åtföljas av en åtstramning i verklig mening, en åtstramning med en klar miljöprofil för att råda bot på både den ekonomiska och den ekologiska krisen.

Vi saknar en sådan åtstramning i regeringens paket. Det har vi sagt gång på gång, senast i den motion vi lämnade i måndags. Regeringens förslag innehåller få förslag som leder till en verkligt finanspolitisk åtstramning. Tvärtom kan det bli så, att redan beslutade lönehöjningar för 1990 kombinerade med ett pris- och lönestopp kan leda till ett ökat konsumtionsutrymme,

tvärtemot avsikten med krispolitiken. Och frågan är om det blir bättre 1991. Regeringen har ju själv gått ut och sagt att så gott som alla skall få det bättre i och med skattereformen. I genomsnitt skall de disponibla inkomsterna öka med över 2 %. Vad är det för åtstramning?

Samma sak är det med den miljöpolitiska åtstramningen på lång sikt. Någon sådan går över huvud taget inte att upptäcka i regeringens paket och politik.

Herr talman! Socialdemokraterna och miljöpartiet har den senaste veckan fört upprepade samtal om möjligheterna att komma överens om ett krispaket. Samtalen har från vår sida varit seriösa. Socialdemokraterna erbjöd bl.a. uppbyggande av en fond för kollektivtrafik på 5 miljarder kronor, satsningar på elhushållning och vissa mindre miljösatningar, mindre höjningar av skatterna på alkohol och tobak samt utredningar om avfall och förpackningar. Allt det här var i och för sig mycket bra förslag. Det finns kanske de som tycker att vi var dumma som inte accepterade dem. Men det vi saknade, och inte fick gehör för, var just en åtstramning. Det fanns ingen finanspolitisk åtstramning på kort sikt och det fanns ingen åtstramning med miljöinriktning. Det var detta som behövdes för att vi skulle komma överens. Vi beklagar att det inte gick att nå ända fram.

De senaste dagarnas dramatiska utveckling med kraftigt höjda marknadsräntor har stärkt oss i denna övertygelse. Det behövs en finanspolitisk åtstramning som är betydligt kraftigare än den som regeringen föreslagit. Redan i vårt detaljerade budgetalternativ i vår finansmotion hade vi ett överskott i statsbudgeten som var 7 miljarder högre än i regeringens budgetproposition. Det måste enligt vår mening förstärkas ytterligare. Vi föreslog därför socialdemokraterna att reklamskatten skulle höjas och att den planerade koldioxidskatten tidigareläggs till den 1 april 1990. Detta skulle ge ytterligare finanspolitisk åtstramning på 7 miljarder kronor.

För 1991 har vi föreslagit att en del av marginalskattesänkningarna i skattereformen senareläggs till 1992/93. Det är ju faktiskt så att den finansiella effekten av den ökade beskattningen på kapitalinkomster, t.ex. aktier och pensionsförsäkringar, slår igenom först då. Ett annat krav i förhandlingarna var att socialdemokraterna skulle vara villiga att med oss diskutera någon fråga med verkligt grön profil som kan leda till trendbrott i den framtida miljöpolitiken.

Vi tror inte att socialdemokraterna var ointresserade av att diskutera ytterligare åtstramning. Deras dilemma var att de, som sagts här tidigare, var låsta till händer och fötter. De har sin skatteöverenskommelse med folkpartiet, och den kunde de inte rucka på en millimeter. Det gjorde också utrymme för ytterligare finanspolitiska och miljöpolitiska åtstramningar blev nästan obefintligt.

Det är naturligtvis hedervärt att hålla ingångna överenskommelser, och det respekterar vi från miljöpartiets sida. Men detta visar samtidigt väldigt tydligt det svåra dilemma den socialdemokratiska minoritetsregeringen har hamnat i. Att göra upp med en part om skattepolitiken och med en annan, med andra grundvärderingar, om finans- och stabiliseringspolitiken blir naturligtvis mycket svårt.

Om nu regeringen avgår i eftermiddag, kommer vi i ett nytt parlamenta-

riskt läge. Vi förutsätter att den regering som då bildas, vilket eller vilka partier den än kommer att bestå av då, står fri från denna typ av bindningar och att den skall kunna föra en sammanhållen finans-, skatte- och miljöpolitik.

Jag vill gärna säga apropå skattereformen att miljöpartiet är fullt berett att medverka i genomförandet och finansieringen av en skattereform i huvudsak enligt de riktlinjer som finns i den remiss som nu ligger hos lagrådet. Förutom en del mindre förslag och frågetecken vi vill diskutera är det dock två viktiga ändringar som vi vill få till stånd i skattereformen.

För det första måste inkomstskatteskalan få en klar låglöneprofil. Vi har presenterat förslag i den riktningen som vi är övertygade om skulle välkomnas av de många, inte minst de inom arbetarrörelsen som – enligt vår mening med rätta – hävdar att det nu liggande förslaget alltför ensidigt gynnar de högre inkomsttagarna.

Den andra ändringen vi vill göra är att en ordentlig råvaru- och miljöbeskattning på energi, råvaror och utsläpp måste till. En sådan beskattning kan på kort sikt vara ett led i den ekonomiska åtstramningen, och den är också en viktig förutsättning för finansieringen av de stora miljöinsatser som vi anser nödvändiga.

Socialdemokraterna var kanske förvånade över att vi inte bara svalde de fina miljöinsatser som föreslogs utan att vi tjtade så envist om att satsningarna också måste finansieras fullt ut och att det dessutom måste finnas en klar åtstramningseffekt i paketet. Det här är antagligen något nytt i politiken. Hittills har det ju nästan genomgående varit så att när en regering vill ha igenom någonting och måste ha stöd till detta från andra partier, får man köpa deras stöd med statsanslag.

Vi i miljöpartiet har aldrig haft ökad materiell konsumtionsstandard och ständigt höjda reallöner som mål. Vi har ett helt annat politiskt huvudmål. Människors välbefinnande och miljön måste sättas före. Inte guld men gröna skogar – det var vårt löfte i valrörelsen, och den linjen har vi all anledning att driva vidare.

Vilka är då miljöpartiets förslag för en långsiktig ekologisk och ekonomisk åtstramning? Dem har vi presenterat i våra program och de partimotioner vi lagt här i riksdagen. Ett utdrag presenterade vi i en lista som vi lämnade över till media i samband med samtalen med socialdemokraterna.

Vi menar att energiförbrukningen måste dämpas både för ekonomins och miljöns skull. Industrin måste ges en klar signal om en ny inriktning på energipolitiken genom att minst ett kärnkraftverk stoppas inom ett år. De fyra utbyggda Norrlandsälvarna måste skyddas i grundlag, eftersom nuvarande skydd är otillräckligt. Vi måste satsa på effektivare energianvändning och använda miljövänliga och förnybara energikällor för elgenerering, i stället för att bygga nya stora kraftverk som eldas med kol, olja och naturgas, som NEX-kombinatet, vilket byggs för att ersätta kärnkraftverken. Detta strider dessutom mot riksdagens koldioxidbeslut. Ta bort momsen på biobränslen. Beskatta energiråvarorna vid elgenerering, i stället för att ta ut elskatt av konsumenterna. Höj skatterna på naturgas, kol och olja samt inför en särskild skatt på uran. Främja utbyggnaden av vindkraft genom investeringsbidrag.

Trafiken måste bli miljövänligare. Trafikolyckor och avgasutsläpp kostar

liv och väldiga summor varje år i sämre hälsa och miljö. Satsa därför 65 miljarder kronor under tio år på utbyggnad av järnvägsnätet. Stoppa motorvägsbyggena och lägg pengarna på järnvägen i stället. Höj kilometerskatten. Låt kommunerna ta ut en skatt på de företag inom kommunen som har nytta av lokaltrafiken. Inför bilavgifter för att minska privatbilismen i storstäderna. Låt landstingen införa regionala drivmedelsskatter. Låt dessa avgifter och skatter finansiera ett stort investeringsprogram för utbyggnad av lokal miljövänlig kollektivtrafik. Det här leder betydligt längre än förslaget om en kollektivtrafikfond som vi fick. Det är ett bra förslag men det ger för litet.

Stoppa planer på byggen som ökar miljöskadlig bil- och flygtrafik, t.ex. Öresundsbron, den tredje start- och landningsbanan på Arlanda samt ett antal regionala flygplatser. Det skulle vara åtstramning det, mina vänner!

Satsa även mer på att ta hand om gamla miljöproblem och utveckla ny miljövänlig teknik inom olika områden.

Om de här åtgärderna genomförs, leder detta till en klar förbättring av Sveriges utrikeshandelsbalans genom att vi helt enkelt behöver mindre energiråvaror.

Slopa momsens på svensk basmat och höj momsens på övriga varor. Även detta verkar dämpande på överflödskonsumtionen medan lägre matkostnader framför allt är av stort värde för låginkomsttagare och barnfamiljer. Höj skatten på reklam och säg nej till reklam i TV. Den kommersiella reklamen är starkt medskyldig till att driva fram den överkonsumtion som skapat den ekonomiska krisen. Inför hårdare restriktioner på kreditkort och andra former för kreditfinansiering av konsumtionen. Den snabba kreditexpansionen under senare år är en huvudorsak till den köpfest som ligger bakom den ekonomiska krisen. Den har dessutom försatt många hushåll i en skuldfälla. Höj skatterna på alkohol och tobak. Inför skatt på onödiga förpackningar för att minska resursslöseriet.

Vidare måste människor ha rätt att välja arbetstid. De som önskar övergå till att arbeta halvtid eller trekvartstid måste få laglig rätt att göra detta. Kortare daglig arbetstid som ger människor möjlighet att umgås med barn och familj och göra arbetsinsatser i den informella sektorn är viktigare än införandet av en längre semester. Miljöpartiet anser inte att en sjätte semestervecka kan motiveras när regeringen samtidigt efterlyser en ekonomisk åtstramning.

För att öka medborgarnas förståelse för den nödvändiga ekonomiska åtstramningen bör riksdagens ledamöter och regeringen föregå med gott exempel och sänka sina löner med 5 %, som vi tidigare föreslagit.

Den här åtgärdslistan skall ses som ett uttryck för vår långsiktiga politiska inriktning. Vi är naturligtvis inte så politiskt naiva att vi, som fortfarande är ett litet parti, tror att vi kan få gehör för alla åtgärdskrav samtidigt.

Vi har intresse av att söka samverka för en verklig finanspolitisk åtstramning med miljöprofil. Det är inte säkert att förutsättningarna för detta försämras om nu regeringen avgår och en ny förutsättningslös politisk situation uppstår.

Fru talman! Det behövs nya mönster i svensk politik. Ingen politisk åskådning eller gruppering kan ensam dominera svensk politik längre. Vi måste ses oss om efter nya vägar för samverka för 90-talet och tiden därefter. Det

kanske behövs något av en historisk kompromiss. En samverkan måste enligt vår mening bygga på tre fundamentala politiska grundpelare:

1. Ansvar för Sveriges ekonomi med en klar inriktning på resurshushållning.

2. Radikal miljöpolitik.

3. Fördelningspolitik med ansvar för de sämst ställda i samhället.

Miljöpartiet de gröna är berett ta sitt ansvar i en samverkan för en sådan politik.

(De närvarande miljöpartisterna applåderade stående.)

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

I anförandet instämde Kjell Dahlström, Anita Stenberg, Kaj Nilsson, Hans Leghammar, Gösta Lyngå, Marianne Samuelsson, Kent Lundgren, Carl Frick, Inger Schörling, Anna Horn af Rantzien, Per Gahrton, Paul Ciszuk, Krister Skånberg, Åsa Domeij, Eva Goës och Lars Norberg (alla mp).

Anf. 8 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Efter att nu ha lyssnat i två timmar på de fem oppositionsföreträdarna är jag benägen att hålla med Bengt Westerberg om att det nog inte är någon särskilt regeringsduglig majoritet som skapas här i dag.

Jag lyssnade också på de tre borgerliga partiledarna, som helt oprovocerat samtliga tog upp och markerade sina olika uppfattningar i skattefrågan. Den är ändå en viktig grund när man skall ta ansvar för landet. Jag måste ställa frågan till oppositionsledaren Carl Bildt: Genomförs skattereformen om vi skulle få en borgerlig regering?

I skattefrågan vill jag också säga till Lars Werner att höginkomsttagarna får med våra förslag betala sina egna skattesänkningar. 1991 får arbetare och lägre tjänstemän en förstärkning av sin köpkraft med över 2 %.

Till Lars Werner skall jag också säga att socialdemokratin inte ett ögonblick räds en jämförelse med kommunismen när det gäller frågor som strejkrätt, välfärd, trygghet, löner, levnadsstandard och politisk demokrati. Vilka exempel Lars Werner än vill jämföra med i världen tror jag svensk socialdemokrati står sig väl på sådana viktiga och grundläggande områden.

Claes Roxbergh har redan pekat på Carl Bildts fullständigt häpnadsväckande uttalande när det gäller Sverige och omvärlden. Jag behöver inte gå till Afrika. I Västeuropa har vi en arbetslöshet på 10 %. Carl Bildt säger att det går bra i omvärlden, när var tionde person som vill ha en anställning förnekas en sådan. Det är ett hot mot själva demokratin att inte klara en sådan grundläggande uppgift.

I Storbritannien, där Carl Bildts partivänner regerar, har man 8 % arbetslöshet och 8 % inflation.

När det gäller expansionspolitik och stabiliseringspolitik: moderaternas budgetförslag för 1991 skulle innebära en budgetförsvagning med 20 miljarder kronor jämfört med den socialdemokratiska regeringens.

Carl Bildt säger att här är fråga om östtysk politik. Det är alltså östtysk politik som Svenska arbetsgivareföreningen rekommenderar skall genomföras, som Volvochefen P G Gyllenhammar rekommenderar att man skall rösta för och se till att den går igenom. Menar Carl Bildt att det är trovärdigt inför svenska folket att Svenska arbetsgivareföreningen och P G Gyllenhammar skulle vilja ha det som i Östtyskland?

Carl Bildt är verkligen en oppositionsledare som i alla lägen satsar stenhårt på partiegoismen och den vulgära partiagitationen. Här har vi ändå en oerhört avgörande situation som kan leda till en politisk kris. Kan vi då inte slippa de tarvligaste av alla argument?

Sedan gör jag den reflexionen att när Lars Werner och Carl Bildt blir överens om att fälla en socialdemokratisk regering är det något som inte stämmer. Fru talman, tror verkligen Lars Werner och Carl Bildt att löntagarna tycker att det är meningsfullt om priser och löner ständigt pressas upp?

Jag tycker inte att det är bra att bankerna i Sverige är stängda i tre veckor. Jag tycker inte att det är bra när mentalskötare vägrar att utföra skyddsarbete. Jag tycker inte det är bra när poliser och lärare massjukskriver sig eller vidtar andra olagliga konfliktåtgärder.

Däremot tycker jag det är bra med den svenska modellen som bygger på starka, handlingskraftiga och ansvarsfulla fackliga organisationer.

Det krävs inte något större mod för att begära en förbundsordförandes avgång. Det är ett lätt sätt att få maximal uppmärksamhet i massmedia. Det krävs betydligt mera mod och kraft och ansvar av den facklige företrädare som försöker se till att hans medlemmar får reellt förbättrade villkor utan att det medverkar till inflation och arbetslöshet för andra. Det är detta senare arbete som utförs i tysthet av hundratusentals fackliga förtroendemän i detta land.

Jag lyssnade med intresse på Bengt Westerbergs anförande. Det fanns engagemang och en insikt när det gäller ett antal frågor som vi tror är viktiga. Men samtidigt slås jag av hur man kan se så totalt olika på ett politiskt skeende som ligger bakom.

I valrörelsen 1988 hade de tre borgerliga partier, som sade att de ville erövra regeringsmakten, totalt olika besked till väljarna i alla väsentliga frågor: ekonomi, energi, EG, livsmedelpolitik, regionalpolitik och skattepolitik. När vi begärde besked sade de: En vecka efter valet skall vi sätta oss ned och resonera och ge besked.

Har man den inställningen skall man nog inte vara riktigt så moraliskt indignerad över valrörelsens innehåll. Men jag skall gärna ta upp den debatten.

Vi gjorde under sommaren 1988 den bedömningen – när vi dessutom fick uppgifter om en avsaktning i den svenska konsumtionsökningen – att rimligen måste en ny amerikansk president göra någonting åt det enorma amerikanska budgetunderskottet, så att detta därmed skulle dra ned den internationella konjunkturen. Detta skulle ske antingen det blev en demokratisk president – då hade det varit självklart – eller med herr Bush. Vi ansåg att man kunde utgå från detta.

Så blev det inte. Vi har fått denna extremt långa internationella högkonjunktur, som innebar att vi sedan på senvåren 1989 föreslog en åtstramning.

I valet 1985 gick faktiskt socialdemokraterna fram med förslag om en åtstramning. Det visar att vi verkligen inte räds att föreslå sådana åtgärder i en valrörelse om det skulle vara behövligt.

Under hela 1980-talet har vi åstadkommit en finanspolitisk åtstramning, från när vi tog över regeringsmakten 1982, när det borgerliga budgetunderskottet var på 13–14 % av bruttonationalprodukten, till en balanserad budget där föräldraförsäkringen finns inlagd, Bengt Westerberg.

Apropå att ta ansvar för impopulära beslut: under oppositionsperioden, som Bengt Westerberg kritiserade oss för, gick vi så långt att vi lade ned våra röster för att släppa fram en folkpartiregering, vilket drabbade oss med ett fall i opinionsundersökningar med 7–8 % eller så.

Allt detta har Bengt Westerberg glömt. Jag vet att han ibland förtränger saker och ting. Men Bengt Westerberg borde kanske i fortsättningen komma ihåg att man kan se på en utveckling på olika sätt.

Så gärna också ett par ord, fru talman, eftersom jag brukar försöka svara mina motståndare, om skattefrågan i 1988 års valrörelse.

I början av denna valrörelse attackerade Carl Bildt folkpartiet för att det hade en för dålig fördelningsprofil. Så småningom vid ett möte i Fagersta konstaterade jag detta och sade att det inte är sant att Carl Bildt angriper Bengt Westerberg från vänster. Men om Bengt Westerberg är irriterad över detta bör väl irritationen först och främst rikta sig mot Carl Bildt.

Vad som var fel i folkpartiets skatteförslag under valrörelsen 1988 var att man föreslog sänkta grundavdrag. Den nu aktuella skattereformen innehåller förslag om höjda grundavdrag. Folkpartiet föreslog sänkt schablonavdrag. Nu höjer vi – socialdemokraterna och folkpartiet tillsammans – detta avdrag.

Det fanns inte något förslag om skatterabatt, utan i stället var det fråga om en ren marginalskattesänkning. En sådan skattereform hade det varit svårt för oss socialdemokrater – för att inte säga helt omöjligt – att stödja.

Nu tycker jag att vi har kommit fram till en bra lösning på en svår fråga. Det är en av de åtgärder som ger anledning till optimism inför framtiden. Jag är övertygad om att det skulle vara möjligt att med god vilja finna samlade lösningar i denna kammare även med detta valsystem.

Fru talman! Trots den kris som vi nu med all sannolikhet går mot är min förhoppning att det skall vara möjligt att i framtiden – också i den nära förestående framtiden – skapa majoritet i denna kammare för en handlingskraftig och ansvarsfull ekonomisk politik.

Anf. 9 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Statsministern gjorde ett något valhant försök – men dock ett försök – att rättfärdiga och förklara den ekonomiska politik som socialdemokratin under de senaste åren fört, eller inte fört, och som bär ansvaret för dagens kris. Förklaringen var milt sagt något magstark.

Om jag uppfattade statsministern rätt, har det gått snett och dåligt för Sverige därför att det gått för bra för omvärlden. Det blev en för kraftig uppgång i den internationella ekonomin, och då gjorde Sverige en djupdykning.

Efter det att statsministern hade sagt detta fortsatte han med att säga att det går så dåligt i omvärlden. Men felet med svensk ekonomisk politik var

ju att det gick bättre för omvärlden än vad socialdemokraterna trodde, och sådan är faktisk situationen. Omvärlden befinner sig i sitt tionde år av ekonomisk expansion. Sverige ligger efter. Våra inkomster och vår tillväxt sjunker samtidigt som våra underskott ökar. Sedan berömmar sig statsministern av den ekonomiska politiken!

Det är emellertid värt att notera att vi inte har hört talas om begreppet "den tredje vägens ekonomiska politik" på mycket länge från socialdemokraterna.

Vad ni har gjort är att ni har höjt skatter och försummat att ta itu med de grundläggande problemen i ekonomin. Nu kan vi se resultatet.

Jag skall inte framföra så många ytterligare synpunkter på det som har varit, valrörelsen 1988 och liknande. Statsministern sade att jag hade synpunkter från vänster när det gäller folkpartiet. Det är fel. Mina synpunkter kom från höger. Min dåvarande synpunkt var att det var fel att höja skatter för människor med låga inkomster. Det är en högerynpunkt, därför att det i den ingår krav på lägre skatter. Det var en synpunkt som jag då hade, och som jag fortfarande har, när det gäller de skatteförändringar som nu diskuteras.

Statsministern har inte med ett enda ord berört vad regeringspaketet faktiskt innebär och vilka konsekvenser det får. Det är mycket typiskt att regeringen inte har vågat presentera någon ekonomisk bedömning. Man vet att så snart man släpper fram en ekonom och låter honom bedöma detta paket, blir effekten förödande. Det finns inte någon som tror att detta förslag får någon effekt. Det går inte att förstatliga alla löner och priser. Detta har man faktiskt försökt, t.ex. i Östtyskland, och det gick inte heller där.

Sedan fortsätter statsministern: "Ja, men det här vill ju Svenska arbetsgivareföreningen göra". Den debatten får statsministern ta med Svenska arbetsgivareföreningen. Jag har under de senaste dagarna talat med en och annan företrädare för företagssamheten, och någon av dem har sagt till mig: "När nu socialdemokraterna har ställt till detta elände för Sverige, låt dem då sjuda långsamt i sin egen soppa". Så kan man möjligen säga, men vi som är ledamöter av denna riksdag kan inte resonera på det sättet.

Vi kan aldrig ge vårt stöd för en dålig politik. Vi röstar för det som vi tror på, eftersom vi vet att det är rätt. Vi röstar emot det som vi vet att ingen över huvud taget tror på och det som ingen fäster någon tilltro till, nämligen det som är i stället för ekonomisk politik. Det finns fortfarande ingen ekonomisk politik från denna regering. Det fanns ingen våren 1988, under hela 1989 och inte heller i januari när det skulle presenteras en ekonomisk politik i budgetpropositionen. Det fanns ingen ekonomisk politik i den allmänpolitiska debatten under förra veckan och fortfarande finns det inte någon. Vad som finns är en regering i desperation.

Vidare säger denna regerings statsminister att han skall söka samverka över blockgränserna genom att avgå. Det är inte min uppgift att uttala mig om hur Ingvar Carlsson sköter sitt arbete. Han är antagligen bra som socialdemokratisk partiordförande, men låt mig säga vad jag anser om hur han sköter sin uppgift som statsminister i ett för landet besvärligt läge.

Jag tycker att han sköter denna sin uppgift uselt. Det är icke ansvarsfullt av en regeringschef att på detta sätt kasta sig mellan positioner, att kasta

fram förslag och att därefter under en vecka sitta i sin bunker i Rosenbad och inte tala med något annat parti i riksdagen. Sedan kommer han hit och säger: "Jag avgår" och därefter "jag söker samförstånd". Vad är det som förestår? Är det veckor av fiffel med författningen som han nu håller på att förbereda? Vad skall det i så fall leda till?

Denna riksdag har en socialistisk majoritet. Kan statsministern inte lösa denna för landet så allvarliga kris med stöd av denna socialistiska majoritet, måste han våga att möta väljarna.

Det är inte fiffel vi behöver, utan det är ärlighet, klara besked och en redlig politik.

(Applåder)

Anf. 10 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Om jag går tillbaka i historien öppnar den iakttagelse som Ingvar Carlsson förmedlade onekligen intressanta perspektiv inför det som nu skall följa. Ingvar Carlsson menade att socialdemokraterna hade släppt fram en folkpartiregering 1978, vilket ledde till att partiet gick ned 7-8 procentenheter. Men från vår sida skall vi inte vara alltför avoga.

Jag lyssnade med stort intresse på Ingvar Carlssons analys av vad som hände 1988. Det visar sig nu att det var George Bush som låg bakom omvändelsen den 17 augusti. Vid denna tidpunkt fanns det väl ännu två kandidater, och man hade vetat rätt länge att det skulle bli presidentval i USA. Det hade ju pågått primärvalskampanjer och det brukar hållas val vart fjärde år i USA, så detta hade man kunnat räkna ut tidigare.

Om det nu var det amerikanska presidentvalet som låg bakom, var det ganska märkligt att socialdemokraterna plötsligt, dagen före utfrågningen av Ingvar Carlsson i radio, kom på att det var presidentval i USA och att de därför måste göra om sina ekonomiska bedömningar. Detta är inte riktigt trovärdigt.

Om nu Ingvar Carlsson inte minns hur det gick till, tog jag för säkerhets skull med mig ett tidningsurklipp där partisekreterare Bo Toresson, partiets eget sanningsvitne, berättar hur det faktiskt gick till: "Under måndagen och tisdagen" – det var de två dagar som föregick den onsdag då Ingvar Carlsson utfrågades i radio – "kom det fram nya beräkningar som sade att inga skatteköjningar behövs, och på onsdagen bestämdes det att Carlsson skulle redovisa de nya linjerna vid kvällens radioutfrågning".

Dagens Nyheters reporter Åke Ekdahl, som är en utmärkt reporter och som håller sig till sanningen, frågade Toresson om det gick att få se beräkningarna, men de var hemliga. Det är dock egentligen inte historien vi talar om nu, även om jag menar att det som hände 1988 har stor betydelse för det läge som vi nu befinner oss i. Nu är det framtiden det handlar om.

Jag måste då fråga Ingvar Carlsson vad som kommer att hända nu. Är det inte rimligt att kammaren får veta hur Ingvar Carlsson ser på fortsättningen av denna regeringskris? Kommer socialdemokraterna, om de skulle förlora i dag, att lämna in sin avskedsansökan och sedan blockera bildningen av varje annan regering? Den möjligheten har de ju tillsammans med kommunisterna, eftersom det finns en socialistisk majoritet här i kammaren. Är tanken kanske i stället att socialdemokraterna skall avgå, bara för att komma till-

baka om några dagar och genom den här regeringskrisen ha gjort sig av med den politik som man nu har ställt kabinetsfråga på?

Är det så som många gissar i tidningsspalterna i dag, och några gjorde i TV och radio i går, att socialdemokraterna i själva verket inte är så hårt bundna av den här politiken utan är beredda att pröva en helt annan politik? Är allt detta med att ställa kabinetsfråga bara något slags apspel för den stora publiken? Hur ser Ingvar Carlsson på fortsättningen av den här processen? Jag tycker faktiskt att det är statsministerns skyldighet att upplysa kammaren om detta innan vi skall ta ställning i de sakfrågor som nu är aktuella.

Jag vill även ta upp själva sakfrågan och ställa ett par frågor till Ingvar Carlsson. Det föreslås nu en rad stopp. Ett av dessa stopp tycker vi är ganska klokt, nämligen det kommunala skattestoppet, som skall gälla i avvaktan på att en skatteutjämningsutredning som regeringen har aviserat blir klar. På den punkten stöder vi således regeringens förslag. Vi har också framfört det förslaget själva i motioner till riksdagen.

Tror Ingvar Carlsson på fullt allvar att det här löser Sveriges ekonomiska problem? Det var, om jag inte hörde fel, den formulering som Ingvar Carlsson upprepade ett par gånger i sitt inledningsanförande, att detta skall lösa problemen. Alla inser dock att detta är att angripa symtomen. Höga priser och hög löneökning är symptom på att det finns problem i Sverige. Men man gör inget för att angripa problemen – om vi bortser från skattereformen som kan vara ett led i att angripa de verkliga problemen.

Ni skriver själva i finansplanen att den här finanspolitiken är för svag. Det spelar faktiskt ingen roll om budgeten råkar vara balanserad. Man får vidga perspektiven något och nu tala samhällsekonomi och icke bara statsfinanser, herr statsminister. Det står således i finansplanen att finanspolitiken är för svag. Det vore motiverat, står det, med en stramare finanspolitik. Det skall regeringen fundera på under några veckor och sedan komma tillbaka och meddela riksdagen.

Nu är regeringen tillbaka. Nu har man presenterat paketet, och det rymmer ingen stramare finanspolitik. Den enda lilla åstramning som man möjligen kan säga finns där är att regeringen inför 14 dagars arbetsgivareperiod och arbetsgivarna bara får kompensation för ungefär 6 dagar. Man kan säga att det finns en liten skattehöjning inbakad i detta, och det är en liten finanspolitisk åstramning. Det är inte särskilt mycket.

Det intressanta är då att det i finansplanen inte bara står talat om finanspolitisk åstramning i största allmänhet eller om stramare finanspolitik, utan det står också att den inte skall genomföras genom höjda skatter, eftersom vi har så högt skattetryck i Sverige, utan genom att man minskar utgifterna. Min fråga till Ingvar Carlsson är då vilka utgifter statsministern föreslår skall minskas för att man skall strama upp finanspolitiken till nästa år.

Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill gärna instämma i den fråga som Bengt Westerberg riktade till statsministern. Det vill jag göra inte minst mot bakgrund av Lars Werners anförande. Blod är ju tjockare än vatten, och det finns en socialistisk majoritet här i kammaren. Det är klart att det finns en rätt för allmänhe-

ten att få veta vad som blir nästa steg. Lars Werner hade i och för sig någon sorts röd-grön garnering kring sitt uttalande.

Vi har en märklig situation här i riksdagen, som kanske inte är bekant för alla. Här finns ett paket som inte alls är heltäckande. Vi behandlade en finansplan som inte var heltäckande. När vi försöker redovisa vår ekonomiska politik i dess helhet i samband med det här nödstoppspaketet hamnar de största delarna, dvs. de ekonomisk-politiska åtgärderna, i finansutskottet. Där kan de emellertid inte behandlas. Det finns bara ett pressmeddelande ifrån finansministern. Det har i alla fall framställts på det sättet. Detta är egentligen en oeffterrättelig situation. På det här sättet kan man nämligen inte jämföra de alternativ som finns.

Vi har aldrig tvekat att framföra våra alternativ, och jag har redogjort för dem tidigare. Det innebär naturligtvis att vi välkomnar delar av paketet. Det gäller arbetsgivarperioden, som vi har föreslagit tidigare, låt vara som en försöksverksamhet. Vi anser att vi behöver en avkylning i de överhettade storstadsregionerna när det gäller investeringar i lokaler. Det är emellertid också viktigt att man bygger så att man kapar en del av bostadskön, som är ett problem. Man behöver styra över resurser till den sidan. Regeringen har inte visat någon större vilja till det.

Jag vet inte om ni känner till det, men det ligger objekt som väntar på att bli byggda i den här regionen för mellan 40 och 50 miljarder kronor. Det saknas således inte pengar i den svenska ekonomin. Det är mycket litet av den 10-procentiga investeringsavgiften, som vi var med om att genomdriva förra våren, som har lett till något uppskov med objekt, eftersom den var för låg. Vi föreslog 25 %, nu går socialdemokraterna vidare till 30.

När det gäller dessa båda bitar har vi en positiv inställning. Däremot tycker vi att det är märkligt att när man sätter tak på hela den svenska avtalsmarknaden så fungerar det inte – vi delar den uppfattningen – men när man sätter tak på kommunerna så fungerar det på något annat sätt. Sanningen är att någonting måste hända även där. Det är viktigt att de som sätter tak talar om, vad det är som skall göras i kommunerna. Handlar det om nedskärningar i det sociala välfärdssystemet? Vem skall drabbas? Det är innebörden av att man sätter ett tak i detta läge när 7 % i budgeterade kostnadsökningar har blivit 12 %. Det försvinner inte bara spårlost.

Jag vill gärna svara på en fråga som statsministern ställde i sitt inledningsanförande. Han sade att det är anmärkningsvärt att oppositionen inte anvisar ett alternativ. Man kan tillägga att den socialistiska majoritet som finns i denna kammare inte heller redovisar något alternativ. Om vi för ett ögonblick bara konstaterar fakta utan att höja rösten och polemisera, vill jag säga att oppositionen inte har haft möjlighet att i förväg ge sina synpunkter på det alternativ som har kommit oss till del under de senaste dagarna. Många andra känner sig inte heller tillfrågade. Därför saknas politisk förankring och dessutom i stor utsträckning, i varje fall på basplanet, facklig förankring.

Detta är naturligtvis en farlig metod för varje regering, men i synnerhet för en minoritetsregering. Konsekvenserna har vi sett här i riksdagen den senaste veckan. Det är sant att en regering skall regera, men det är inte förbudet med politisk förankring om man kommer med obehagliga förslag. Det ingår snarare i regerandets konst.

För mig är denna hantering ganska obegriplig. Jag har lärt känna statsministern och personen Ingvar Carlsson som en person som är angelägen om samtal. Jag tycker att det är viktigt att vidmakthålla det politiska samtalet i krisituationer. Men jag förstår inte varför man agerar som om man vore en majoritetsregering, när man inte är det. Man måste faktiskt gilla läget, som det heter i det militära, även om man ogillar det och bete sig som en minoritetsregering. Det är därför som vi har fått detta trassel och nu befinner oss i denna politiska kris.

I denna situation finns risken att det politiska samtalet upphör. Förslag uppfattas som diktat. Oppositionen reagerar genom att säga nej till en politik som vi inte accepterar och inte tror på.

Enligt centerns uppfattning har oppositionen ett vidare ansvar än så. Det är därför vi har redovisat en heltäckande ekonomisk-politisk motion även med anledning av krispaketet.

Anf. 12 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Statsministern sade att han inte rädde att diskutera strejkrätt med Werner och andra kommunister. Det tror jag inte heller. Jag har aldrig uppfattat Ingvar Carlsson som rädd. Det är inte det diskussionen gäller. Ingvar Carlsson. Om Ingvar Carlsson inte vill diskutera frågan om strejkrätt med mig, kunde väl ni i regeringen ta en diskussion med folk ute på arbetsplatserna och med en del förbundsordförande, som har uttalat sig den senaste veckan. Man behöver inte resa så långt för den diskussionen.

Vi har varit med tidigare, både Carlsson och jag och en del andra i riksdagen, när det gäller antifacklig lagstiftning och diskussion kring det. Det var 1971. Den gången handlade det om tvångslagar under en kortare period, en sexveckorsperiod, tror jag. Den socialdemokratiska regeringen hade stöd av de officiella borgerliga partierna. Det fanns frondörer i de borgerliga partierna. Förslaget var riktat mot SACO och SR, som den gången var ute i konflikt. Vi stod den gången inte bakom deras lönepolitiska linje. Men vi betraktade, då som nu, regeringens förslag som ett första steg mot ett av staten dikterat förhandlingssystem. Då liksom nu var det fråga om att regeringen hävdade en linje som innebar återhållsamhet när det gällde lönekrav, en linje som var kärnan i det årets finansplan, liksom i årets.

Den gången sade en facklig företrädare, Gustaf Kolare i Statsanställdas förbund, när han insåg faran med en tvångslagstiftning och hur den skulle drabba den fackliga rörelsen, så här: Detta är ett allvarligt steg tillbaka när det gäller de demokratiska fri- och rättigheterna. Han beklagade att regeringen ansett sig böra tillgripa samma metoder och medel som reaktionära regeringar i USA och England använt för att förhindra löntagarna att driva igenom bättre lönevillkor. Så långt en facklig företrädare den gången.

I dag vet vi vad de fackliga företrädarna och folk ute på arbetsplatserna säger. Jag tycker att man borde ta intryck av det. Det är inget fel om man förra veckan hade en uppfattning och denna vecka säger: Vi har gjort en grov felbedömning, detta var inte bra. Men då förstår jag inte varför man skall driva igenom detta förslag i riksdagen i dag.

Om regeringen fortsätter att driva förslaget om strejkstopp, som det har

presenterats i olika skepnader, och ett förslag om allmänt lönestopp, innebär det att ni gör politiskt självmål.

Dessa förslag läggs fram för att räda bot på en ekonomisk situation som jag tycker att regeringen felaktigt betecknar som akut. Vi delar inte uppfattningen att krisen är så akut. Vi delar heller inte regeringens uppfattning att man med dessa förslag angriper de problem som finns. Man angriper dem inte på rätt sätt och inte på ett rättvist sätt.

De lönekrav som i dag reses är en följd av att företagen i flera år har haft höga vinster, att de högavlönade i de vanliga löneförhandlingarna i flera år har fått bra avtal och andra löneförmåner och att vi har fått en skatteuppgörelse som främst har gynnat de högavlönade. Ingvar Carlsson säger att de högavlönade får betala skatteuppgörelsen själva. Men vi kommer inte ifrån att det för de lågavlönade uppenbarligen inte behövs någon köpkraftsindragning. Ingvar Carlsson och jag och andra i denna kammare, vi har fått en ökad köpkraft. Är det vår köpkraft som behöver ökas? Är det inte de lågavlönade inom vårdsektorn som behöver få en köpkraftsökning?

De krav på löner som i dag reses är en följd av att löntagarna under 1980-talet har fått en försämrad timlön. Ingvar Carlsson påpekade i den allmänpolitiska debatten att deras timlön har höjts sedan 1985. Det är riktigt. Men den har inte höjts så mycket att den till alla delar har kommit upp till 1980 års lönenivå. Därför. Ingvar Carlsson, är vi motståndare till ett allmänt lönestopp och till det strejkförbud som är utformat.

Anf. 13 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att det vi bevittnar i dag egentligen är blockpolitikens kris. Det är resterna av blockpolitiken som vi begraver. Ett höger- och vänsterblock har i decennier dominerat svensk politik. Den ekonomiska och politiska kris som nu seglar upp framför våra ögon visar klart och tydligt att inget politiskt parti eller block längre klarar av att vara allenarådande i svensk politik.

Den gamla blockpolitiken är alltså i full upplösning. Vänsterpartiet kommunisterna, som länge har varit ett troget stödparti åt socialdemokraterna, har under senare år blivit allt mer bängstyrigt.

Det gick bra under de år då allt var frid och fröjd i Sverige. Under rekordåren, när det gällde att satsa så mycket som möjligt på allt gott för medborgarna, då var det lätt att hänga med i svängarna. Men nu, när de ekonomiska och ekologiska kriserna avlöser varandra, blir det inte lika roligt längre. Då gäller det att ta ansvar för en mängd obehagliga beslut som kan drabba medborgarnas kassa, och då är det förstäeligt att vpk börjar bli tveksamt och inte längre är så piggt att agera stödparti för socialdemokraterna.

Socialdemokraterna själva är splittrade inbördes i olika färgnyanser på skalan grönt—grått—rött—blått; kalla det vad ni vill.

Av dessa och flera andra skäl befinner sig det socialistiska blocket i full upplösning. Men det står lika illa till på den andra kanten.

Det existerar inget borgerligt block längre. Man kan fråga sig hur mycket de borgerliga partierna har gemensamt. Ja, inte är det mycket.

I går såg vi att de inte är eniga om skattepolitiken. Det sade Westerberg. EG-frågan är de inte eniga om. Miljö- och energipolitiken är de inte heller

eniga om. I Aktuellt i går sade Carl Bildt att det verkade som om den gemensamma nämnaren i den borgerliga politiken var en decentraliserad samhällsstruktur. Man kan fråga sig om det handlade om en decentralisering till Bryssel.

Alla de tre borgerliga partierna skulle kunna utgöra ett trovärdigt regeringsalternativ i framtiden. Men att så skulle vara fallet verkar otroligt.

Vi har kommit till vägs ände. Det vi bevitnar i dag är ingen tillfällig politisk kris, efter vilken allt återgår till det gamla. Det vi bevitnar är en utveckling som jag hoppas leder till något nytt i svensk politik: en utveckling där vi för alltid bryter de traditionella mönstren och helt nya mönster formas, ett spännande systemskifte som kanske kan vara inledningen till ett nytt decennium.

När jag hörde på Ingvar Carlsson tidigare lät det som om stabil ekonomi var detsamma som tillväxt. Vi menar att vi kan ha en stabil ekonomi utan att vi har tillväxt varje år. En tillväxt kommer alltid att slå i taket. Det säger sig självt att den inte kan fortsätta hur länge som helst.

Fru talman! En sanslös tillväxtekonomi, som hela tiden utgår från att man i all oändlighet kan tära på vårt gemensamma men begränsade kapital och som även utgår från att medborgarna degraderas till konsumenter utan egen vilja och som dessutom utgår från att den rike ständigt skall bli rikare på de övrigas bekostnad, leder aldrig till lycka och harmoni.

Vi talar om ekonomisk kris, och jag vill att alla skall förstå att det inte är ökad utbudsekonomi och ytterligare ökning av köpkraften, vilket alltså är den materiella konsumtionen, som vi behöver i Sverige.

Festen är slut! För många slutar den i ett frosseri på andras bekostnad. Många hann berusa sig så att de glömde att rätta munnen efter matsäcken. Andra hann som vanligt inte fram till bordet. Det finns fortfarande grupper som behöver öka sin materiella välfärd men som inte hann fram till bordet.

Nu måste vi strama åt och ta oss hem från festen, vare sig vi är övermätta eller hungriga, och gå tillbaka till att leva på ett mer sparsamt sätt – leva i välfärd och leva och dela med oss till dem som har det sämst.

Anf. 14 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Jag trodde att Carl Bildt skulle bli glad när han hade framgång i sin önskan att fälla en socialdemokratisk regering. Men nu förstår jag att Carl Bildt är mycket bekymrad, och det tar jag som ett bevis på uppskattning.

Det är riktigt att jag under denna period inte har fört samtal med Carl Bildt. Jag har inte ansett att det fanns möjligheter till några meningsfulla sådana samtal. Hade Carl Bildt haft något uppslag, så känner han nog till telefonnumret till bunkern i Rosenbad så att han hade kunnat ta denna kontakt. Däremot har jag fört andra samtal, men jag anser inte att jag utan vederbörandes acceptans skall redovisa med vilka. Jag avstår därför från att redovisa dem inför kammaren i dag.

Jag ställde en fråga till Carl Bildt. Detta är den andra stora debatten på kort tid då jag ställer frågan trots att detta är mitt sista inlägg i debatten. Skulle ändå inte oppositionsledaren Carl Bildt – som skulle kunna bli regeringsbildare, om det går så illa – kunna svara på frågan: Kommer en sådan

borgerlig regering att genomföra den skattereform som socialdemokraterna och folkpartiet är överens om? Skulle ändå inte Carl Bildt kunna ta sig samman och svara! Jag svarar på praktiskt taget varenda fråga och vartenda angrepp. Skulle inte Carl Bildt under två debatter kunna svara på en enda fråga jag ställer? Det blir nog väldigt jobbigt att vara statsminister om man inte svarar på några frågor.

Till Bengt Westerberg vill jag säga att det väl är rimligt att den majoritet som eventuellt bildas här i kammaren klargör vad den anser skall genomföras i stället för det förslag som vi lägger fram. Bengt Westerberg hoppar över detta resonemang och frågar: Hur kommer Ingvar Carlsson som socialdemokraternas ledare att agera sedan? Med den frågan är vi inne på talmannens arbetsprocess, och den tänker jag respektera och därför ge mina svar direkt till talmannen.

Löser de fyra stoppen problemen? Vi har den bestämda uppfattningen att det inte är finanspolitiken som har varit för svag. Vi har ju steg för steg skärpt denna från ett underskott på 13–14 % under de borgerliga åren till en balanserad budget. Grundfelet ligger i de höga nominella löneökningarna och naturligtvis i vår höga ambition på sysselsättningsområdet. Åtminstone folkpartiet och centern är mycket angelägna om att understryka detta. Därför menar vi, och det gör uppenbarligen också arbetsmarknadens parter, att detta hade varit en bra och en rimlig väg att försöka gå.

Vilka åtstrammingsåtgärder har vi då vidtagit sedan vi gjorde vårt uttalande på finanspolitikens område och vilka kommer vi att vidta? Jo, planerna inom sjukförsäkringsområdet ger en nettoeffekt om 9 miljarder kronor – det är en stramare politik. Vi har framlagt förslag om avkylning av byggmarknaden genom införande av en investeringsskatt. Enbart effekten på sjukförsäkringen innebär ju en långt större åtstramning än den som t.ex. folkpartiet föreslog netto i 1988 års valrörelse, om vi skall göra den jämförelsen. I övrigt måste förslagen bli beroende av de beslut som fattas i dag. Till den frågan får vi alltså återkomma.

Fru talman! Jag skulle gärna vilja rikta mig direkt till Kommunals medlemmar. Det finns ju företrädare för Kommunalarbetareförbundet även i denna kammare. Jag förstår att de av Kommunals medlemmar som trodde att det skulle bli ett lönestopp som utgick från 1989 års löner blev upprörda. Många fick, efter att ha tagit del av de första nyheterna, helt felaktigt den uppfattningen. Men det medlarbud som skulle ge drygt 12 % var ju då redan framlagt.

I själva verket innebär det avtal som träffades att Kommunals medlemmar 1990 får kraftiga reallönehöjningar. Särskilt för de lågavlönade kvinnorna innebär avtalet stora förbättringar. Förbättringar av reallönerna är naturligtvis de anställda inom den kommunala sektorn väl värda. Inom sjukvård, barnomsorg och äldreomsorg och inom många andra viktiga samhällsfunktioner gör ju dessa människor dagligen stora insatser.

Regeringens förslag innebär vidare att det eventuella utrymme som vi skulle kunna skapa för 1991 skall förbehållas låginkomstgrupperna. Det har vi sagt. Det innebär ju återigen att Kommunals lågavlönade kvinnor, och män också för den delen, skulle komma att prioriteras. Däremot har självfallet Kommunals medlemmar intresse av att de reala lönehöjningarna skall

kunna tas ut utan höga nominella lönehöjningar som bara ger luft i lönekuvertet, inflation och stigande priser och i förlängningen av allt detta arbetslöshet i den svenska ekonomin.

För att inget missförstånd skall råda med anledning av Lars Werners inlägg vill jag slå fast att med det förslag som socialdemokraterna i riksdagen har framlagt skall det i lönestoppslagen skrivas in att stridsåtgärder får vidtas utan hinder av denna lag. Det bör Lars Werner vid denna tid rimligen känna till.

Förslaget om obligatorisk medling innebär alltså *inte* att regeringen försökt hitta andra vägar att förbjuda strejker. Skulle vi mot förmodan vinna den votering som skall äga rum om en stund, skall regeringen återkomma och precisera ett sådant förslag. Jag kan försäkra att det – även om det innehåller förslag om obligatorisk medling – kommer att möta ett helt annat gensvar inom de fackliga organisationerna.

Fru talman! För 15 månader sedan gick svenska folket till val. Trots att ett nytt parti tog säte i Sveriges riksdag fick det socialdemokratiska partiet över 43 % av rösterna. I dag kan de fem oppositionspartierna, från moderata samlingspartiet via miljöpartiet till vänsterpartiet kommunisterna, gemensamt fälla regeringen. Om detta sker, så sker det i en för landet allvarlig ekonomisk situation. En politisk kris riskerar att leda till en samhällsekonomisk kris.

Vi må ha olika värderingar och uppfattningar om hur samhället skall se ut. Men det råder bred enighet bland oss svenskar om några speciella värden. Vi vill leva i ett samhälle där välfärden är utbyggd. Och det tillkommer alla och envar att få del av denna välfärd, för vi vet hur otryggheten kväver människors frihet. Vi vill ha full sysselsättning och arbete åt alla, för vi vet hur arbetslösheten slår mot enskilda individer. Vi vill värna den svenska naturen och miljön, för vi vet hur gifter och utsläpp dödar förutsättningarna för framtiden. Detta vill vi. Därför måste också politiken leda till detta.

Men politik är inte bara att vilja. Det är också att ta ansvar, att kunna samlas över gränser och barriärer när så är nödvändigt, att fatta de svåra och påfrestande besluten. Nu behövs detta, dvs. ansvar och samling.

(Applåder)

Anf. 15 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Nu behövs ansvar och samling, säger statsministern och förkunnar att han därefter avser att avgå. Det som behövts hade varit en ansvarsfull ekonomisk politik under hela den period som har lett fram till krisen. Det som möjligen också hade behövts var att under uppseglingen av denna kris söka samförstånd och samråd. Av detta blev intet. Statsministern och regeringen avgår, och bäst är förmodligen det. En regering som har misslyckats med att åstadkomma ekonomisk politik, som har misslyckats med att få parlamentariskt stöd för det den trots allt i sin desperation har lyckats komma fram till – den regeringen saknar förmåga att leda landet, och den bör avgå.

Men som ordförande i det största partiet borde Ingvar Carlsson samtidigt kunna ge något besked om vad han vill göra därefter. Sådana besked ger han inte. Jag misstänker att vi nu står inför en längre period av spel och fiffel med

författningen. Det löser inga ekonomiska problem, det fördjupar de politiska problemen.

Så till skatten. Jag håller med Ingvar Carlsson om att jag inte fick med den saken i min första replik; nu skall det bli. Jag skall inte uttala mig på centerns och folkpartiets vägnar, det vill jag inte. De partiernas företrädare är goda nog att tala för sin sak. Men ett kan jag säga: Dessa tre partier står gemensamt för den marginalskattesänkning som nu diskuteras. Sedan har vi – och det vet alla – delade meningar när det gäller vissa av de skattehöjningar som socialdemokraterna har drivit fram. De delade meningarna har vi alltså, och det är inte värre än att man kan resonera om den saken. Men marginalskattesänkningen ligger fast. Sedan har vi också en inriktning på att långsiktigt sänka skattetrycket.

Det finns i denna kammare politiska alternativ för att klara ekonomin. Vi har från vårt partis sida lagt fram ett klart alternativ till en ekonomisk politik, ett alternativ som till alla delar är så utformat att det faktiskt klarar av att lösa krisen. Det innebär en brytning med den socialdemokratiska politiken, och den brytningen måste komma förr eller senare. Och åtskilliga av de förslag vi moderater har lagt fram överensstämmer med vad vi nu kan läsa om i den socialdemokratiska pressen – vad den socialdemokratiska regeringen har gett sitt socialdemokratiska finansdepartement i uppdrag att förbereda för de kommande veckorna. Det är väl bra, men det är för sent. Ni har misslyckats med att lägga fram denna politik.

Vad som däremot utgör krisen nu, det är att ni saknar ett politiskt alternativ i form av en ekonomisk politik – den har vi ännu inte sett – och att ni dessutom saknar ett parlamentariskt alternativ. Ni har bildat regering på grundval av en socialistisk riksdagsmajoritet. Denna riksdagsmajoritet spricker rakt igenom. Därmed bortfaller den parlamentariska basen för denna regering. Och lika bra är väl det, eftersom denna regering inte företräder någon ekonomisk politik värd namnet.

Detta är åtstramning med 9 miljarder kronor, säger statsministern när han blir tillfrågad om vad som blir den ekonomiska innebörden av förstatligandet av alla löner och alla regleringar. Ja, men snälla nån – vad regeringen har talat om tidigare och ställt i utsikt är åtstramning genom utgiftsnedskärningar, och åtstramning 1990. Vad statsministern nu kommer farande med är en åtstramning genom skattehöjning 1991, som dessutom drabbar fel sektor, nämligen företagsamheten. Detta är inte bra, det är ännu sämre än det ni diskuterat tidigare. Av den åtstramning som ni själva för bara några veckor sedan i denna kammare sade var nödvändig för att vi skulle undvika arbetslöshetens stålbad, av den åtstramningen finns ingenting i det paket av regleringar, stopp och desperation som ni har förelagt denna kammare. Därför tror jag faktiskt, om ni skall ha fortsatt ansvar för detta land, att ni skall vara tacksamma för att det finns en riksdagsmajoritet som kastar ut dessa dumheter och ser till att vi inte drabbas av dem.

Ansvaret för den ekonomiska krisen ligger hos socialdemokratin och hos det socialistiska blocket. Det är bekvämt för en statsminister som just står inför att tvingas lämna in sin avskedsansökan – något av det yttersta misslyckande en statsminister kan stå inför – att försöka skylla allt på oppositionen. Men det är faktiskt väl svagt i den situation som i dag råder.

Låt mig bara avslutningsvis säga: Ni kan falla från makten i denna kris, men ni kan aldrig fly från ansvaret för den kris som ni har försatt Sverige i.

Anf. 16 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson ger inget besked om hur han ser på hanteringen av den eventuella kris som regeringen kan hamna i. Det är litet förvånande mot bakgrund av att hela den här nyvalsdiskussionen ju faktiskt drogs i gång av ledande socialdemokrater – dels Ingvar Carlssons bankkamrat, finansminister Kjell-Olof Feldt, dels partisekreteraren Bo Toresson. Bägge två har varit ute och talat om nyval. Bo Toresson allra tydligast. Kjell-Olof Feldt antydde bara denna möjlighet, men Bo Toresson har alldeles tydligt sagt att det skulle bli nyval. Och det är naturligtvis det rimliga när man befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation – att inte gå in i ett skede av stor ovisshet utan i stället satsa på ett snabbt nyval för att vi snabbt skall kunna få en annan riksdag och en annan regering.

Men mot bakgrund av att Ingvar Carlsson inte är beredd att ge några besked på den här punkten – och jag förmodar därmed inte heller några andra socialdemokrater – vill jag ändå fråga Lars Werner och Claes Roxbergh hur ni ser på detta. Är det er uppfattning att vi nu skall gå till folket och ge folket chansen att säga sin mening, eller har ni någon annan uppfattning om hur den här eventuella krisen skall klaras?

Ingvar Carlsson talade i sitt inledningsanförande engagerat om den fulla sysselsättningen. Det råder ingen som helst oenighet mellan oss på den punkten. Men om man värnar om den fulla sysselsättningen, så är det bra konstigt att lägga fram ett ekonomisk-politiskt paket som i själva verket riskerar den fulla sysselsättningen därför att man angriper symptomen i stället för att angripa de grundläggande problemen – och dessutom att leda in landet i en regeringskris.

Ni vet ju mycket väl inom regeringen på vilka villkor ni regerar landet. Vi har en minoritetsregering som är beroende av samarbete med partier här i riksdagen, och regeringen har den förmånliga positionen att det finns fem partier att välja på. Men regeringen valde att inte samarbeta med något parti, den valde att gå fram med ett förslag som var sådant att vem som helst hade kunnat tänka ut i förväg att det var oacceptabelt för alla andra partier. Sedan ställer regeringen kabinetsfråga på detta. Det är regeringen och ingen annan som har ansvar för den regeringskris som nu är i antågande.

När det gäller tidsplanen var det i själva verket på det sättet att regeringen, vilket vi har varit inne på tidigare, avstod från att föreslå någon ekonomisk politik i budgetpropositionen och tvingade oppositionspartierna att först visa sina kort. Oppositionspartierna var tvungna att göra det redan den 25 januari. Regeringen kunde alltså studera alla oppositionspartiernas alternativ innan den själv lade fast politiken, vilket gav regeringen en alldeles exceptionell möjlighet att anpassa politiken på ett sådant sätt att den kunde gå igenom här i riksdagen. Men till detta har regeringen alltså inte tagit någon som helst hänsyn.

Som jag sade i mitt inledningsanförande är min bedömning att svensk ekonomi inte befinner sig i kris men att det finns en hel del hot som kan leda till

en krissituation, kanske 1991, om man nu inte tar itu med problemen utan bara symtomen.

Det märkliga är emellertid att trots att vi har denna kritiska situation och trots att vi som regeringen framhåller i finansplanen och som Ingvar Carlsson sade från den här talarstolen häromdagen har nått en kritisk punkt, så föreslår regeringen att vi skall genomföra dyra reformer. Vi skall förlänga semesteren, och vi skall bygga ut föräldraförsäkringen. Jag säger inte att det i och för sig inte skulle kunna vara önskvärt att genomföra dessa reformer om vi hade råd. Men i detta läge, när vi befinner oss vid en kritisk punkt då det behövs en finanspolitisk åtstramning och då det är brist på arbetskraft ute på arbetsmarknaden, är det faktiskt oförsvarligt att ovanpå världens redan längsta semester lägga på ytterligare dagar och att ovanpå världens mest generösa föräldraförsäkring lägga på ytterligare förmåner. Det är som om vi levde i något slags Shangri-la, där man har råd att göra precis vad som helst. Men vi gör inte det, vi lever i en ekonomi i kris, och då är det faktiskt oacceptabelt att lägga fram den typen av förslag.

Samtidigt som vi gör det, håller vi på att avveckla kärnkraft i förtid i Sverige. Utan att det egentligen finns några som helst motiveringar för det skall vi stänga av kärnkraftverk och dra på oss jättelika samhällsekonomiska kostnader på 90-talet. Inte heller det har vi råd med. Vad vi däremot måste göra är att reformera den offentliga sektorn. Detta har man från regeringshåll talat om under mycket lång tid. Civilministrar har kommit och gått. De har hållit ungefär samma tal och skrivit samma artiklar under – vid det här laget – åtta år, men ingenting har hänt. När den förra civilministern lämnade sitt arbete sade Kjell-Olof Feldt som en liten klackspark åt honom på vägen att det nu var dags att inleda förändringsarbetet inom den offentliga sektorn. Men det har inte hjälpt, trots att det kom en ny man på civilministerposten.

Nu behövs det en annorlunda politik. Även i den politiken spelar skattereformen en stor och viktig roll. Och jag kan försäkra Ingvar Carlsson om att jag kommer att arbeta för att denna skattereform skall genomföras oavsett vilken regering som Sverige har. Men vad som dessutom behövs för att vi skall få ordning på Sverige är att populismen, som har gjort allt större insteg i svensk politisk debatt, får vika för rationaliteten. Vi behöver rationella politiska lösningar på 90-talet för att klara Sveriges ekonomiska och politiska problem.

Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Debatten tycks ha avtagit, och i slutrepliken skall man ju inte lägga in ny ammunition. Men det är klart att jag hade väntat mig något litet svar.

Vi i centern har presenterat ett heltäckande finanspolitiskt program som har remitterats till finansutskottet. Det innebär åtstramning genom ökat sparande, återhållsamhet med offentliga utgifter och nya reformer. Då måste man vara beredd att diskutera allt, även delar av skattereformen, vill jag tillägga – punktskatter på miljöskadliga energiråvaror och införande av miljöavgifter på svavel och klor. Skattereformen måste få en rättvis fördelning. Det är nämligen avgörande för det här landets kommande ekonomiska framtid om man kan skapa den trovärdighet ur fördelningssynpunkt och stabilise-

ringssynpunkt som krävs för att häva den ekonomiska krisen. Alltså krävs det återhållsamhet vid beskattningen av nödvändig konsumtion – det handlar om boendet, maten och energin direkt till hushållen.

När det gäller de utbudsekonomiska åtgärderna, att få fler människor i arbete, föreslår vi reformering av sjukförsäkringen, satsning på mindre och medelstora företag, avveckling av löntagarfonderna, utförsäljning av statliga företag, offensiv användning av överskottsmedel inom arbetslöshetsförsäkringen, rehabilitering och bättre arbetsmiljö genom Arbetslivsfonden, åtgärdsprogram för effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemsk förnybar energi, utbildning och forskning i fråga om regional balans och stimulansåtgärder som gäller arbetsinsatser av pensionärer och studerande. Vårt långsiktiga alternativ är en grundpension med en avsevärd höjning av nivån. Möjligheter för flyktingar och invandrare att snabbt komma ut i arbete är en annan viktig fråga.

I detta läge får man naturligtvis inte bedriva den ekonomiska politiken på ett sådant sätt att man kör in i en återvändsgränd och bryter upp gamla strukturer. Den svenska modellen har sina fel, och den hanteras inte alltid ansvarsfullt. Men det är farligt att kasta allt på sophögen. Det är därför viktigt att man håller fast vid fria förhandlingar med samhällsansvar. Men detta förutsätter att det i grunden finns en trovärdig stabiliseringspolitik och en förankrad fördelningspolitik, något som människor upplever som rättvist. Det är detta som tyvärr har saknats under senare år.

Jag har tidigare i olika artiklar varnat för den situation som vi nu befinner oss i. Tyvärr har jag blivit alltför sannspådd – en alltmer splittrad politisk opinion i vårt land, bl. a. i form av tillkomsten av ett ytterligare parti i riksdagen vid senaste valet, en minoritetsregering som inte alltid betar sig som en minoritetsregering utan som en majoritetsregering, vilket jag sade i min förra replik, en alltmer uttalad förlamning i den ekonomiska politiken, hot om nyval och därefter måhända också nyval.

Vi har kunnat se en sådan här utveckling i Danmark. Jag tycker bra om Danmark, men jag ser inte Danmark som någon förebild i detta avseende. Jag tycker naturligtvis att det finns anledning att markera, som statsministern har gjort, samling och ansvar. Men i så fall måste arbetsmodellen här i riksdagen förändras. De förslag som oppositionen inte har kunnat påverka i förväg har oppositionen naturligtvis inte någon förpliktelse att ställa sig bakom om de strider mot dess grundläggande värderingar. Jag tror att det är viktigt att vi drar lärdom av den här politiska krisen, alldeles oavsett var den så att säga kommer att landa.

Vi i centern kommer att arbeta vidare för en politik som innebär rättvis fördelning. Det menar vi är mer aktuellt i dag än någonsin, eftersom vi i Sverige inte kommer ur den ekonomiska krisen om vi inte hos folkflertalet lyckas förankra vad som är rättvisa. Den skattereform som nu genomförs riskerar att gå om intet, och det är i så fall beroende på att den leder till ökad inflationstakt i stället för en nedväxling när det gäller kostnaderna. Vi är tyvärr på väg i den riktningen. Rättvis fördelning och god miljö är politik som ger en uthållig ekonomisk utveckling, och en sådan politik är vi beredda att stödja.

Anf. 18 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson hävdar att det nya förslaget utan strejkböförbud är bra. Jag är fortfarande inte övertygad om detta. Det finns fortfarande sådana inskränkningar i förslaget att det är oacceptabelt för oss. Den rättsliga innebörden av förslaget om lönestopp är ett förbud fr.o.m. den 8 februari 1990 att utge eller ta emot högre löner eller andra ersättningar i anställningsförhållanden. Denna skrivning påminner om den legostadga som vi hade i det här landet för över 200 år sedan. Den innehöll bestämmelser om straff för betalning av löner utöver den särskilda lönetaxan. Det var en lag som gällde mellan 1739 och 1805. Där stod att tjänstehjonet skulle vara gudfruktigt, troget, flitigt, lydigt, nyktert och sedligt. Ännu hårdare bestraffades kollektivaktioner, s.k. sammanslutningar i uppsåt att orsaka stegringar av arbetslönerna på området.

Sedan 1805 har vi inte haft några sådana här straffbestämmelser på det arbetsrättsliga området. I samband med ny lagstiftning på arbetsmarknaden har tanken på straffsanktioner alltid avfärdats som helt främmande för de arbetsrättsliga traditionerna här i landet. Också det som i dagligt tal kallas strejkböter är faktiskt civilrättsligt skadestånd. Straffbestämmelserna har i regeringens förslag gjorts så långtgående att också medhjälp eller uppmaning till betalning av löner utöver lönestoppet är straffbart. Lagrådet konstaterade att företrädare för de fackliga organisationer som sluter kollektivavtal på högre nivå än lönestoppet förutsätter sannolikt gör sig skyldiga till medhjälp till brott. Det är ju en kriminalisering! Därför anser vi att förslaget inte är acceptabelt.

80-talet har, som vi har sagt tidigare, varit ett förlorat decennium för många löntagare. Människors krav på att rättvist få ta del av de rikedomar som skapas är fullt förståeliga. Vi har lagt förslag i debatten i förra veckan om åtstramning inom vissa sektorer. Ekonomiska problem i dag hänger samman med arbetskraftsbristen. Vi har föreslagit en rad åtgärder som skulle kunna stärka industri och offentlig sektor – det behöver jag inte upprepa.

Allra sist, fru talman! Ingvar Carlsson talar om behovet av samarbete och samverkan i en besvärlig situation. Vi är för samarbete kring en rättvis och solidarisk fördelningspolitik, en bättre miljöpolitik och en bra kärnkraftspolitik. Men vi är för ett samarbete på någorlunda jämlika grundvalar. Om samarbete innebär att det större partiet först lägger fram sina orubbliga förslag och sedan under press och nödtvång ändrar litet och till sist kanske hävdar att den förmenta samarbetspartnern är samarbetsovillig om den inte ansluter sig, tror vi inte att det är någon bra modell för samarbete. Det finns bättre modeller.

Sedan skall jag svara på Bengt Westerbergs konkreta fråga om gången här. Jag har egentligen redan svarat på den. Jag anser att regeringen skall ta sitt ansvar och inte avgå utan använda den majoritet som finns här i riksdagen och lägga fram förslag som är för en solidarisk lönepolitik, rättvis fördelningspolitik och bättre kärnkraftspolitik. Det kanske kan ske med andra kombinationer än den majoritet som utgörs av arbetarpartierna.

Anf. 19 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Fru talman! Den ekologiska krisen vill jag åter föra in i debatten. Det handlar inte om att ha en maximal tillväxt och sedan sätta in reparationsåtgärder efteråt. Vi måste i stället se till att vi driver vårt samhällssystem på ett sådant sätt att allt sker jämlikt naturen och med bibehållande av den ekologiska balansen. Det innebär att vi måste acceptera en lägre tillväxt. Vi måste se på tillväxtens innehåll. Det skulle kunna leda till en stabil ekonomisk och en stabil ekologisk politik.

Under 70- och 80-talen har vi i Sverige blivit ganska duktiga på att reparera konsekvenserna. Men vi kan inte hålla på att göra det. Konsekvenserna börjar bli så allvarliga att de inte går att reparera. Det enda är att sätta in åtgärder som gör att vi får ett samhällssystem, en samhällsstruktur och en infrastruktur i balans med naturen. Det är detta det är fråga om. Energipolitik och trafikpolitik är två strategiska frågor i detta sammanhang.

Reklam är viktig. Folk säger: Vad i hela friden har reklamen med detta att göra? Ja, som jag sade förut är reklam mycket av motorn i denna utveckling. Det är inte alltid reklam på konsumenternas villkor. Enligt siffror från konsumentverket betalar varje svensk i dag 4 000 kr. om året som reklamkostnader för sina varor. Inte blir det billigare med reklam-TV, utan resultatet blir att kostnaderna övervältras på varorna i stället. Det blir mer än 4 000 kr., förutom att vi kanske får ytterligare en drivkraft på konsumtionen.

Sedan till regeringsfrågan. Det är regeringens fel att vi har hamnat i denna situation. Man har valt att driva en viss politik. Man har valt att ställa kabinetsfråga på det som vi har uppe i dag. Det är upp till regeringen att välja i dag. Det är ingen här i dag som har yrkat på misstroendevotum mot regeringen, såvitt jag förstår.

Så till Bengt Westerbergs fråga. Vi tror att svenska folket valde oss hit för ett och ett halvt år sedan för att vi skall försöka reda ut den ekonomiska och ekologiska krisen och att inte i första hand gå till nyval. Ett nyval bör vi ha först sedan vi har uttömt alla de parlamentariska möjligheterna. Ett nyval kostar en massa pengar, och det befrämjar inte ekologin. Ett nyval är sista utvägen.

Vi i miljöpartiet är inte rädda för nyval, men vi menar att det skall användas som sista metod när de andra metoderna är uttömda.

Till slut vill jag ta upp en fråga där jag inte har fått något besked, inte heller Inger Schörling eller Carl Frick. Det var förslaget att riksdagsledamöterna och regeringsledamöterna skulle sänka sina löner med 5 % för att föregå med gott exempel. Vi står fortfarande fast vid detta förslag, om nu någon vill nappa på det.

Anf. 20 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Lars Werner började i dag med att raljera med att socialdemokraterna här i kammaren applåderade Ingvar Carlssons anförande. Det är möjligt att Lars Werner inte så ofta får applåder från sitt eget parti. Det brukar vara en del andra yttringar än applåder. Upplysningsvis vill jag säga att applåderna var ett understrykande av det självklara faktum att den socialdemokratiska riksdagsgruppen naturligtvis står bakom förslaget och ger statsministern sitt fulla stöd.

Fru talman! Efter arbetsmarknadsutskottets behandling av regeringens proposition om lönestopp föreligger nu två mycket tydliga alternativ för riksdagen att ta ställning till. Mot förslaget från utskottsmajoriteten står den socialdemokratiska reservationen.

Vi socialdemokrater föreslår att det åtgärdsprogram som regeringen redovisat för en skärpning av den ekonomiska politiken med bl.a. pris- och hyresstopp, med stopp för höjning av aktieutdelningen, med kommunalt skatte- stopp och med lönestopp under åren 1990 och 1991 skall genomföras utan dröjsmål.

Jag vill inledningsvis understryka att det lönestopp som föreslås för 1990 och 1991 inte är absolut. Det omfattar inte de förhandlingar om 1990 års löner som nu pågår och inte heller fördelningen av s.k. lokala potter, eftersom regeringen och statens pris- och konkurrensverk när särskilda skäl föranleder det skall kunna medge undantag från lönestoppet.

Låt mig göra det alldeles klart. Under 1990 skall alla löntagare kunna räkna med löneökningar i nivå med de avtal som träffas på arbetsmarknaden. Det betyder att kommunalarbetarna kan räkna med att få ut de löneökningar som deras förbund träffat avtal för. Lågavlönade sjukvårdsbiträden, dagbarnvårdare och hemtjänstpersonal kommer att få avsevärda reallöneökningar.

Vi socialdemokrater föreslår också att de lågavlönades situation särskilt skall uppmärksammas vid prövning av dispens från lönestoppet. Man måste se till att det utrymme som kan komma att finnas för löneökningar under 1991 i första hand skall tillfalla dessa grupper.

För att lönestoppet skall kunna fungera väl vill vi införa en bestämmelse om att de förhandlingar om löner som kan leda till beslut om dispens skall kunna föras under obligatorisk medling. Medlarnas slutbud skall sedan underställas regeringen för dispensprövning.

I debatten och i utskottsmajoritetens förslag har gjorts gällande att detta skulle vara ett främmande inslag. Det är inte mer främmande än att det anges som en möjlig form av den internationella arbetsorganisationen ILO.

Vi har föreslagit att regeringen utarbetar ett förslag om förstärkt medlingsförfarande och återkommer med detta till riksdagen. Vi föreslår dessutom att det i lagförslaget, som skall vara grunden för lönestoppet, även klart skall framgå att stridsåtgärder får vidtas utan hinder av lagen. Det innebär alltså att vi har det fulla förtroendet för parterna på arbetsmarknaden. Vi anser att de skall bära ansvaret för att denna process skall kunna genomföras på ett sätt som bäst gagnar svensk arbetsmarknad.

Det är nuets och framtidens välfärdssamhälle som nu står på spel i den omröstning vi här i riksdagen står inför. Vilket är då det alternativ som ställs emot vårt? Det enda oppositionspartierna lyckats enas kring är det enklaste och mest ansvarslösa av allt, nämligen att bara säga nej till regeringens åtgärdsprogram för en nödvändig åtstramning av ekonomin. Som skäl anger man att lönestoppet kommer att vara mest effektivt bara för de löntagare som har fasta löner på inte särskilt hög nivå. Detta motiverar man med att högre tjänstemän på den enskilda sektorn har lättare att komma överens med arbetsgivarna om arrangemang för att kringgå lönestoppet. Vad är det utskottsmajoriteten egentligen insinuerar? Menar ni att stora grupper på ar-

betsmarknaden inte kan anses ha högre moral än att de är beredda på att försöka kringgå en av Sveriges riksdag stiftad lag?

Ni vill inte ens erkänna att inflationens stora förlorare alltid är de svaga grupperna i samhället, de som inte har mycket annat än sin lön och mycket litet av fasta tillgångar som kan skydda dem från inflationens skadeverkningar.

Fru talman! Det är i sanning en mycket torftig motivering som utskottsmajoriteten presenterar för det nej som ni nu låter vara er minsta gemensamma nämnare.

Inför detta så betydelsefulla avgörande tvingas jag erkänna att jag står häpen och frågande inför hur ledamöter av denna riksdag som utger sig för att representera de svaga grupperna i vårt samhälle kan hamna i detta sällskap av nej-sägare. Hur kan man som medlem av vänsterpartiet kommunisterna gå samman med de övriga oppositionspartierna för att fälla en arbetarregering? Hur kan ni plötsligt blunda för att förslaget om skadestånd vid olovliga stridsåtgärder återfinns i moderaternas motion till riksdagen? Där föreslår de dessutom att ett sådant skadestånd för olovliga stridsåtgärder bör göras permanent och fastställas till maximalt 5 000 kr.

Hur kan ni kommunister ställa upp tillsammans med folkpartiet, som i sin motion tar avstånd från ökad semester för 60 % av löntagarna och från förlängningen av föräldraledigheten?

Hur kan ni, samtidigt som ni erkänner att arbetsmarknaden är överhettad, bortse från att de stora vinnarna i denna situation inte finns bland låglöne-grupperna?

I dag står regeringsmakten på spel. Hur kommer ni att försvara ert handlande inför den svenska arbetarklassen, om ni i denna situation väljer att liera er med moderaterna och fälla en arbetarregering? Vad har vpk gemensamt med moderaterna, vars lösningar på samhällets problem alltid är desamma:

- sänka skatterna,
- privatisera,
- släppa marknadskrafterna loss,
- begränsa politikernas inflytande,
- sänka kapitalbeskattningen,
- ta bort förmögenhetsskatten,
- sänka arbetsgivaravgiften,
- avskaffa löntagarfonder och femte AP-fonden,
- avskaffa lagen om skatteflykt,
- ta bort avgifterna till arbetsmiljöförbättringar,
- sänka ersättningen på sjukförsäkringen,
- sänka biståndet till de fattiga länderna med över 1 miljard kronor.

Hur kan ni bortse från att i deras budskap är det alltid marknadskrafternas höga visa och privatiseringens lovsång som genljuder? Hur kan ni bortse från att de i sitt idéprogram för 90-talet "Framtidens idéer" anser att omsorgen om medmänniskor inte gärna kan sträcka sig längre än till den allra närmaste familjekretsen, men att utanför denna skall konkurrensens hårda villkor råda mellan människor?

För mig är det även svårbegripligt, och jag känner mig ganska besviken över att finna representanter för miljöpartiet beredda att fälla en regering med vilken ni uppenbarligen har många gemensamma grundläggande intressen.

Var är logiken i ert ställningstagande mot lönestoppet? Ni är emot en resursslösande ekonomisk politik, och ni ser gärna att åtstramningen går längre än regeringen förordat.

Den socialdemokratiska reservationen innehåller dessutom klara ställningstaganden vad gäller låglönegrupperna. Trots detta väljer ni att gå i en helt annan riktning än den både ni och vi i skrivningarna förordat.

Hur kan moderaterna i denna avgörande stund framstå som en lämplig allierad i er betydelsefulla kamp för en bättre miljö? Ni kan omöjligt vara obekanta med att man i de moderata motionerna t.ex. inte kan finna någon som helst oro för kärnkraften. För moderaterna verkar Tjernobyl aldrig ha ägt rum. De anser dessutom att kärnkraften troligtvis skulle kunna drivas inte bara till år 2010 utan även 30 eller 40 år därefter.

Vad har miljöpartiet gemensamt med moderaterna, som i sitt idéprogram om framtiden inte med ett ord berör miljöfrågorna?

För mig som representant för det socialdemokratiska partiet och sprungen ur fackföreningsrörelsen har det varit av avgörande betydelse vilka som står bakom förslagen. I detta fall är det I.O., TCO och SACO, som under överläggningarna på Haga erkänt behovet av att kyla ner ekonomin och förklarat att de var beredda att ta på sig sin del av ansvaret för detta. Hur kan det vara möjligt för ledamöter av Sveriges riksdag som känner sig lierade med löntagarnas organisationer att bortse från att regeringen blev tvungen att lägga sitt förslag till åtstramningspaket därför att Svenska arbetsgivareföreningen vägrade att ta sin del av ansvaret och ställa upp på centrala förhandlingar? Dess handlande har som huvudsyfte att försvaga svensk fackföreningsrörelse.

Fru talman! I dag har Sveriges riksdag en stor möjlighet. Vi har chansen att bryta pris- och kostnadsspiralen. Vi har möjlighet att svara mot de krav som arbetsmarknadens parter har. Där finns ett starkt önskemål att vi tar ansvar för landets ekonomiska utveckling, förhindrar att inflationen skenar i väg och står fast vid värnet av den fulla sysselsättningen.

Prisstoppet betyder att löntagarnas reallöneförbättringar säkras. Det medför att de avtal som hittills slutits för innevarande år kommer att ge väsentliga tillskott i plånboken; inte bara luft i lönekuvertet utan köpkraft.

Hyresstoppet medför en nedbromsning av hyresgästernas kostnadsökningar.

Utdelningsstoppet innebär en frysning av kapitalägarnas direktavkastning.

Den som i dag stjälpes regeringens förslag tar också bort förutsättningarna för köpkraftsförbättringar. Då faller prisstoppet, hyresstoppet och utdelningsstoppet, som är nödvändiga för att hålla priserna i schack.

Ett nederlag för regeringen hotar alltså välfärden och en rättvis fördelningsspolitik. Det gäller också fler viktiga frågor:

– Den sjätte semesterveckan för alla fördröjs och kommer kanske aldrig att genomföras.

- Förlängningen av föräldraförsäkringen hotas på samma sätt.
- Det ambitiösa arbetet för en bättre arbetsmiljö avstannar.
- Arbetslivsfondens arbete – där det kommer att finnas 15 miljarder för att förhindra utslitning och utslagning – kan komma att förenas.
- Räntehöjningar hotar att slå igenom, vilket blir ett slag mot hyresgästerna och näringslivets investeringar.

Den som röstar mot regeringens förslag ställer sig i praktiken på samma sida som den politiska högern, som i sin motion hävdar att parterna "själva bär ansvaret för konsekvenserna av alltför stora löneökningar – arbetslöshet, konkurser och företagsnedläggelser kan bli följderna". Det är den politik som i Storbritannien och en del andra länder i Europa lett till arbetslöshet på 10 %, nedrustning av den sociala välfärden och nedmontering av den offentliga sektorn.

Det förslag som vi nu skall ta ställning till skall gälla under en begränsad tid. Det innebär att vi under ett par års tid får möjlighet att växla ned pris- och löneökningstakten. Efter denna period skall parterna på arbetsmarknaden åter ta det fulla ansvaret för lönebildningen. Tar vi inte den möjligheten, är det kvinnorna, de lågavlönade och de sämst ställda som får bära bördorna.

Med dessa ord, fru talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till arbetsmarknadsutskottets betänkande och samtidigt uppmana medlemmarna i Sveriges riksdag att i denna för Sveriges framtid så betydelsefulla stund besinna sitt ansvar för vårt samhälles utveckling och för vårt folks framtida trygghet och välfärd.

Anf. 21 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Jag vill inte ingående svara på Lars Ulanders angrepp på miljöpartiets ståndpunkter. De framgick tydligt av Claes Roxberghs tal, och Per Gahrton kommer säkert att svara på angreppet.

Jag vill bara läsa upp en mening ur vår reservation till betänkandet: "De kortsiktiga 'stoppåtgärder' regeringen föreslår kan bara bli meningsfulla om de sätts in i ett långsiktigt perspektiv av miljöinriktad åtstramning." Det borde räcka som svar.

Fru talman! Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp har av sina väljare fått mandat att föra en "grön" politik i riksdagen – detta för att bryta den period av förödande antiökologisk tillväxtekonomi som nu, efter några hundra års allt snabbare celledelning världen över, visar starka tecken på förfall.

Ett träd växer, åldras och dör, en människa likaså. Nya träd, nya människor tar vid. En ekonomi som växer genom att förbruka alltmer råvaror och energi åldras obönhörligt och dör utan att någon avkomma eller någon likadan ekonomi kan ta vid, eftersom förutsättningarna inte längre finns – de är förbrukade. Kanske finns det vid det laget varken träd eller människor på jorden, eftersom grunden även för deras existens är förödd.

Låt oss ett ögonblick se på skillnaden mellan trädets, människans och ekonomins växt. Trädet har inga möjligheter att välja liv. Det är helt beroende av samspelet mellan växtplatsens jordmån, klimat och djur- och växtliv. Människan har fått helt andra möjligheter att bruka och missbruka. Våra rötter är av psykisk art men håller oss ändå i sitt fasta grepp och påverkar

vårt tänkande och handlande, som i sin tur långsamt återverkar på våra rötter. Vi har uppfunnit verktyg, som förstörar sinnen och makt så till den milda grad att vi tror oss kunna behärska allt, t.o.m. den natur ur vilken vi vuxit fram. Vårt primitiva och olyckliga val har blivit att behärska och härska, och den stora sorgen har för många blivit att vi inte kan leva i evighet, evigt rikare, evigt mäktigare. Vi dör – och lämnar efter oss barn, egna eller andras, som kanske har lärt sig något, men som får överta en fattigare värld.

Alla vi som har fått någon som helst makt måste finna nya ekonomiska regler i de fyra solidariteternas namn. Vid det här laget känner ni väl alla till de fyra solidariteterna, eller hur? Det är solidaritet gentemot framtida generationer, mot naturen, mot världens fattiga länder och mot de sämst ställda i vårt eget land. Vi måste helt förnya vårt ekonomiska tänkande för att själva kunna leva ett andligen och lekamligen värdigt liv.

När regeringen sent omsider finner att lönespiralen hotar att underminera dess stolta samhällsbyggnad, försöker den säga stopp. De som ligger sämst till vill komma i kapp och kräver att spiralen skall snurra vidare. Då föreslår regeringen ett strejkförbud – med ångervecka – ett prisstopp och andra åtgärder. Marken under arbetarpartiet börjar gunga; arbetarna vill ha kvar sin möjlighet att säga ifrån utan risk för att dömas som kriminella. Små människor och försvarslös natur har i tillväxtekonomin inget värde utom som produktionsenheter, energi- och råvarukällor.

Vi anser, som statsministern, att påtvingad arbetslöshet är skadlig för dem som drabbas och för deras familjer. Arbetslöshet skapar också problem i samhället. Därför skall arbetslösheten hållas nere.

Nu väntar oss alla stora arbetsuppgifter för att vrida utvecklingen rätt igen. Det är uppgifter som måste lösas för samtidens och framtidens skull, uppgifter inom alla sektorer av vårt samhälle för att trygga och förbättra livsförutsättningarna för oss här i Sverige nu och framöver och för våra medmänniskor i andra länder, uppgifter för att trygga en ekologiskt, ekonomiskt och socialt realistisk framtid för oss alla.

Vi behöver stoppa den snurrande spiralen, men det får inte ske på de sämst ställdas bekostnad. Vi behöver en ekonomi som tar hänsyn till grundläggande livsvillkor i första hand, till överflöd i andra hand – men det är ett överflöd som är en illusion, eftersom världens växande befolkning inte har fått sitt.

Men det är inte en lätt uppgift att vända en jättelik, dieseldriven långträdare i den dubbla krisens återvändsgränd, som blir allt trängre. Ingen servo-styrning har den heller. Det behövs många backningar och framåtkörningar för att nå den inte särskilt breda vägen, men som i alla fall når längre in i framtiden och in i ett rikare och mer levande landskap – där vi naturligtvis inte heller kör med diesel.

Vi känner oss stolta när vi tänker på den tid då Sverige räknades som föregångsland, då den svenska modellen väckte beundran. Nog skall vi med förenade krafter kunna bli ett föregångsland igen. Vi har bättre förutsättningar än många andra länder, och skam den som inte använder de förutsättningar som finns!

Visst behöver vi en åtstramning nu; det är självklart att den köpfest som fått rulla på inte kan vara i all evighet. Notan kommer. Vi behöver nu först

och främst en långsiktig ekonomisk åtstramning med "ekologiska" förtecken, inte korta inbromsningar, som snart ger nya möjligheter till accelererande köpfester. I vår motion till förslaget om allmänt lönestopp ger vi flera exempel på sådana långsiktiga åtstramningar, som samtidigt för oss en bit på väg in i ett ekologiskt mera balanserat samhälle, just ett samhälle av den modell som nu så påtagligt behövs världen över.

I det samhället har vi ett annat skattesystem, där råvaror och energi beskattas mer och arbete mindre än i dag. Det innebär att människor får större värde i samhällsprocessen, och det innebär att återanvändning får status gentemot förbrukning och slöseri. Det betyder att miljön kan skonas, återställas och förbättras. *Det vill de flesta människor redan i dag, även till priset av förenklade levnadsvanor* – det visar flera opinionsundersökningar. De flesta människor förstår att miljöförbättringar betyder höjd livskvalitet och minskad sårbarhet. De förstår vad som ligger i ordspråket: När det sista trädet dött kan du äta dina pengar.

I vårt framtidssamhälle har vi också återskapat den snedvridna balansen mellan stad och land, som gör att oersättliga kultur-, miljö- och människovärden går förlorade. Utarmningen av glesbygden är ju ännu en yttring av storskalighetens falska välsignelser. I arbetet med att återskapa den här balansen kan datatekniken ge en utomordentlig hjälp, så kom inte och säg att vi är teknikfientliga!

En kollega till mig påstår att jag får en sådan härlig malmklang i stämman när jag blir arg. Arg kan jag inte bli på kommando. Men jag blir arg när jag tänker på hur vi genom en felaktig ekonomisk politik förstör det dyrbaraste som är oss anförtrott: mark, luft och vatten som är grundvalen för vårt liv, och när vi hunsar med de små människorna, som bär upp samhället.

Härmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 24 om allmänt lönestopp.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar

I anförandet instämde Ragnild Pohanka, Carl Frick, Kent Lundgren, Kaj Nilsson, Gösta Lyngå, Anita Stenberg, Eva Goës, Paul Ciszuk, Krister Skånberg, Åsa Domeij, Marianne Samuelsson och Inger Schörling (alla mp).

Anf. 22 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Miljöpartiet vill ju ha en grön åtstramning. Vi har i diskussioner erbjudit partiet en rad åtgärder som vi tycker är bra och som skulle kunna förbättra miljön. Miljöpartisterna har vägrat att gå med på förslagen. *Nu tänker miljöpartiet de gröna tillsammans med den övriga oppositionen fälla regeringen.*

Vad har då miljöpartiet vunnit med det här? Är det en seger för miljön, eller har man försuttit sin chans att vrida politiken i den riktning som man önskar? På vilket sätt kommer den ekonomiska och politiska krisen som följer i spåren av regeringens avgång att gagna miljön? Miljöpartiet de gröna

missar ett tillfälle att göra en avgörande insats i svensk politik. Kanske är det den sista chansen som partiet får.

När Anna Horn af Rantzien höll sitt filosofiska tal hamnade hon väl på sätt och vis i ett vakuum. Med en viss stringens sade hon att arbetarnas stridsrätt släpper hon inte. Herr talman! Man måste faktiskt läsa handlingarna, innan man för en debatt. Vi har ju gjort alldeles klart vad det är fråga om. Till betänkandet har det fogats en lagtext där det står: Stridsåtgärder får vidtagas utan hinder av denna lag. Och så går man upp i falsett och säger att detta är förskräckligt.

När det gäller det som Anna Horn af Rantzien sedan tog upp blev det nästan värre. Hon sade att regeringens förslag om lönestopp är bedrövtligt. Dessutom sade hon att man aldrig kan gå med på att de sämst ställda skall betala. I miljöpartiets egen motivreservation till betänkandet står det emellertid följande: "Inom ramen för en sådan långsiktig åtstramning hade utskottet kunnat godta ett lönestopp som en tillfälligt nedkylande åtgärd under förutsättning att de lägst avlönade inte drabbades."

Det var synd att Anna Horn af Rantzien inte läste vår reservation. Där står det nämligen alldeles klart: "Lönestoppet under åren 1990 och 1991 är enligt lagförslaget inte absolut. Som självklara undantag anges i propositionen löneökningar som följd av ännu inte slutförda förhandlingar om 1990 års löner och icke fördelade s.k. lokala potter. I propositionen ges ytterligare exempel på undantagsmöjligheter. Till dessa anser utskottet det väsentligt att infoga att man vid dispensprövningen från lönestoppet ser till att det utrymme som kan komma att finnas för löneökningar under år 1991 i första hand tillfaller lågavlönade."

Att döma av Anna Horn af Rantziens hela resonemang skulle miljöpartisterna vid den kommande voteringen utan vidare kunna resa sig upp och instämma i mitt förslag om att rösta på den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 23 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp) replik:

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig. Vi måste så småningom komma till arbetsdagens slut. Flera andra kommer också att tala för vår inställning, men jag vill nämna att vi har ett åtstramningspaket på 40 miljarder kronor vi vill skjuta på höginkomsttagarnas marginalsattesänkning, stoppa NEX när det gäller kol och olja, och vi vill ha skatt på uran och på miljöutsläpp. Detta är några av de långsiktiga åtstramningsåtgärder som vi vill se vidtagna.

Anf. 24 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Alla i och utanför kammaren är medvetna om att denna debatt är speciell. Sällan har väl så mycket uppmärksamhet riktats mot en debatt och mot riksdagen som just i dag. På det sättet kan man ju säga att talmannens önskan om att parlamentet skall stå i centrum har uppfyllts på ett alldeles särskilt sätt.

Jag står här som förste talesman för utskottsmajoriteten, vilken avstyrker såväl regeringens förslag som motion 1989/90:A22 av Lars Ulander.

Jag tror att det är viktigt att verkligen se vad det är för förslag som regeringen har lagt fram. Dessa förslags innehåll och konsekvenser är orsaken

till att vi i moderata samlingspartiet klart avvisar proposition 95 samt motionen av utskottets egen ordförande, Lars Ulander.

Jag måste, herr talman, säga att jag blev både förvånad och upprörd när jag under de närmast kaotiska förhållanden som regeringen valde att skapa för riksdagens ledamöter förra torsdagen tog del av regeringens "paket".

Regeringens förslag till s. k. lönestopp innebär nämligen en total statlig reglering av alla löner. Samtidigt lade regeringen också fram förslag om att alla priser, hyror och aktieutdelningar skall regleras av staten.

Om regeringens förslag skulle godkännas av kammaren kommer det, som har framgått av flera tidigare inlägg, att innebära den mest långtgående statliga reglering som Sverige har haft under fredstid. Över hela världen avvecklas de socialistiska kommandoekonomierna. Men den socialdemokratiska regeringen i Sverige går rakt motsatt väg. Socialdemokraterna i Sverige vill införa en mycket omfattande socialistisk kontrollapparat. Detta är självfallet, från våra utgångspunkter, helt oacceptabelt.

För oss moderater är det nödvändigt att slå vakt om en fungerande marknadsekonomi. Oaktat att marknadsekonomi kan kritiseras – ibland framställs den spefullt, inte minst av Lars Ulander här i dag – har den i de flesta länder skapat välstånd, medan planekonomierna har skapat ekonomisk och social misär. Herr talman! Jag tycker att bilderna från öststaterna vittnar ganska entydigt om detta.

Ett genomförande av regeringens förslag skulle innebära att marknadens funktion skulle störas allvarligt. Vi skulle ackumulera ett antal inflationsdrivande krafter, som när vi släppte på det här stoppet skulle få full kraft. Förmodligen skulle det bli en våldsam ökning av inflationen. Vi kommer inte att kunna lagstifta mot inflationen. Ingen regeringsmakt har kunnat göra det tidigare. Felet är ju att regeringens politik inte angriper de underliggande problemen. De aktuella förslagen är ju snarast ett utslag av verklighetsflykt. Regeringen försöker genom lagar och regleringar dölja det verkliga läget för sig själv och framför allt för löntagarna och folk i största allmänhet. Löne-, pris- och hyresstopp har på sin höjd en kortsiktig verkan. När stoppen hävs finns de ackumulerade kraven kvar. Man släpper loss krafter som man inte förmår att tygla.

Två gånger tidigare under det socialdemokratiska regeringsinnehavet har regeringen tillgripit allmänt prisstopp. En gång tidigare har vi fått se effekterna av utdelningsstopp och hyresstopp. Erfarenheterna är entydiga: prisstopp hjälper inte. Efteråt har regeringens ledande företrädare förklarat att prisstopp inte är bra, det är inte ett instrument som skall användas i framtiden. Likväl kommer nu regeringen åter tillbaka med den gamla verkningslösa medicinen.

Vilka är bevekelsegrunderna för att medicinera sig själv och nationen med mediciner som man gång på gång har deklarerat är verkningslösa? Är det att rensa i gamla medicinskåp? Det finns effektivare och förmodligen bättre sätt än att ordinera gammal medicin åt patienter som verkligen är i behov av kurativ terapi.

Herr talman! Regeringens förslag till allmänt lönestopp är det tydligaste exemplet på felaktig statlig regleringspolitik i hela detta paket. Lönebildningen är en del av den allmänna prisbildningen i en fri marknadsekonomi,

och den fria marknadsekonomin bekänner sig moderata samlingspartiet till – liksom, hoppas jag, folkpartiet och centerpartiet. Löntagarorganisationernas roll är att pressa upp lönerna till en nivå som svarar mot någon form av marginell produktivitet. Går man längre uppstår inflation eller arbetslöshet, beroende på den ekonomiska politikens inriktning.

Det är därför både från principiella utgångspunkter och från praktiska erfarenheter som vi moderater avvisar tanken på en statlig inkomstpolic.

Vi menar att det måste finnas en klar arbetsfördelning mellan den politiska makten och arbetsmarknadens parter. Regering och riksdag bör i god tid redovisa sin uppfattning om det samhällsekonomiska läget och klargöra vilka ekonomisk-politiska förutsättningar som kommer att gälla. Aktörerna på marknaden skall veta att lönebildningen är en uppgift för dem, och de måste själva ta sitt ansvar. Tar de inte sitt ansvar utan överskrider ramarna, då väntar konkurser, företagsnedläggelser och – det har vi finansministerns eget ord på – "arbetslöshetens stålbad", om arbetslöshetsnivån blir för hög.

Genom att regeringen nu ingriper med regleringar, kommer allmänheten och arbetsmarknadens parter att förvänta sig att regeringar också i framtiden skall ingripa. Då kommer de knappast längre att ha något motiv för återhållsamhet – på något sätt kommer ju alltid regeringsmakten att städa upp efter dem. Man blir alltså befriad från det ansvar som systemet med fria förhandlingar bygger på och som vi moderater bekänner oss till – fria förhandlingar under ansvar.

Löneregleringen skulle skada den svenska arbetsmarknaden, och det är ju, herr talman, en länge etablerad tradition på den svenska arbetsmarknaden att parterna själva skall bestämma löner och anställningsvillkor under detta ansvar.

Herr talman! Det har ju tidigare här i kammaren i dag citerats att det finns företagare och kommunala arbetsgivarrepresentanter som uttalar sig till förmån för lönerreglering och som stöder denna politik, men vad jag och vi moderater undrar är: Har de egentligen satt sig in i konsekvenserna av ett bifall till en sådan politik? Det innebär ju i princip att de inte skulle kunna få påverka lönesättningen. Så fort en arbetsgivare skulle önska ändra en lön, måste ju en dispensansökan gå in till statens pris- och konkurrensverk. Verket har fått sig pålagd en, vill jag påstå, nästan omöjlig uppgift: att reglera alla priser och löner i riket. SPK skall inte bara kontrollera att löner och priser förblir oförändrade i förhållande till dagsläget, utan verket skall också ta ställning till tiotusentals dispensansökningar – och det är givetvis helt omöjligt för ett litet enskilt ämbetsverk, även om man nu skulle få väldigt kraftigt ökade resurser.

Herr talman! Det är alldeles uppenbart, när man ser hur det har gått bara den senaste veckan, att lagförslaget om lönestopp har tillkommit i all hast. Vi vet att LO-ledningen gav sin välsignelse till förslaget, måhända i ett tillstånd av obetänksamhet. Det gjorde man kanske för att man inte hade läst lagtexten. Än mindre hade man förmodligen satt sig in i vad den betydde. Nu har vi sett hur en lång rad förbundsordförande i LO-ledningen, som hade givit sitt bifall till lagförslaget, har gjort avbön. Några hade egentligen inte läst texten, har man hört via media, andra hade läst men inte begripit och några hade begripit men ändå tillstyrkt – det finns många varianter. Nu gör

de avbön, en efter en. LO-ledningen med Stig Malm i spetsen frågade t.o.m. en journalist: Måste jag gå ner på knä för att visa att jag menar allvar med min avbön?

Kan man tänka sig en LO-ledning närmare nedräkning än den som nu har framträtt och passerat revy i rutan? Jag förstår uppriktigt sagt att rörelsens fackliga gren, och därmed också den politiska grenen, inkl. de tre statsråd som sitter här, känner sig något desorienterade.

Är det så att LO i dag saknar en politisk kompass? Finns det andra kraftfält som stör kompassen för LO? Är det kanske så att det finns nya politiska kraftfält, representerande människor och löntagare som inte vill underordna sig planerings- och kommandoekonomin, som stör den gamla kompassen? Ja, troligtvis är det så. Det är de grupperna som i dag söker sig till moderata samlingspartiet. De vill ha den fria marknadsekonomin och tycker inte om planeringsekonomin och kommandoekonomin. Sådana kraftfält, sprungna ur människors egen önskan, stör LO-ledningens kompass, och det är därför den uppenbarligen har så svårt att ge god vägledning åt den politiska grenen av arbetarrörelsen. Detta är djupt tragiskt. Kompasser som inte fungerar brukar rendera i skeppsbrott och haveri. Det är just vad vi har beskådat.

Herr talman! Enligt 17 kap. 17 § regeringsformen råder en principiell rätt för arbetsmarknadens parter att vidta fackliga stridsåtgärder. Denna grundlagsskyddade konflikträtt kan åsidosättas genom lag. Det tycker vi är rimligt. Anledningen till att grundlagen ger möjlighet till en sådan inskränkning är bl.a. att stridsåtgärder kan vidtas som på ett helt orimligt sätt kan drabba det allmänna. Statens och kommunernas möjligheter att fullgöra sina förpliktelser i förhållande till medborgarna kan omöjliggöras. Ett ingripande mot enstaka samhällsfarliga konflikter skulle därför möjligen kunna motiveras, men inte – som regeringen nu föreslår – ett totalt konfliktförbud under nära 23 månader.

Vi moderater har flera gånger framhållit att den arbetsrättsliga lagstiftningen måste revideras. Det finns stridsåtgärder som får orimliga konsekvenser – vi har sett ganska många sådana under de senaste åren. Det måste också finnas bättre former för att avgöra om en stridsåtgärd är samhällsfarlig.

Det är viktigt att den av parterna avtalade fredsplikten respekteras. Vilda strejker är oacceptabla, och dagens skadestånd på 200 kr. är givetvis otillräckliga – det har vi moderater påpekat länge. Därför tycker vi att regeringens förslag om skadestånd på upp till 5 000 kr. för brott mot den föreslagna lagen är ett steg i rätt riktning. Det är uppenbart att även regeringen har insett att man måste göra någonting på det här området. Eftersom LO-ledningen har tillstyrkt lagförslaget från början, har den tydligen varit instämd med att detta måste göras – om inte annat så för att tillförsäkra sig sin egen auktoritet, som börjar gå den ur händerna. Jag hoppas att socialdemokraterna framöver, visa av denna insikt, skall ha större förståelse för att reglera dessa skadestånd i den riktning som moderata samlingspartiet har föreslagit och som uppenbarligen propositionen också hade tänkt sig.

Herr talman! Avslutningsvis tror jag det är viktigt att påminna om att den föreslagna lagen i realiteten kommer att bli verkningslös. Enligt regeringens förslag skall såväl den som betalar ut som den som tar emot högre lön eller

annan ersättning kunna dömas till böter. Men för att någon skall kunna dömas till böter måste åklagare kunna styrka brottet. Om inte tillförlitliga vittnesuppgifter kan åberopas, förutsätter oftast ett framgångsrikt åtal att åklagaren som bevis kan åberopa löneuppgifter. Men varken arbetsgivare eller arbetstagare skulle i den aktuella situationen frivilligt lämna ifrån sig sådana uppgifter.

Om man nu skall hårdra detta återstår då för åklagaren bara att försöka att på något annat sätt komma åt underlagsmaterial. I realiteten kan åklagaren beivra att parterna gemensamt har höjt lönen bara genom någon form av husrannsakan, även om det låter dramatiskt. Parterna har gemensamt höjt lönen, parterna är inte beredda att ställa något material till förfogande som kan styrka det, alltså måste polisen göra husrannsakan. Men det kan man göra bara om straffsatsen är fängelse. Med andra ord: Om lagen skall få någon verkan måste straffsatsen skärpas.

Skall lagen ha någon verkan måste man helt enkelt kunna göra husrannsakan. och efter en sådan kan alltså det mycket absurda inträffa att arbetstagare och arbetsgivare gemensamt sätts i fängelse för att man tillsammans kommit överens om en högre lön, om detta kan styrkas med material.

Herr talman! Jag medger gärna att detta är att hårdra det hela, men det är egentligen det enda sätt på vilket lagen i realiteten kan användas. Eljest blir den totalt uddlös, om parterna gemensamt vill dölja att man har träffat avtal på en högre nivå än vad lagen föreskriver att man får göra.

Så till sist några meningar om Lars Ulanders under senare dagar mycket omskrivna och omtalade motion, som skulle innebära att läget i realiteten återförs till något som skulle kunna likna det ursprungliga, nämligen att man har en fri konflikträtt. Det är en myt, som Lars Ulander och hans parti givetvis haft intresse av att odla, men jag tror att utskottsmajoriteten – det har framgått ganska klart – inte har förstått vad Lars Ulander har menat. Och om vi förstått vad han menat har vi insett att det är farligt att biträda motionen.

Även om det finns en formell möjlighet för regeringen att återkomma med ett nytt lagförslag – detta kan ses som en sådan beställning – kommer det i realiteten bara att innebära att parternas handlingsfrihet mycket allvarligt kringskärs. Man kan visserligen enligt vad Lars Ulander sade från kammarens talarstol få rätt att konflikta, men låt mig då fråga Lars Ulander: Det låter nobelt med parter som får konflikta under hotet av lönestopp, men vad är det för materiella rättigheter som man kan göra gällande och uppnå om man inte har möjlighet att höja lönen? Man kommer att konflikta, och man kommer att konflikta framför allt mot att man inte har fått dispens. Det blir med andra ord en rent politisk strejk. Det skall bli mycket intressant att höra om Lars Ulander nu i kammaren kan övertyga något parti om hur förträffligt detta lagförslag är.

Herr talman! Vi moderater har avvisat propositionen utifrån vår omtanke om Sverige och utifrån vår övertygelse om att arbetsmarknaden fungerar bäst om statsmakterna avstår från detaljreglering. Vissa partier har, som framgår av betänkandet, andra motiv att avvisa förslaget. Vi tror att deras politik skulle vara ännu mer skadlig än den socialdemokratiska regleringsökonomi. Däremot kan vi konstatera att socialdemokraterna nu inte ens

har stöd av sitt normala socialistiska stödparti för löne regleringen, en reglering som både skadar marknadsekonomi och kränker enskilda individers rättigheter.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Här har ett antal människor i utskottet arbetat med att färdigställa ett betänkande och haft möjlighet att få alla de informationer som man bör ha när man färdigställer ett så viktigt betänkande som det här. Efter det håller en av dessa personer det tal som Anders Högmark här nu höll. Det tycker jag är nära nog fantastiskt.

Låt mig börja med frågan om arbetsrätten och stridsåtgärderna. I 5 § i den lagtext som föreslås – det har framgått alldeles klart – heter det: "Stridsåtgärder får vidtagas utan hinder av denna lag". Det betyder att stridsåtgärder får vidtas utan hinder av denna lag. Detta borde t.o.m. Anders Högmark förstå.

Om man på annat sätt skall förhindra stridsåtgärder måste man använda de medel som lagstiftningen erbjuder. Den möjlighet man har är att regeringen i alla fall – vid alla tillfällen – hos riksdagen kan begära att en medling upphöjs till lag. Men detta har såvitt jag vet inträffat *en* gång, och det var 1971. Sedan dess har det inte hänt. Det är hela den lagtekniska möjlighet man har. Jag kan inte förstå att det kan vara så svårt att inse.

Jag har vid några tillfällen försökt att undervisa också andra företrädare för de partier som nu säger sig vilja välla regeringen, men det gör inte saken bättre. Förstår Anders Högmark inte heller det här är det inte så mycket att göra åt – då är han ett hopplöst fall.

Låt mig sedan bara göra en liten kommentar till Anders Högmarks föredrag nyss för oss här i kammaren. Han sade att den som stöder regeringens politik inte begriper någonting. Människor från mycket, mycket stora företag, som man annars brukar anse värda att lyssna till, begriper alltså nu ingenting. Anders Högmark vet bättre, och då skall de inte lägga sig i det här. Det är mycket märkligt.

Jag har tyvärr alltför litet tid till mitt förfogande. Jag får därför helt enkelt bara konstatera, herr talman, att den människosyn som moderaterna här visar upp är alldeles speciell: Att man kastar ut tusentals människor i arbetslöshet strider inte mot rättsmedvetandet, men ett förslag om ett lönestopp kränker enskilda individers rättigheter. Det säger faktiskt mer om moderaternas sätt att se på människorna än någonting annat.

Anf. 26 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt att Lars Ulander försökte informera utskottets ledamöter om sin egen motions innehåll. Vore det så illa att jag var den ende som inte hade begripit hade jag väl stått där med skammen och uppfattat mig som mindre vetande eller mindre förstående. Men det som besvärar Lars Ulander är att alla andra partiets företrädare i utskottet uppenbarligen har begripit lika litet. Antingen begriper de inte vad som sägs i motionen eller också begriper de vad där står och drar slutsatserna. Jag måste uppriktigt säga att det enda vi kan vara överens om är att Lars Ulander har försatt sig

i minoritet, och de som av olika skäl har begripit eller annat har tyckt att förklaringarna från Lars Ulander har varit för dåliga.

Lars Ulander påpekade att jag undervisar näringslivets folk, som då borde begripa bättre än jag. Det är synd att inte Lars Ulander och regeringens ledamöter haft en större pedagogisk talang när det gäller att informera den fackliga grenen av rörelsen – jag tänker på alla dessa förbundsordförande. De kan väl inte rimligtvis vara lika obegåvade som jag? De har ju verkligen omtanke om rörelsen. Har de varit lika dåliga på detta?

Jag har fått förklaringar, som jag tycker är dåliga, på hur det här skall fungera. Jag kommer inte ifrån att det inte går ihop att säga, å ena sidan att stridsåtgärder får vidtas oaktat denna lag och å andra sidan att lönestoppet är kvar, som Mona Sahlin uttalat. Vad är det man konfliktar om, ifall det finns ett lönestopp, som inte kan dras tillbaka? Man har rätt att konflikta, och regeringen upphöjer en obligatorisk medling till lag. Då är det ju fullständigt meningslöst att konflikta, om det är för materiella rättigheter man vill konflikta. Det blir någon form av politisk strejk, och det trodde jag att vi skulle förskonas från i det här landet. Om det är den typen av konflikter vi önskar, kan vi kasta ännu fler blickar österut. Där förekommer det också en del politiska strejker. Jag tror inte att Lars Ulander vill ha den tingens ordning.

Jag tror, herr talman, att Lars Ulander i själ och hjärta tycker att den här lagstiftningen är lika usel som majoriteten anser att den är, men hans lojalitet mot regeringen sträcker sig längre än lojaliteten hos de fackliga företrädare som gick rakt ner i fällan.

Anf. 27 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte ett dugg av det som Anders G Högmark säger. Han tar som exempel företrädare för näringslivet och säger att de minns tycker likadant som numera förbundsordförandena. Det är inte alls på det sättet att några förbundsordförande har hoppat av och ändrat sin uppfattning om att man måste göra någonting åt svensk ekonomi och se till att vi får en nedfrysning av ekonomin för att kunna starta med en bättre situation år 1991. Den uppfattningen finns alldeles säkert kvar. Det man kom fram till var att göra en förändring när det gäller arbetsrätten, något som jag utan någon större framgång här försöker informera och undervisa Anders G Högmark om.

Regeringen kan aldrig upphöja någonting till lag. Det är riksdagen som i så fall på regeringens förslag kan upphöja ett medlingsförslag, ett slutbud från en medling, till lag. Det har den rätt till enligt den nuvarande lagstiftningen, och det har den, såvitt jag förstår, haft rätt till i många år.

Det Anders G Högmark här gör är att han helt enkelt bevisar att han inte förstår arbetsrätten och den här lagtekniken. Det är på sitt sätt ganska eländigt, eftersom det utskott som Anders G Högmark sitter i är det som till riksdagen skall lägga fram förslag i just de här frågorna. Det vore nog därför ganska klokt att Anders G Högmark efter den här debatten, om han tänker fortsätta med samma specialitet här i riksdagen, gör sig underkunnig om vad det här är fråga om.

Man bör vara alldeles på det klara med att det förslag som nu har lagts

fram i vår reservation innebär att stridsåtgärder får vidtagas utan hinder av denna lag. Detta betyder inte någonting annat än vad som står i förslaget till lagtext.

Anf. 28 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill helt kort tillägga att jag väl får finna mig i att jag, som jag sagt i ett tidigare anförande, befinner mig i ett gott sällskap. Det är många ledamöter av utskottet som är så okunniga om ärendet att de har bildat en majoritet. Man får väl bära sådana bördor också, Lars Ulander, även om det kan kännas svårt.

Anf. 29 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! För mindre än en vecka sedan fick jag några stencilsidor i min hand. Där redovisades att den ekonomiska utvecklingen i Sverige har försämrats den senaste tiden. Industrikonjunkturen har försvagats, exporten går sämre, importen ökar och det stora underskottet i bytesbalansen växer långt mer än vad som sades i finansplanen för mindre än en månad sedan. Lönekostnader och hemmatillverkad prisökning stiger i snabb takt. På arbetsmarknaden råder konflikter.

Herr talman! Man kunde först tro att det var några olyckskorpar som ville landet och regeringen illa som skrivit detta. Men till min häpnad såg jag att det var regeringen själv som sagt detta. Det var dessutom föredraget av det nya statsrådet Mona Sahlin, det är hon som i sin första proposition konstaterar detta sorgliga tillstånd för landet. Nu var detta inte helt oväntat, eftersom oppositionen har varnat för det mesta av det som regeringen nu tvingas erkänna.

Men häpenheten stiger, framför allt då man läser regeringens förslag till åtgärder. De problem som Sverige i dag har är ju inte nya. Under en lång följd av år har problemen varit uppenbara, både när det gäller den låga tillväxten och den starka pris- och kostnadsutvecklingen. Men regeringen har försökt smita undan ansvaret genom att skylla på arbetsmarknadens parter.

Den starka lönekostnadsutvecklingen är inte främst en följd av träffade avtal, utan en följd av den allmänna överhettningen på arbetsmarknaden som driver på löneglidningen. Det är den allmänna ekonomiska politiken som är huvudorsaken till denna överhettning. Ansvaret för detta vilar främst och tyngst på regeringen.

Om man är överraskad över att regeringen så öppet erkände misslyckandet med den tredje vägens politik är det ingenting mot den häpenhet som man kände inför det förslag som regeringen ville genomdriva. Utskottets dom blev också i sak mycket hård.

Den fria förhandlingsrätten är sedan decennier etablerad. De fackliga organisationernas rätt att genom förhandlingar med motparten träffa frivilliga överenskommelser om löner och arbetsvillkor är hävdvunnen. Därför säger arbetsmarknadsutskottet nej till regeringens förslag.

Med dessa ingrepp i förhandlingsrätten finns det en uppenbar risk att allmänheten och parterna väntar sig nya ingripanden också i framtiden. Har man väl lyft av parternas ansvar så är det svårt att komma tillbaka och begära

ett ansvarsfullt uppträdande. Det påståendet gäller, även om man i propositionen drömmer om en mer idyllisk tillvaro.

Utskottet varnar också för att en dispensgivning, när överenskomna löneökningar skall godtas eller inte, kan bli en mycket tung byråkratisk hantering. Tänk bara på de otaliga dispensärenden som blir en följd av fördelning av lokala potter för de stora grupper av tjänstemän på den privata arbetsmarknaden som ofta har individuella löner.

Lönestoppet blir mest effektivt när det gäller arbetstagare som har fasta löner på en förhållandevis låg nivå. Det gäller kollektivanställda på den privata sektorn och offentliganställda med vårdande eller rutinbetonade arbetsuppgifter. Högre tjänstemän inom den enskilda sektorn har ju lättare att komma överens med arbetsgivaren om arrangemang där man kan kringgå lönestoppet. De som kläms åt hårdast är främst grupper som består av många kvinnliga anställda. Är detta en olycklig slump, eller beror det på att man tänkt slarvigt? Jag ställer den frågan till de båda kvinnliga statsråd som just nu finns i kammaren och orkar höra på den här långa debatten.

Kriminaliseringen av utbetalning och mottagande av löneökningar som överenskommit är en märklig nyhet, eftersom regeringen frångår en vedertagen princip: att arbetsrättsliga sanktioner skall vara skadestånd och inte straff.

Att införa ett lönestopp är att angripa symtomen på obalansen i stället för att angripa obalansen i sig. Och det är tydligt att det här underliga förslaget och regeringens agerande i övrigt säkerligen bottenar i socialdemokraternas svårigheter att enas internt.

Man kunde visserligen i förra veckan se tidningsuppgifter om att prispaketet hade mottagits med applåder i en uppsluppen stämning. Men den glättrade stämningen förbyttes snabbt då propositionen, efter finansministerns högläsning i kammaren förra torsdagen, hade kommit allmänheten till del. Då började också utskottets ordförande Lars Ulander inse allvaret. Minuterna före motionsstopp, inte många timmar efter det att applådaskorna rullat i den socialdemokratiska salen över regeringens förträfflighet, väcks en socialdemokratisk motion som i vissa delar är en reträtt från regeringspropositionen.

Men också den motionen får en hård dom av utskottet. Visserligen går den kritiken till mötes i ett avseende, men lönestoppet förutsätts bestå med de konsekvenser det får för de grupper som jag tidigare nämnde. Behovet av en omfattande dispensbyråkrati kvarstår, konstaterar arbetsmarknadsutskottet. Ingreppen i konflikträtten hävs visserligen i motionens förslag, men parternas fria förhandlingsrätt kan i stället sättas ur spel med det nya skiljeförfarandet.

Här slängs ett nytt och oprövat instrument in i den svenska avtalsrätten. Utskottet drar slutsatsen att regeringens förslag innebär att man endast försöker komma åt symtomen utan att angripa de bakomliggande orsakerna till obalansen i den svenska ekonomin. Det är därför som alla oppositionspartier yrkar avslag på propositionen. Regeringens proposition och den socialdemokratiska motionen avstyrks.

Utskottets ordförande Lars Ulander inledde med att säga att man från socialdemokratiskt håll ger den socialdemokratiska regeringen stöd. Är det så

säkert? Inte ens Lars Ulander stöder ju regeringen. Varför har Lars Ulander gått emot regeringen på en mycket väsentlig punkt? Det vore också intressant att få veta varför man från fackligt håll varit så kritisk under de senaste dagarna.

Sedan har det utbrutit en liten strid mellan Anders Högmark och Lars Ulander om vad fackförbundsordförandena egentligen tycker. Hade nye industriministern och tidigare andre LO-ordföranden Rune Molin varit kvar här, hade han kanske kunnat utfärda någon form av skiljedom.

Hela det här skådespeleriet som vi har kunnat åse den senaste veckan har krossat ett par socialdemokratiska myter. Den ena är att det är bara en socialdemokratisk regering som kan regera, eftersom den för en fast och konsekvent politik. Varken fastheten eller konsekvensen har ju framträtt särskilt tydligt de senaste dagarna.

Den andra myten är att det är en styrka att socialdemokratin och stora delar av fackföreningsrörelsen, främst LO, har haft ett politiskt samarbete. Vi ser nu hur facket självt gör sig svagt i sin viktiga roll att företräda löntagarna, genom att sammanblanda partipolitiska och fackliga uppgifter.

Facket kan och skall ibland ha långtgående politiska krav, men det skall stå fritt i förhållande till statsmakten och de politiska partierna. Som medlem och facklig förtroendeman är jag särskilt missräknad på min egen huvudorganisation, LO. Dess toppgarnityr har illustrerat avståndet till sina egna medlemsgrupper men också åsidosatt sina primära fackliga uppgifter till förmån för partipolitiskt nit, i avsikt att rädda en sonderfallande regering.

De skiftande ståndpunkter som många fackliga toppledare har intagit den senaste veckan och de avböner de gjort är minst sagt generande för hela den svenska fackföreningsrörelsen.

Inte heller TCO-ordföranden har orkat fylla sin roll de senaste dagarna, då allt skall underställas partipolitiskt intresse. TCO har i sitt lönepolitiska program avvisat alla former av statlig inkomspolitik och sagt att villkoren aldrig skall kunna dikteras ensidigt av riksdag eller regering. I så fall skulle man överge kärnan i den svenska modellen, enligt TCO-programmet.

Men den kärnfulla formuleringen har inte ens TCO-ordföranden kunnat erinra sig, eller kritiskt kunnat höja rösten åtminstone i nivå med ett litet radiopip. Kärnan i den svenska modellen riskerar att bli ett tomt skal!

Redan innan motionstiden gick ut fick utskottet ingripa för att komplettera en teknisk-juridisk brist i regeringens proposition. Regeringen skyllde på brådska och sade att lagrådets hörande "kan underlåtas". För utskottets del kunde vi inte godkänna en sådan slapphet. Därför satte sig lagrådet i intensivt arbete över helgen, och det resulterade i en särskild promemoria som är bilagd utskottsbetänkandet.

Lagrådet varnar för att Sverige kan få allvarlig kritik av organ inom Europarådet men också av ILO. Den svenska regeringen, som i internationella sammanhang har velat framstå som föredöme, riskerar genom propositionsförslaget att dra på sig en svidande kritik. Utskottets lagrådsremiss var välgörande också av det skälet att vi fick klara besked om vad regeringens förslag egentligen kunde leda till.

Socialdemokraterna i utskottet har backat inför den risken. Ifall arbetsmarknadens parter inte kan enas skall ett obligatoriskt medlingsförfarande

kunna inledas. I sak har det ju också brister. Obligatorisk medling finns inte i Sverige, har aldrig funnits. Redan då förlikningsmännen inrättades 1906 byggde systemet på att parterna själva måste ta ansvaret för sina handlingar. Medlaren har inte möjlighet att tillgripa tvångsåtgärder mot parterna.

Nuvarande förlikningsförfarande bygger dels på förtroendet för medlarna, dels på utgångspunkten att parterna har ett gemensamt intresse att komma överens. Det normala för den svenska arbetsmarknaden är att en stridsåtgärd skall kunna tillgripas först som en sista åtgärd.

Om man genomför förslaget om tvångsmedling och därpå följande tvingande skiljedom, kommer en lovlig konflikt inte att kunna tillgripas som stridsåtgärd. Däremot öppnas fältet för olovliga strejker, och mot dessa saknar samhället i dagsläget verksamma åtgärder. Och då uppstår den närgångna frågan: Hur kan ett socialdemokratiskt parti i princip frånta arbetsmarknadens parter deras legala konflikträtt och i stället öppna fältet för olovliga konflikter? Det är för mig närmast ofattbart.

Hur oppositionen ser på situationen har partiledardebatten nyligen gett svar på. För folkpartiets del har vi varit angelägna om att driva frågor som bl.a. ledde fram till den stora skattereformen, som i sina delar har tagits men ännu inte är fullföljd. Med den är grunden lagd för en ordning då arbete, sparande, initiativ och nyföretagande främjas och då stora avdrag begränsas och möjligheten till skattefiffel drastiskt minskar.

Folkpartiet har också genom åren lagt fram en lång rad förslag som skulle stärka såväl den svenska ekonomin som arbetslivets och den offentliga sektorns förnyelse.

Problemet med den svenska överhettningen är ju främst bristen på utbildad arbetskraft. Vi har föreslagit flera insatser för att stärka arbetsutbudet, alltifrån att människor ökar sin egen arbetsinsats – och där är skattereformen en god stimulans – till att man låter nya grupper komma i fråga för den svenska arbetsmarknaden. Det kan vara t.ex. yrkeskunniga invandrare, som nu genom byråkratiska regler hindras att snabbt komma ut i jobb. Vi vill också göra det enklare för människor att öppna eget och underlätta småföretagandet.

En annan åtgärd är att stärka de arbetshandikappades ställning på arbetsmarknaden. Det kan möjligen påstås av någon här att det inte är en stor sak, nationalekonomiskt sett, att hjälpa några tusen handikappade till ett eget arbete. Men det är, herr talman, en mänsklig och social insats som är värd långt mer än vad som kan räknas i kronor eller procent. Det glömda Sverige finns också i arbetslivet!

Den offentliga sektorns förnyelse är ett annat område där vi från folkpartiets sida driver på genom aktiva förslag. Regeringen har talat om detta i många år. Man har både tillsatt och avsatt ministrar med den särskilda uppgiften, men fortfarande är man bara i initialskedet av förnyelsen.

Socialdemokraterna sitter dessutom fast i ett monopol tänkande och en diskriminering av dem som vill starta eget. Det gäller inte minst kvinnorna i de yrkesgrupper där regeringen förhindrar nyföretagande. Annorlunda är det. statsrådet Sahlin, i mansdominerade yrken. De kritstreckrandiga pojkar i karriären ges många chanser att öppna eget. Det finns anledning för

oss politiker att ta mycket mer allvarligt på denna ojämlikhet som råder i svenskt arbetsliv i dag.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att regeringen har misslyckats med att bemästra den ekonomiska politiken. Att genom regleringspolitik införa lönestopp gör bara ont värre. En tydligare gräns måste dras mellan vad som är statsmakternas uppdrag och vad som är parternas uppgift på arbetsmarknaden. Den fria förhandlingsrätten får inte äventyras med vare sig fredsplikt eller lönestopp. Lönestoppet kommer dessutom att inbjuda till byråkrati och mygel.

Det är mot den bakgrunden som vi bestämt tillbakavisar regeringens proposition nr 95, och jag gör det genom att yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 24.

Anf. 30 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson säger att utskottets dom över propositionen är mycket hård. Jag vill påstå att det är det mest tarvliga i argumentationsväg som har förekommit i ett utskottsbetänkande. Utskottsmajoriteten argumenterar inte utan dundrar fram till en slutsats, och den är helt enkelt att man vill avslå propositionen och se till att regeringen faller. Men, à la bonne heure, vi kan väl säga att det får passera.

Elver Jonsson går sedan in i en diskussion om obligatorisk medling. Jag konstaterar med viss förskräckelse att inte heller Elver Jonsson har förstätt ett dugg av vad det här är fråga om. Obligatorisk medling finns omtalad i ett ILO-beslut – 1978 tror jag att det fattades. Det har vi ställt oss bakom, för vi har ratificerat denna ILO-konvention – det är alltså ingenting speciellt med just detta. Vad det handlar om är att man har denna del som en hjälp för parterna i detta speciella fall under tvåårsperioden, alltså under nedfrysningstiden.

Sedan konstaterar jag med en viss tillfredsställelse att Elver Jonsson ändå fattat något av denna arbetsrättsliga lagstiftning. Uppseendeväckande vore det annars, eftersom Elver Jonsson hållit på med detta länge.

Några ord om lönestoppet. Enligt folkpartiet fanns behov av en åtstramning 1988. Regeringen gjorde då en annan bedömning, och enligt den uppstod behovet först 1989. Då framlade socialdemokraterna ett förslag om momshöjning. Var fanns folkpartiet då?

Man säger att lönestopp inte löser några problem, bara angriper symtomen. Men en av orsakerna till problemen är trots allt lönebildningen skenat i väg. Med den andningspaus vi nu skulle få kan man växla ned. Det betyder att efter den tiden kan parterna ta de fulla ansvaret.

Får jag på min korta tid ställa också en fråga till Elver Jonsson. Det låter bastant när man talar om att här finns tre borgerliga partier som skall kunna bilda en regering. Bengt Westerberg talade förut om att skatteförslaget minsann skulle genomföras. Men jag fick i går i min brevlåda ett flygblad som jag skall läsa upp:

”Moderaterna står inte bakom skatteomläggningen. Sänkningen av marginalskatterna är bra, men resultatet av skattekarusellen blir att världens högsta skattetryck består. (s) och (fp) ger med den ena handen och tar med

den andra. Det du vinner på gungorna förlorar du på karusellen. Slutresultatet blir att 1,5 miljoner låg- och medelinkomstagare får höjd skatt.

Moderaterna är ensamma om att kräva att det rekordhöga skattetrycket skall sänkas.”

Prot. 1989/90:68
15 februari 1990

Allmänt lönestopp

Anf. 31 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander hade förläst sig på en moderat pamflett, så han hann inte ens svara på den enkla fråga jag ställde, och jag ger honom en chans till: Vad är det som motiverar att socialdemokraterna i utskottet har gått ifrån regeringens förslag på en mycket väsentlig punkt? Inte ens socialdemokraterna yrkar bifall till regeringens proposition. Man yrkar inte avslag, men inte heller bifall. Vad hände mellan torsdag och måndag, då Lars Ulander lämnade sin något orginella motion?

Detta med samverkan är inte så underligt. Lars Ulander hade i sitt första inlägg en lång litania om att t.ex. vpk och moderaterna förenat sig i en lång rad frågor, vilket han tyckte var förskräckligt. Vi kan väl säga att vi förenar oss med alla partier i olika frågor. Det är inte särskilt orginellt.

Centern och socialdemokraterna gjorde upp om tvångssparandet.

Folkpartiet och socialdemokraterna gjorde upp om skattereformen.

Socialdemokraterna och moderaterna har ofta gjort upp om minskad u-hjälp och att hålla tillbaka insatser på miljöområdet.

Vi har alla konstellationer, det är inget orginellt i det.

Är domen hård eller inte? Det är sällan riksdagen avslår en proposition. När denna proposition faller, vilket mycket talar för att den kommer att göra, är det en hård dom. Vi har motiverat varför vi inte ställer upp på propositionen. Dessutom har man från den fackliga delen sagt, från förbundsordförande och en del andra håll, att det är förskräckligt att regeringen framlägger en så löntagarfientlig proposition. Den domen är om möjligt ännu hårdare.

När det gäller att komma till rätta med lönebildning och annat kan jag säga att vi är överens om analysen, men vi skiljer oss på åtgärdssidan. Det är inte heller så märkligt, eftersom vi har olika uppfattning. Jag hävdar fortfarande att den av folkpartiet förordade modellen är att föredra.

Lars Ulander hoppas att även om man nu sätter löntagarorganisationerna under tvångslag i olika former kommer de senare att ta sitt ansvar. Men där tror jag att problemet ligger. Har man väl skjutit över ansvaret på riksdag och regering är det inte så lätt att lyfta ansvaret tillbaka.

Jag tror vi får vänta mycket länge innan vi kan komma till den slutsatsen att vi bör ta ifrån parterna ansvaret för lönebildningen. Det har varit en tillgång i den svenska arbetsmarknaden under decennier, och den skall vi också slå vakt om här i Sveriges riksdag.

Anf. 32 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson skall få ett mycket kort svar av mig när det gäller min motion. Jag väckte motionen därför att vi inom partiet blev alldeles klart överens om att ta bort den delen som gällde strejkvapnet. Detta är nu gjort, och det har sedan dess inte lämnat vare sig Elver Jonsson eller någon annan någon ro.

Men situationen är den att socialdemokratiska partiet, både i regering och i riksdagsgrupp, står bakom den reservation vi avlämnat till detta betänkande. Därmed får Elver Jonsson nog låta sig nöja.

Men jag vill ta upp en annan fråga som jag tycker är ganska märklig. De tre borgerliga partierna talar om att bilda regering. Bengt Westerberg talade förut om skattereformen. Jag berättade om vad som stod i flygbladet från moderata samlingspartiet, där de tycker att skattereformen är skräp. Det enda de kan vara med på är sänkningen av marginalsatserna, resten är inte mycket att hänga i julgranen.

Då säger Elver Jonsson att man får göra som regeringen gör i dag, man får finna hoppande majoriteter.

Nu skall vi göra ett tankeexperiment. Vad händer med den regering där ett av de ingående partierna börjar leka med något slags hoppande majoriteter?

Jag vet inte om det inom statskunskapen finns någonting som kan förklara detta. Elver Jonsson bör tänka sig för!

Anf. 33 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander säger att man inom partiet varit överens om denna motion. Det måste vara ett snabbt möte, det lär ha blivit minuterna innan motionstiden gick ut. Visst är det märkligt att en tung ledamot i det socialdemokratiska partiet väcker en motion som på en avgörande punkt vill ha en förändring i ett regeringsförslag där trycksvärtan knappt hunnit torka.

Man kan säga att det är klokt att ändra sig, men jag fick inget besked på den kända lilla fråga jag ställde allra först: Vad har gjort att alla fackförbund, deras medlemmar och deras företrädare, vill komma bort från propositionens förslag?

Nu säger Lars Ulander att också regeringen står bakom reservationen, dvs. en reservation som vill rycka undan en stor bit i den proposition som är framlagd. Detta är naturligtvis en spännande sak för kommande historieforskare.

Lars Ulander undrar hur det skall bli med en annan regering. Hur skall tre partier kunna bilda regering?

Från folkpartiets sida har vi sagt att det är rimligt att den nuvarande regeringen avträder om den har ställt en kabinetsfråga och fälls. Vi för vår del förordar sedan nyval för att möjliggöra en ny majoritet.

Lars Ulander ber mig tänka mig för. Det är kloka ord, och det bör vi alla göra. Men om hoppande majoriteter gäller att under de flesta åren under 1900-talet har Sverige haft minoritetsregeringar. I den meningen har vi levt med hoppande majoriteter. Mycket talar för att vi får göra det också framöver. Men då tycker jag vi skall lära oss en sak av detta ärende och denna debatt: Vi bör inte upprepa det som hänt de senaste åtta dagarna. På den punkten tror jag denna kammare mycket snart kan bli överens.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Ulander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1989/90:68
15 februari 1990

Allmänt lönestopp

Anf. 34 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till den mycket starka kritik som Anders G Högmark och Elver Jonsson har redovisat för kammaren mot det aktuella regeringsförslaget och Lars Ulanders motion.

Ideologiskt instämmer jag i allt vad Olof Johansson har sagt här tidigare i dag.

Inledningsvis vill jag säga några ord om den demokratiska hanteringen. Parterna på arbetsmarknaden fick 14 dagar på sig att svara på ett fåtal mycket lätta frågor. Regeringen ville att riksdagspartierna skulle få drygt ett dygn på sig att svara på ett förslag som var av en art som vi aldrig tidigare skådat i detta land. Här gällde det att ändra hävdvunnen rätt på den svenska arbetsmarknaden. Man måste gå till länder som Syrien och Colombia för att finna en motsvarighet.

Regeringen skriver också: Lagrådet kan man underlåta att höra. För en vecka sedan sade man: Detta är ett helt och odelbart paket. På det svarar vi i centerpartiet med en heltäckande motion som ger alternativen till en annan ekonomisk politik. Men det här hela och heltäckande paketet blev det inte mycket av. Lars Ulander och några till väckte sedan en motion som så att säga skulle ta över regeringens förslag. Motionen är så oklart skriven att den verkar vara gjord på fem minuter strax innan motionstiden gick ut. När vi som satt med i utskottet frågade vad som menades med motionen var det omöjligt att få förståeliga svar.

Herr talman! Hanteringen av denna fråga är, om man bortser från sakfrågan och ser det hela som en demokratisk fråga om hur man hanterar riksdagen och hur man hanterar oppositionen, något av en katastrof.

Centern har under flera år krävt en total översyn av arbetsmarknadslagarna. Vad har då socialdemokraterna i den här salen svarat? Nej, säger socialdemokraterna, de behöver absolut inte ses över. Vi i centern anser att bra arbetsmarknadslagar är utomordentligt viktiga för vårt land, för dem som jobbar ute i företagen och för dem som jobbar inom den statliga eller kommunala sektorn. Vi anser att sådant här skall göras i lugn och ro – det får inte ske över en natt. Det får alltså inte vara så, att det nästa natt kommer ett nytt förslag. I stället skall man sitta med i en bred parlamentarisk grupp – parterna på arbetsmarknaden skall också vara med – och noga analysera dessa saker. Det måste man när man ger sig in på ett sådant här viktigt område. Jag är förvånad över att regeringen kan hantera en sådan här viktig fråga på detta sätt.

Vad har då socialdemokraterna fört för en debatt sedan 1976? Jo, det enda man har velat tala om i utskottet, här i kammaren eller ute på valmöten är den s.k. 200-kronorsregeln. Vilda strejker – 200 kronor, det har man velat tala om. Varför? Jo, 1976 beslutade en majoritet här i riksdagen att arbetsdomstolen skulle få litet större frihet. Det framställdes då som en riktig katastrof för löntagarna. Riksdagen beslutade sedan att upphäva den här fasta 200-kronorsregeln. Under åren 1977–1984 var det mera fritt för arbetsdomstolen. Vad hände då under dessa åtta år? Jo, det fälldes 42 domar, herr

Ulander! 33 av dessa domar var på 200 kr. och lägre belopp – ned till 75 kr. Bara nio domar på åtta år, alltså en dom per år, var på över 200 kr. En dom var på 600 kr., två domar var på 400 kr. och sex domar var på 300 kr. Detta gjorde socialdemokraterna och de fackliga ledarna till den stora politiska frågan under alla dessa år.

Jag har läst en mängd citat av Lars Ulander, av flertalet socialdemokratiska statsråd och av nu verksamma fackliga ledare. Men jag skall inte ta upp kammarens tid med det. Eller: Min finkänslighet är sådan att jag faktiskt inte kan läsa upp uttalandena – många av de närvarande i denna kammare skulle rodnande falla genom golvet.

Så kom då regeringen med ett förslag: 5 000 kr. skulle man få böta. Herr "Blomman" Blomberg, herr Malm och fackföreningsledaren herr Ulander tyckte att det var ett mycket bra förslag. Det gäller alltså samma människor som har sagt ute på gator och torg: De här nio domarna under åtta år som var över 200 kr. var en katastrof. Nu var det inte någon katastrof. Vad skall folk ute på arbetsplatserna tro? Jag upprepar min fråga, regeringens sakkunnige från Göteborg i arbetsmarknadsfrågor: Vad skall folk ute på arbetsplatserna tro?

Sedan kom eftertankens kränka blekhet. Det är den som vi diskuterar i dag. När allt detta skall summeras och när forskarna skall titta på tiden från 1976 och fram till den senaste veckan och analysera det hela och när ni som har agerat i den här frågan på den socialdemokratiska och ledande fackliga sidan skall dra er till minnes vad som hänt, tror jag att ni kommer att få leva med talesättet: Korpen blir aldrig vit, hur ofta han än tvättar sig – det gäller er.

Nej, vad ni och vi alla i denna kammare skall börja med är att ordentligt se över alla lagar på arbetsmarknadsområdet. Vi måste beakta olikheterna i små och stora företag. Vi måste ha en bred, lugn och saklig utredning av detta för att stå bättre rustade i den här frågan under 90-talet. Det här måste alltså ske om vi skall förnya den svenska modellen. Vi måste göra detta för att kunna gå ett bra 90-tal till mötes. Men det behövs mera. Det behövs naturligtvis, som många talare här har varit inne på, en löne- och prisutveckling som kan länkas in i lugnare banor.

Men vad är då roten till det onda som har hänt sedan socialdemokraterna tog över 1982? Ni har ju regerat under en tid då det har varit en enda lång högkonjunktur. Jo, roten till det onda är den överhettade byggarbetsmarknaden i Stockholmsområdet. Det råkar dessutom vara så, att utskottets värderade ordförande som tar upp detta med löneglidningens fasa samtidigt är ordförande för just Bygg-Ettan i Stockholm. Härifrån kommer inflationsutvecklingen, härifrån kommer löneglidningen, och den har spritt sig till byggarbetsmarknaden över hela landet och även till alla andra näringar.

Därför känns det litet konstigt att just Lars Ulander stiger upp och mästrar talare före mig. Sverige är på väg att så att säga prissätta sig ur världsmarknaden på precis samma sätt som skedde under 1974 och 1975, och det är synnerligen beklagligt för var och en som bor i detta rike.

Detta är ingen kritik mot dem som jobbar på byggena. De jobbar hårt, och de jobbar bra. Bovarna är i stället Lars Ulander som inte har klarat för-

handlingarna, byggherrarna bakom Globen m.fl. Roten till inflationsutvecklingen är överhettningen i dessa områden, och den är politisk betingad.

Centerpartiet lade 1987 fram ett förslag som skulle ha räddat regeringen från att komma i denna situation. Vi föreslog nämligen att man vid byggande av kontor o.d. skulle lägga en bygginvesteringsavgift på 25 % för att lugna ner marknaden. Socialdemokraterna visade då inget intresse. De talade t.o.m. illa om förslaget och småhånade centern för det. Nu återkommer de litet sent, och nu vill de ha 30 %.

Skulle förslaget med 25 % ha gått igenom, skulle det ha sett annorlunda ut i dag på det ekonomiska området. Tiotusentals ungdomar skulle t.ex. ha haft egen bostad i det här området. Det hade varit bra. Inflationsmotorn skulle inte ha fått så mycket bränsle som den nu har fått. Nu håller det hela på att storkna. Överkoncentrationen till det här området skulle också ha lugnat ner sig. Det hade t.ex. varit till fördel för alla som behöver vård och omsorg i området. Det hade varit en mycket stor fördel för miljön och grönområdena och för dem som redan bodde i staden. Jag ser bara en enda nackdel som skulle uppstå om man 1987 hade genomfört vårt förslag. Ett antal spekulanter skulle ha förlorat, men det unnar vi dem från centerpartiets sida.

Socialdemokraterna valde fel. Nu, 1990, har socialdemokraterna vaknat när konjunkturen är på väg neråt. Ni skulle ha vaknat långt tidigare. Det är nämligen för sent att lägga locket på brunnen när man redan har ramlat ner.

Grundfelet ligger egentligen i hela politiken sedan 1982. Det är synd att Feldt har lämnat kammaren. Den oerhörda förmögenhetsomfördelning som regeringen medvetet har genomfört under 1980-talet är ingen bra grund att stå på när man sedan behöver strama åt.

Vi uppträder här litet till mans - jag och andra, men främst regeringen och storföretagsledare - som återhållsamhetens apostlar. Är vi då så goda föregångsmän? Vi vet att storföretagsledarna som nu jublar över lönesstoppet själva har mångdubblat, tiodubblat, sina löner under 1980-talet. Regeringen och även vi riksdagsmän har haft en mycket god utveckling. Kortfattat kan man säga att de välavlönande har blivit mycket mer välavlönande, medan det har varit litet knaggligt för de andra.

Ovanpå detta kommer skattereformens finansiering. Hur man än ser på detta och hur man än försöker försvara det hela har skattereformens finansiering en tydlig udd riktad mot låg- och medelinkomsttagare. De som behöver bilen till jobbet, där är udden. Det inger ytterligare oro. Som ytterligare en punkt kommer den här grimman från regeringen. Det blev den som fick bägaren att rinna över.

Jag vill här påminna om Fälldins sätt att 1979-1982 föregå med gott exempel. Han såg till att den regering som satt under dessa tre år inte tog ut sedvanliga, ganska låga löneökningar. Han ville föregå med gott exempel för att lugna ner arbetsmarknaden i övrigt. På grund av detta blev han nästan förhånad. I dag tror jag att vi skulle behöva att storföretagsledare, regeringen och andra skulle sammanträda för att diskutera i termer av att de kanske skall ta det litet lugnare för egen del för att det skall lugna ner sig i riket.

Jag skall övergå till att göra några korta kommentarer och börjar med det kommunala skattestoppet. Jag har studerat hur det har sett ut i riket under det senaste året. Kommuner som har låg skatt och hög servicenivå har fyra

gångar så hög skattekraftsutveckling i kronor räknat som kommuner med hög skatt och låg kommunal servicenivå. Det är ingen bra grund att bygga ett rätt kommunalt skattestopp på. Det är ett trubbigt vapen. Det vore bättre om regeringen och företrädare för kommunerna satte sig ner och diskuterade hur man skall klara att hålla oförändrade skatter och hur man t.ex. ändå skall klara barnomsorgen och gruppboistäder för de dementa. Det vore en riktigare väg att gå. Klokt folk sätter sig ned och diskuterar och tar inte till så grova instrument.

Statsministern berörde också att situationen inom jordbruket skall lösas. Vi vet ju hur de förslag ser ut som har diskuterats inom regeringen. Vi vet hur Sohlmans förslag ser ut. Det är inte till för att främja utvecklingen, utan för att skapa en stor arbetslöshet på landsbygden. Det är detta det är fråga om. Det här blir ett ytterligare slag utöver de ungefär 50 slag som regeringen har utdelat mot landsbygdsutvecklingen under den tid som landsbygdskampanjen har pågått.

Jag vill också något kommentera att statsministern säger att höginkomsttagarna skall förlora på skattereformen. Så är det självfallet inte. Han räknar då med dem som har lånat mycket pengar. Varför har de lånat mycket pengar? Jag skall ta ett exempel. En bekant till mig lånade en miljon när regeringen genomförde den stora devalveringen 1982. Han kunde litet om ekonomi och köpte aktier för en miljon. I dag har han 15 miljoner i aktier. Han säljer av dem och betalar skulden. Då har han ca 13 miljoner kvar. Han har inte gjort ett dugg, han är skuldfri och han blir den stora vinnaren på skattereformen. Det är så det fungerar. Ni vilseleder ert eget folk när ni går ut och påstår att höginkomsttagarna skall förlora på skattereformen. Så är det inte.

Herr talman! Om regeringen nu avgår på grund av att den inte får igenom en del av sin proposition, det här dåliga förslaget, är det viktigt att vi om det tillträder en annan regering inte får samma debatt som vi fick efter 1976 om det dukade bordet. Bordet är inte dukat i dag. För att vi skall få rätt debatt, vilket vi måste ha för att klara 1990-talet, tycker jag: Om regeringen går, så tag också med duken.

Anf. 35 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund var i detta inlägg mera populistisk än vanligt. Han tog med det mesta som någon kanske skulle vara intresserad av att höra. Tal om riksdagsmäns löner och annat sådant går hem. Det gör det naturligtvis i en debatt som handlar om huruvida regeringen skall falla på en ekonomisk politik som är stabiliserande eller inte.

Börje Hörnlund har naturligtvis mycket att lära ut när det gäller dåliga statsfinanser. Vi vet att 1982, när regeringen tillträdde, var budgetunderskottet ungefär 100 miljarder. Arbetslösheten var stigande och mycket besvärlig. Det var stora obalanser i samhället. Börje Hörnlund är med andra ord mycket duktig på det här.

Det var väldigt många saker som valsade runt här, men jag skall bara ta upp en liten detalj. Börje Hörnlund sade att inflationen i Sverige har uppkommit på grund av byggarbetsmarknaden i Stockholm. Hörnlund är nog ganska ensam om den uppfattningen i vårt land. Inflationens orsaker är na-

turligtvis mycket mera komplicerade. Bakgrunden till resonemanget måste naturligtvis vara Börje Hörnlunds mycket välkända storstadsfientlighet.

Resonemanget håller inte heller om man ser till löneutvecklingen i de olika regionerna. Men det bryr sig naturligtvis Börje Hörnlund inte så mycket om. För honom är det viktigare att komma åt storstäderna. Jag tycker att en diskussion skall föras om dessa saker, men knappast med de utgångspunkter som Börje Hörnlund har.

Låt mig också göra en liten anmärkning beträffande Börje Hörnlunds resonemang om arbetsrätten. Frågan om arbetsrätten har vi diskuterat i alla år sedan vi satte MBL och de andra arbetsrättslagarna i sjön. De tre borgerliga partierna har väckt motioner varje år, som tack och lov har kunnat avslås av en riksdagsmajoritet. Men de har med sina motioner velat åstadkomma en urholkning och en försämring av arbetsrätten. När Börje Hörnlund säger att arbetsrättsfrågorna skall utredas, då är jag helt övertygad om att han har klara idéer om vad som skall hända. Naturligtvis är det hela tiden fråga om försämringar.

Centern säger att den tredje vägens politik är misslyckad, men den handlar framför allt om att ta landet ur den ekonomiska kris som de borgerliga regeringarna förde oss in i. På detta sätt har den tredje vägens politik lyckats åstadkomma resultat snabbare än någon kunnat drömma om. Vi kan ändå konstatera, Börje Hörnlund, att statsbudgeten är i balans. Arbetslösheten i vårt land är unikt låg om man ser den ur världsperspektiv. Nu handlar det om framtiden. Men den samlade oppositionen vill se till att vi inte får möjlighet att stabilisera ekonomin. Vad som kommer att hända om vi inte ges den möjligheten är förmodligen att landet hamnar i samma moras som den förra borgerliga regeringen försatte det i.

Anf. 36 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag skall påminna Lars Ulander om att arbetslösheten i landet var högst år 1983, då socialdemokraterna regerade.

När centern år 1987, då det är som hetast på arbetsmarknaden, föreslår en uppbromsning i byggandet av kontorshus i detta storstadsområde, är det tydligen helt fel och storstadsfientligt. Men tre år därefter föreslår den socialdemokratiska regeringen en 30-procentig investeringsavgift på kontorsbyggandet, och det gör man i en klart nedåtgående konjunktur. Då är det tydligen bra. Jag tror att kammarens ledamöter förstår att Lars Ulanders argument är ganska svaga.

Lars Ulander säger vidare att centern är ute efter att åstadkomma försämringar när man föreslår en förutsättningslös utredning av arbetsmarknadslagarna. Nej, det gör vi för att få stabila och brett förankrade spelregler på arbetsmarknaden. När däremot Lars Ulander ställer sig bakom regeringens förslag om 5 000 kr. i böter för den som bryter mot strejkförbud m. m., då kan man ställa sig frågan om det är bra eller dåligt. Jag skall inte värdera den saken, men jag är övertygad om att alla i denna kammare och alla andra människor i Sverige kan göra det.

Bytesbalansen är i högt tempo på väg åt fel håll. Det paket av åtgärder som regeringen nu har framlagt och som riksdagen diskuterar kommer, enligt dem som förstår sig på saken, inte att ändra trenden i bytesbalansens

försämring. Det är att beklaga, eftersom det är ganska allvarligt att bytesbalansen förändras till det sämre.

Anf. 37 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund säger att arbetslösheten var högst 1983. Med det vill han säga att socialdemokraterna, som övertog regeringsmakten i oktober 1982, inte till år 1983 hade lyckats höja sysselsättningen. Men vad den socialdemokratiska regeringen fick göra var att regera på en borgerlig budget och under samma dåliga ekonomiska förhållanden som de borgerliga regeringarna hade ställt till med åren 1976–1982. Vi kunde helt enkelt inte trolla fram en högre sysselsättning på så kort tid.

Vad gäller utredningen om arbetsrätten litar jag inte ett spår på hans renlärighet som går ut på att ge de anställda inflytande. I de motioner som centerpartister har väckt, ofta tillsammans med moderater och folkpartister, kan man se i vilken riktning de vill driva frågorna om arbetsrätten i landet.

Jag blev förvånad när Börje Hörnlund sade att jag glatt ställde mig bakom förslaget om 5 000 kr. i böter för den som bröt mot strejkförbudet liksom jag också ställde mig bakom ett strejkförbud. Har inte Börje Hörnlund hört talas om min ypperliga motion? Om han inte har gjort det, kan han låna den av någon och läsa den.

Inflationen i landet orsakas inte bara av en enda sak, utan har flera aspekter. Men det är klart att inflation alltid ställer till en mängd problem.

Börje Hörnlund säger också att bytesbalansen är på väg åt fel håll. Javisst, men varför lägger regeringen fram ett ekonomiskt stabiliserande program? Jo, det gör man just för att försöka bryta obalanserna.

Anf. 38 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! När det gäller att bedöma arbetslöshetens omfattning under den borgerliga resp. den socialdemokratiska regeringen, Lars Ulander, måste det påpekas att Thorbjörn Fälldins regering och andra borgerliga regeringar hade den tunga bördan att regera under sex år, nästan hela tiden i en extrem lågkonjunktur. Om oljepriset i dag hade varit lika högt som det var under de senare borgerliga regeringsåren, då skulle en kubikmeter olja ha kostat 6 000–7 000 kr.

Det skulle vara lättare att framöver resonera med socialdemokraternas företrädare om bra saker, om ni någon gång kunde erkänna att de borgerliga regeringarna egentligen gjorde ett jättejobb i den djupaste lågkonjunkturen sedan 1930-talet just för att ge människor arbete. Ge dem också i efterhand en blomma för att de under tre år avstod från löneökningar! De fick, måhända av politiska orsaker, inget tack.

Låt mig till alla kammarens ledamöter säga, att visst är det dags att i en brett sammansatt parlamentarisk grupp tillsammans med parterna på arbetsmarknaden se över arbetsmarknadens lagar.

Jag vill inte tro att det finns partier som vill förstöra. Jag har den grundtron att alla här i kammaren vill göra det bättre.

Tack för debatten, Lars Ulander.

Anf. 39 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det är märkligt att en socialdemokratisk regering lägger fram förslag som har sin udd riktad mot de lågavlönade. Det är alltså de lågavlönade inom LO och TCO som får klä skott för regeringens förslag. Förslagen har fått tummen ner i arbetarrörelsen. Exempler är många, och demonstrationer, uttalanden från fackföreningar och andra organisationer kommer dagligen. Uttalanden har gjorts av t.ex. SAAB-Scania's metallklubbar. 40 verkstadsklubbar protesterar mot lönestoppet och strejkförbudet. De säger att de fackliga och politiska företrädare som lägger sådana här förslag helt förlorat deras förtroende. Det är vanliga, enkla metallarbetare som tycker att dessa företrädare både för den fackliga och för den politiska rörelsen har gjort sitt.

Det är märkligt och tragiskt för arbetarrörelsen att gamla fackföreningsmän som Ulander träder fram och försvarar förslag som lönestopp, tvångsmedling som kraftigt begränsar strejkrätten och kriminalisering av arbetare som tar emot för hög lön. För det är precis vad Ulander i dag föreslår. Han sade så här: Hur kan vpk gå tillsammans med moderaterna och avslå detta förslag?

Vi säger så här, och det är känt för alla: Strejkförbud är fel, och det har vi alltid tyckt. Allmänt lönestopp för alla är också fel, och det har vi alltid tyckt. Kombinationen är ohygglig!

I dagens läge borde väl varenda fackföreningsman och varenda fackföreningsmänniska i arbetarrörelsen avslå ett sådant förslag. Om det är sällskapet som avgör skulle det vara intressant att ställa denna hypotetiska fråga till Ulander: Om moderata samlingspartiet hade godkänt ett allmänt lönestopp, hade då Ulander bytt fot och gått ifrån sitt förslag bara för att sällskapet var fel, eller hade han bara tagit ställning till sakfrågan?

Jag tycker att Ulanders angrepp på vpk ligger långt under vad som borde vara tillåtet i arbetarrörelsen!

Den tredje vägens politik måste väl ändå granskas litet när vi nu kanske har en regeringsskris om några minuter. Vi säger att den tredje vägens politik har kommit in i en återvändsgränd. Den har visserligen sett till att den öppna arbetslösheten har varit mycket låg men till priset av en väldig omfördelning i samhället där de lågavlönade och de verksamheter som finns inom den kommunala sektorn och inom landstingssektorn har fått betala priset.

Vi anser alltså att den tredje vägens politik har kommit till vägs ände, och denna ände har gjort att man har kommit i det läget att regeringen måste framlägga rent gammalborgerliga förslag riktade mot arbetarrörelsen.

Som vi i vpk ser saken har den tredje vägens politik, den vinstledda ekonomiska tillväxten, resulterat i att de arbetandes lönekrav under hela 80-talet har pressats ned, vilket var syftet; vinsterna har ökat i företagen, det var syftet; syftet var att man skulle se till att det fanns frihet för storbanker och för penning- och valutapolitiken, och man skulle sänka marginalskatterna. Detta sade socialdemokraternas och LO:s företrädare redan 1981.

Exemplen på 80-talets utveckling är många. De verkställande direktörerna har tagit för sig, de har ökat sina löner med 90 % medan sjukvårdsbiträdena, räknat i fasta priser, samtidigt har minskat sin lön med 8 %. Detta är en illustration till den fördelningspolitik som har drivits i det här landet!

Klyftan mellan hög- och låginkomstfamiljen har ökat med 41 % i fasta priser räknat. Företagens likvida medel har ökat ofantligt. näringslivets bruttovinsten har ökat medan kommunerna har minskat sina tillgångar.

Detta är alltså ett resultat av en politik. När nu regeringen säger sig se en kostnadskris har den bäddat för denna kris själv genom att satsa på högavlönade, nyckelgrupper, alltså chefer i första hand. Sådan är nämligen den statliga lönepolitiken. Skatteuppgörelsen med folkpartiet har ju inte underlättat läget på arbetsmarknaden heller. En dålig fördelningspolitik är inflationsdrivande.

När de lågavlönade efter 80-talets händelser nu kräver sin rätt är det kris, då förvärras kostnadskrisen. I det läget måste man fråga sig om det inte är helt fel politik som har förts under 80-talet, eftersom vi alltså har kommit i detta läge. Spelar inte fördelningspolitiken en avgörande roll för landets ekonomi om man skall ha människorna med sig i ökad produktivitet och tillväxt t.ex.?

Då säger regeringens företrädare att vi har en kostnadskris. Vi i vpk säger att den krisen kommer om utvecklingen bara fortsätter. Vi har föreslagit meddel mot överhettningen, men i förhållande till regeringens paket föreslår vi ständigt andra åtgärder. Vi är för ett förbud mot höjda aktieutdelningar; vi är för ett prisstopp även om vi tycker att det skall kombineras med straffskatt på företag som höjer priserna alltför mycket; vi är för förbud mot höjda hyror, och det skulle vara mest effektivt om man gav tusan i att finansiera en skattereform med ytterligare belastning på bostadssektorn. Ett kommunalt skattestopp tycker vi är fel, förändringar i sjukförsäkringen är också fel att införa med hänvisning till de utgångspunkter vi har redovisat, men vi kan godkänna en höjd investeringsavgift i de överhettade områdena.

Men nu gäller det lönestoppet. Ett sådant slår hårdast mot de lågavlönade, alltså mot alla dem som har förlorat på skattereformen. Därför har vpk avvisat ett allmänt lönestopp, men vi har samtidigt sagt att vi kan tänka oss åtgärder i någon form mot de högavlönade i samhället och erbjudit samtal med regeringen för att genomföra en begränsning av de högavlönades löneutveckling.

Men detta har inte regeringen alls varit intresserad av. Den vill ha ett allmänt lönestopp som, enligt vår mening, skulle slå väldigt hårt mot de lågavlönade. Detta gäller inte minst principen att de fackliga organisationerna skall ha rätt att förhandla.

Nu är det kanske inte så många gånger Lars Ulander kan få moderaterna med på de viktiga principer som finns inom arbetarrörelsen. Men de första raderna i den gemensamma reservationen i detta betänkande innehåller principer som har funnits i arbetarrörelsen under lång tid och som också återfinns i vpk-motionen. Lars Ulander, vi har faktiskt fått borgerligheten att ställa upp på principer som arbetarrörelsen har hävdad. Tyvärr kan vi konstatera att det var den socialdemokratiska regeringen som bröt mot principerna. Detta är för oss en stor tragik. Det är inte lönestoppet som är stor tragik.

Nu har regeringen dragit tillbaka förslaget om strejkförbud – det är en stor framgång för arbetarrörelsen. Det är en mycket stor framgång för arbetarrörelsen att de höjda bötesbeloppen nu är borta ur förslaget. Detta registrerar

vi, och vi kan sätta på den stora rörelsens konto att det förslaget är borta. Men kvar står ändå att regeringen har föreslagit en kriminalisering av dem som bryter mot lönestoppet och att regeringen tagit fram den s.k. legostadgan från 1700-talet och bytt princip inom arbetsrätten. Det kan vi naturligtvis inte godkänna, för det skulle vara att direkt bryta mot arbetarrörelsens traditioner.

Men jag vill peka på en sak. Man kan straffas på en mängd olika sätt med denna legostadga. Den som tar emot en för hög löneökning och den som ger den kan straffas, men även – enligt rättspraxis – den som har anstiftat eller varit medhjälper till detta brott. Den typen av rättspraxis tänker sig den socialdemokratiska regeringen att föra in i svensk arbetarrätt för närvarande.

Sedan till frågan om tvångsmedlingen. Jag måste ge Lars Ulander fullständigt rätt när det gäller en sak. I lagen om lönestopp finns det inga hinder mot strejker – det finns det i 5 § i regeringens förslag. Men det är andra tilltänkta lagar som begränsar. Om Lars Ulander har förklarat detta rätt för utskottet, så kommer det att gå till på följande sätt enligt det förslag han har om tvångsmedling:

Man får alltså ett lönestopp. En part på arbetsmarknaden säger att nu måste vi justera våra löner. Företaget säger noll öre, och så säger facket kanske 5 kr. Då får man inte vidta stridsåtgärder, utan då blir det tvångsmedling. Den tvångsmedlingen skall i sin tur hänskjutas till regeringen för dispens. Det kan vara 10 öre som medlarna föreslår. Facket får då inte strejka, eftersom det skulle anses råda kollektivavtalsliknande förhållanden. Det måste vara innebörden. I annat fall får man strejka mot en regering. Då är det bara en politisk strejk, och man har fortfarande lönestoppet kvar.

Jag anser att de arbetande i svensk fackföreningsrörelse inte strejkar av okynne. De strejkar därför att de vill uppnå någonting. Och ett strejkvapen som inte medför att man uppnår någonting har ett mycket begränsat värde. Det har naturligtvis det värdet att man kan visa sitt missnöje, men i realiteten har väl de arbetande frångått möjligheten att strejka för det materiella innehålllet.

Det är alltså regeringens paket som vi har tagit ställning till. Vi tycker naturligtvis att det är ansvarslost av regeringen att lägga fram ett sådant paket, när man redan på förhand vet att man inte har majoritet för det i riksdagen – och ställer till denna politiska oro. Vi kan kanske säga att det är Feldt som har fällt regeringen.

Men det kanske mest allvarliga som jag vill peka på är ändå att den roll som spelas av LO-förbundsledningarna och LO:s toppar är mycket tragisk. Det är faktiskt någonting som ingen i arbetarrörelsen skulle vilja uppleva. Respekten för fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsen har under de här dagarna kraftigt skadats. Det är ju de radikala arbetarna som i dag får ställa upp för fackföreningsrörelsen. En av mina bästa vänner – partikamrat, ordförande i en stor fackförening – har på grund av regeringens och fackföreningstopparnas agerande fullt jobb med att hålla medlemmarna kvar i facket. Det är en oerhörd skada som har skett de här dagarna.

Vpk är inte utan alternativ till det som anses vara kris. Vi säger att det kan komma en kostnadskris här om en tid, när utvecklingen fortsätter. Det är

problem med bytesbalansen, det är överhetttningsproblem, och vi har inte någon särskilt hög produktivitet.

Vi har i vår ekonomiska motion i januari, och även nu, pekat på att man kan komma till rätta med detta om man vidtar åtgärder åt rätt håll. Varför inte göra om skatteomläggningen? Varför inte driva en ny, helt statlig lönepolitik? Och varför inte göra kraftiga vinst- och förmögenhetsindragningar? Varför inte sätta prispress på företagen? Varför inte återinföra valutaregleringen och valutakontrollen helt och hållet? Och varför inte börja demokratisera arbetslivet? Skall vi i arbetslivet få ut någonting av nytta för hela svenska folket, så måste arbetslivet demokratiseras. En av de viktigaste demokratiåtgärderna är ändå att få en bra miljö, och då måste man vidta åtgärder för detta. Och inte minst: vpk har föreslagit att man skall styra arbetskraften till industrin, vården och omsorgen, och därmed minska överhettningen i svensk ekonomi. Vi har alltså ett alternativ.

Det finns, som även Lars Werner redovisade, möjliga alternativ när det gäller att komma till rätta med kostnadsutvecklingen. Vi har som sagt föreslagit att man skall stoppa de högavlönades löneutveckling. Men det går med andra konstruktioner i linje med strävandena att föra en rättvis fördelningspolitik här i landet.

Man kan t.ex. införa ett lönetak. Brott mot regeln om det lönetaket beivras genom att man inför företagsbot – progressivt naturligtvis; när det gäller höga inkomster får företaget betala stora summor vid brott mot regeln. Man kan också tänka sig en vinstindragning som går till en skatterabatt till de lågavlönade.

Om man skulle föra in den typen av åtgärder, så skulle vi minska pressen i form av ökade lönekrav från de lågavlönade i landet. Behoven av stora löneökningar skulle inte föreligga. Vi skulle minska inflationen. Men det kräver en sak, herr talman! Det kräver att man riktar åtgärderna åt ett annat håll än mot de lönearbetande, att man inte föreslår lönestopp som drabbar de lägst avlönade.

Förslaget från regeringen att den här lilla fördelningen som man skall göra under lönestoppet skall gå till de lågavlönade – det är ju helt statligt dirigerad lönepolitik, som inte ger något som helst inflytande för de fackliga organisationerna.

Vi har som sagt, herr talman, en alternativ linje som överensstämmer med arbetarrörelsens värderingar och intresse. Och det är på grund av detta alternativ som vi med gott samvete kan säga ett bestämt nej till generellt lönestopp, strejkstopp och tvångsmedling och införande av en legostadga från 1917.

Därmed kan jag också yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 40 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Vid ett stort antal tillfällen har jag tagit kammarens tid i anspråk, och det här får bli mitt sista inlägg i denna debatt.

Jag lyssnade mycket noga på Lars-Ove Hagbergs tal. Men jag upplevde någonting märkligt i hans tal. Han använde inte på hela tiden ordet klassarbete. Det är nog första gången han inte har gjort det här i kammaren; jag skall göra en källstudie om det vid tillfälle.

Herr talman! Jag kan ännu en gång konstatera att oppositionen är beredd att föra landet in i en politisk kris. Ovanpå en ekonomiskt besvärlig situation läggs också parlamentariska osäkerheter. Oppositionen vägrar att ta den möjlighet som regeringens krispaket innebär och är beredd att fälla den socialdemokratiska regeringen. På den punkten är oppositionspartierna överens, men vad är alternativet?

Alla partier är överens om att det krävs ekonomisk-politiska åtgärder. Men oppositionen har inte förmått ena sig på en enda punkt för att vidta några sådana åtgärder. Dess svar är enbart tomhet.

Som fackföreningsman är jag särskilt besviken över att vänsterpartiet kommunisterna är berett att fälla en arbetarregering tillsammans med den politiska högern. Det innebär att Lars Werner, Carl Bildt, Karl-Erik Persson, Bo Lundgren, Bertil Måbrink, Birger Hagård, Lars-Ove Hagberg, Anders Björck, Viola Claesson och Margaretha af Ugglas tillsammans och gemensamt är beredda att fälla den regering som velat ta ansvar för de lågavlönade, för välfärden, för sysselsättningen och inte minst för en rättvis fördelningsspolitik. Det är ett historiskt ansvar de tar på sig.

Anf. 41 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det var, som jag upplever det, ett av de sämsta försvarstal som en advokat för en socialdemokratisk politik någon gång har framställt. Lars Ulander säger egentligen att när socialdemokraterna lägger fram ett förslag skall vänsterpartiet kommunisterna lyda minsta vink. Om de inte lyder är de förrädare. Det spelar då ingen roll, herr talman, om socialdemokraterna har lagt fram ett gammalborgerligt förslag om lönestopp, strejkförbud, tvångsmedling och legostadga från 1917. Lars Ulander säger att det lilla utrymme som finns 1991 skall vänsterpartiet kommunisterna nöja sig med, vänsterpartiet kommunisterna som tror på att fackföreningarna kan ta ansvar för och kämpa för rättmätiga löneökningar 1990, 1991 och under hela 90-talet. Lars Ulander säger att vi tillsammans på något sätt skall avslå detta. Vi i vänsterpartiet kommunisterna, Lars Ulander, hade varit mycket stolta över om även socialdemokraterna hade ställt sig bakom arbetarrörelsens idéer om att icke införa lönestopp mot de lågavlönade.

Jag kan, tragiskt nog, bara konstatera att det är borgerligheten som ställer sig bakom detta. Det borde vara en lärdom att dra för Lars Ulander. Det är tragiskt att Lars Ulander på sin stora dag i dag, då riksdagen behandlar arbetsmarknadsutskottets betänkande, får försvara ett gammalborgerligt förslag.

Anf. 42 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det finns i den här kammaren inte en enda ledamot som under de senaste dagarna inte fått mängder av brev från människor som är uppörda i sitt innersta över regeringens förslag om lönestopp och strejkförbud.

Strejkrätten är en omistlig del av vårt demokratiska arv. I mer än 90 år har arbetstagarna i Sverige haft denna rätt att med strejkens hjälp förbättra sina löne- och arbetsförhållanden. Utan strejkrätten hade vårt samhälle sett väsentligt annorlunda ut i dag.

Mitt i avtalsförhandlingar och konflikt på arbetsmarknaden föreslår rege-

ringen att man över en natt skall beröva alla löntagare denna rätt. Ingenstans i västvärlden har man vidtagit en sådan åtgärd. Inte ens i Östeuropa skulle man i dag våga föreslå något så oerhört. Nej, ingrepp i strejkrätten tillgrips faktiskt endast i diktaturer och då som ett första steg på vägen mot att begränsa de demokratiska rättigheterna.

Varför föreslog regeringen då en sådan åtgärd och trodde att den skulle gå igenom? Jo, regeringen hade fått ja från LO, och då ansåg regeringen att detta gick an. Men hur kan regeringen anse att ett ja från LO rättfärdigar att alla löntagare i Sverige berövas sin grundlagsenliga strejkrätt!

Ja, det är naturligtvis möjligt endast därför att vi i Sverige har ett för ett demokratiskt land osunt intimt förhållande mellan politisk och facklig makt. Vi har i Sverige exakt den maktstruktur som man nu i Östeuropa och i Sovjetunionen håller på att bryta upp. Vi har precis det system som man där nu stiftar lagar emot för att, som det kallas, bryta partiets monopolställning. Att ett fackförbund tror sig ha mandat att sanktionera politiska beslut på alla andras vägnar är en tydlig illustration till att vi i vårt land är på väg åt precis samma håll som när det gäller den modell som öststaterna nu överger.

Ytterligare ett exempel fick vi häromkvällen i TV när nyhetsreportern intervjuade medlemmar i Kommunalarbetareförbundet. En av de intervjuade sade följande utan att tycka att det var konstigt eller anmärkningsvärt:

”Jag blev så förbannad att jag ringde till facket för att gå ut ur partiet.”

Egentligen borde vi alla gå ut i generalstrejk för att protestera mot den socialdemokratiska regeringens totala brist på förankring när det gäller vanliga människors villkor och vanliga människors behov av att värna sina demokratiska rättigheter.

Förslaget om att beröva medborgarna strejkrätten är ett tydligt exempel på hur bräcklig demokratin är när ett stort parti infiltrerar stora organisations beslutsnivåer, så att beslutsfattarna i samhällstoppen alla är kompisar, tillhör samma middagsgång och sitter på både politiska och fackliga stolar samtidigt. Då kan man sätta sig över lagar och förordningar, som i Ebbe Carlsson-affären, och då kan man beröva medborgarna deras demokratiska rättigheter, vilket regeringen nu föreslagit.

Förslaget är nu visserligen något modifierat i och med den väckta motionen, men i grunden är avsikten exakt densamma – löntagarna skall berövas den fria strejkrätten. Det hjälper inte att socialdemokratiska ledamöter i riksdagen motionerar för att rädda ansiktet på regeringen. Det räcker inte att Stig Malm och andra fackpampar går ut offentligt och ber om ursäkt och gör avbön. Kvar står det faktum att både regeringen och LO:s ledning fullständigt missbedömde sina medlemmars känsla för rättssäkerhet och föreslog det oerhörda.

Jag har full förståelse för de förskollärare, fritidspedagoger och kommunalarbetare från Luleå, Göteborg, Malmö och många andra orter i landet som skriver mängder av brev och vädjar om att vi i riksdagen skall värna om rätten till de fackliga stridsåtgärderna.

Sverige har ratificerat flera internationella konventioner som tillförsäkrar medborgarna rätten att strejka. Den viktigaste är Europarådets sociala stadga från 1961. Där fastställs inom vilka ramar strejkrätten möjligen kan inskränkas. Folkrättsliga experter menar att skälen för det föreslagna strejk-

förbudet inte är tillräckliga för att godkännas vid en prövning mot konventionen. Också lagrådet har uttalat tvivel när det gäller den långa tidsperiod som regeringen har föreslagit.

Genom en rad uppmärksammade domar i Europadomstolen har Sverige i Europa ett skamfilat rykte när det gäller bristande rättssäkerhet. Att ytterligare understryka detta genom att beröva medborgarna rätten att använda fackliga stridsåtgärder vore ödesdigert.

I sitt inledningsanförande sade Ingvar Carlsson: Sverige har i dag en slagkraftig regering.

Men den enda slagkraft som den regeringen har riktar sig i det här förslaget mot lågavlönade som inte kan trixa sig förbi lönestoppet. Den enda slagkraft regeringen i dag har används till att försöka hindra medborgarna från att utnyttja den grundlagsfästa strejkrätten. Jag kan inte avhålla mig från att tala om vad en av de metallarbetare sade som Ingvar Carlsson träffade vid sitt besök på Saab-Scania i Södertälje i måndags. Socialdemokraterna borde skämmas, sade han.

Det är uppenbart att ett starkare skydd krävs för att skydda strejkrätten från regeringar som misslyckats med sin ekonomiska politik och som fullständigt fjärrat sig från all anständighet när det gäller respekten för demokratiska rättigheter.

Det är därför jag, förutom avslagsyrkandet, i min motion har yrkandet att nya regler införs som betydligt försvårar möjligheten att göra inskränkningar i den grundlagsfästa rätten att vidta stridsåtgärder. Motionen innehåller också flera modeller som skulle kunna användas för ett sådant stärkt skydd.

Om den socialdemokratiska hanteringen av de demokratiska rättigheterna skriver Aftonbladet: "Om regeringen lyckas driva igenom krispaketet med strejkkförbud och annat blir situationen i Sverige likvärdig med rättslaget i Nicaragua, Liberia, Tchad, Syrien, Colombia, Pakistan och Bangladesh."

Tyvärr är detta ingen överdrift.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan som innebär bifall till min motion.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Liksom så många andra har jag grubblat en hel del över hur det har kunnat bli så här. En möjlighet är att framför allt regeringen inte, och för all del inte heller andra partier, ordentligt har ansträngt sig för att göra en seriös och djuplodande analys av de svenska krisfenomenen. Det är ju en djup kris. Det är många djupa kriser. Ingvar Carlsson sade tidigare här i dag att om riksdagen skulle anta propositionen, skulle vi undvika både en ekonomisk och en politisk kris. Om det ändå vore så lätt. Jag tror inte alls att det är så lätt. Jag är övertygad om att krisen, eller kriserna, går mycket djupare. Om vi hade gjort en seriös, varför inte också vetenskaplig, analys skulle vi kanske ha kunnat hitta gemensamma lösningar.

Låt mig ta en notis i en av morgontidningarna som exempel. Där skrivs att

Sverige inte kommer att kunna sänka sina kväveoxidutsläpp med mer än 5 % till 1995. Så heter det enligt en rapport från naturvårdsverket. Men 1988 fastställde riksdagen målet till 30 %. Naturens krav sägs vara minst 50 %. Men det blir alltså bara 5%! Där har vi en allvarlig miljökris. Men det är inte bara en miljökris. Det hela hänger samman med ekonomin. Kväveoxiderna bidrar som bekant till skogsdöden. Lennart Schotte, som förvisso inte är en miljöpartist utan skogsindustriexpert, har varnat för att tillväxten i skogen kommer att upphöra och att 85 miljarder kubikmeter skog snart kan gå förlorad på grund av miljöförstöring. Det gäller hela Europa och i stor utsträckning skogslandet Sverige.

Det finns alltså ett samband mellan miljökris och ekonomisk kris. Det kan påvisas om och om igen. Vad är det som orsakar kväveoxidutsläppen? Jo, det är enligt samma rapport från naturvårdsverket trafiken. Då borde man kunna dra slutsatsen: Vi måste byta trafiksystem. Vi måste ingripa. Självklart – kan man tycka. Men det sker inte. Då borde man analysera varför det inte sker. Bengt Westerberg talade tidigare om rationalism i politiken. Varför sker ingenting? Nej, säger man, vi måste följa världsmarknaden och marknadens krafter. Vi måste följa den osynliga handen. Men problemet med den osynliga handen är att den inte bara är osynlig, den är obefintlig. Den osynliga handen är en täckmantel för att det i själva verket fattas centrala och viktiga beslut i storföretag långt utanför landets gränser, på helt annan plats än i denna riksdag och av denna regering.

I Svenska Dagbladet kan vi läsa i dag:

”EG:s samlade regelverk på drygt 10 000 sidor översätts nu skyndsamt till svenska för att införlivas i svensk lagstiftning, trots att Sverige inte blir medlem i EG.” I tidningen konstateras också, och det är ingen miljöpartitidning: ”Endast en minoritet av folkvalda och väljare tycks ha informerat sig om att EG-lagarna i mycket kommer att gälla i svenska domstolar – trots att vi inte blir medlemmar av EG.” Makten över Sveriges samhällsliv ligger inte längre hos regering och riksdag utan har flyttats långt utanför dessa beslutsorgan. Ändå uppträder den svenska regeringen, och det är förståeligt, som om den hade stor makt, som om den enligt grundlagen styrde riket. Men eftersom den inte styr agerar den inte långsiktigt. Den reagerar på kortsiktiga situationer. Den planerar inte en långsiktig inbromsning av ekonomin, utan den panikstoppar. Vad leder det till? Jo, en regering som inte styr skapar en s. k. legitimitetskris. Folk märker att regeringen inte styr. Regeringens åtgärder leder inte till avsett resultat. Folk slutar alltså att lita på regeringens förmåga.

Då hände någonting inte bara i regeringen utan i hela den härskande klassen – detta har nyligen också Harry Schein skrivit om – som egentligen inte har någon makt men som uppfattas som makthavare. Det sprider sig liknöjdhet och egoism. Egenintresset tar överhanden. Vi ser det dagligen. FFV-chefen har lyckats tillförsäkra sig 5.5 miljoner i pension före 65-årsdagen. En börschef låter börsen bekosta hustruns utlandsresor. Detta är bara dagsexempel.

Landet drabbas av någonting som kan kallas en moralisk kris. Folket slutar inte bara att tro på regeringens förmåga utan också på regeringens goda vilja. Om höjdarna inte vill vara förebilder – varför skall då vanligt folk vara bättre?

Visserligen har, som vi har sagt tidigare, en stor majoritet av svenska folket sagt att man är beredd att sänka sin materiella standard om det skulle kunna rädda miljön. Men varför skall vårdbiträden hålla igen om inte direktörer och statsråd gör det? Vi har som bekant föreslagit att riksdagsledamöter och statsråd skulle sänka sina löner med 5 % för att gå i spetsen för en åtstramning. Det skall i sanningens namn sägas att den första reaktionen från de socialdemokratiska förhandlingarna var positiv. Men när de hade frågat dem som skulle bli berörda blev svaret nej!

Är det då konstigt om hela landet hamnar i en sorts anarki, där huggsexa och skandalaffärer blir rubrikorden för dagen?

Herr talman! Jag har velat mycket överskådligt och naturligtvis förenklat visa att det finns allvarliga krisfenomen som inte alls behandlas i den väldigt tunna proposition som vi har fått samt att krisfenomenen hänger ihop. Det finns omfattande litteratur om detta. Jag skall inte fördjupa mig i det just nu, men jag tror att det skulle vara bra för framtiden om man tog litet allvarligare på krisfenomenen och analysen och försökte finna lösningar djupare:

Insikten om ett system och en kris som skulle kräva en mycket mer långsiktig och ekologiskt inriktad sparsamhet finns långt utanför miljöpartiet. Den finns hos alla dem som enligt den västtyske sociologen Claus Offe kunde kallas för de drabbade. Hans enkla skildring är att i stället för den gamla vanliga klasskillnaden mellan arbete och kapital har vi nu en skillnad mellan de drabbade och intressenterna, mellan dem som drabbas av samhällsförändringen, av miljöförstörelsen, av glesbygdsutarmningen och alla baksidor av det som kallas framsteg å ena sidan och dem som har intressen i detta å den andra. Det kan vara näringslivet, men det kan också vara politiska och offentliga makthavare. Här finns den nya konflikten i samhället: å ena sidan de drabbade, de berörda, offren och å den andra intressenterna. Problemet – och det är den allvarliga bakgrunden till den situation som vi har i dag – är att fem av de sex partierna bildades för 100 år sedan mer eller mindre på grund av konflikt mellan arbete och kapital, medan ett parti, nämligen miljöpartiet de gröna, är bildat som språkrör för de drabbade gentemot intressenterna i den nya tidens motsättningar.

Naturligtvis finns det också i andra partier, särskilt inom centern och vpk, många förespråkare för de drabbade. Det vore oärligt att påstå något annat. Naturligtvis finns det sådana förespråkare också bland folkpartiets och moderaternas medlemmar och väljare, men dessa båda partier uppträder framför allt som intressenternas representanter, kärnkraftproducenternas, vägbyggarnas, rationaliserarnas och den kapitalistiska tillväxtlogikens representanter.

Det stora problemet är naturligtvis regeringspartiet, socialdemokratin, som historiskt är de drabbades parti, men som efter 52 års maktutövning också – jag säger inte i stället – har blivit intressenternas parti. Sällan har den konflikten kommit till så tydligt uttryck som när det gäller förslaget till strejkförbud, men den återkommer också i en mängd sammanhang som vi alla känner till, inom energipolitiken, inom trafikpolitiken, när det gäller EG-anpassningen, inom miljöpolitiken och fredspolitikén osv.

Denna konflikt går rakt igenom socialdemokratin. Skall socialdemokraterna vara ett parti för de drabbade, för dem som utsätts för problemen, eller

är det intressenternas parti? Det är en oerhört viktig fråga hur detta löses inom socialdemokratin. Man kan naturligtvis presentera det problemet på ett hånfullt sätt, som moderaterna gör, men man kan också söka ta det på allvar, som vi försöker göra.

Vi har sagt att det finns ett betongansikte hos socialdemokraterna, och ni känner själva till det: säpoansiktet, vapenskandalernas ansikte, Ebbe-affärens ansikte, strejkförbudet, hotet om avskaffande av kommunernas veto-rätt, talet om majoritetsval osv. Men det finns också ett grönare, mänskligare ansikte, och det är vi väl medvetna om i miljöpartiet. Det finns inom SSU och inom miljödepartementet. Det finns bland fredsvänner. Det finns rättskämpar inom ert parti och medlemmar som tar parti för förtryckta folk, och det förekommer en jämställdhetskamp. Också inom regeringen görs seriösa gröna och humanistiska insatser.

Vårt mål i de samtal som vi hade om krispaketet var inte – det gjorde vi mycket klart – att få några miljoner eller några miljarder till diverse projekt. Vårt mål var att få hjälpa till, faktiskt att försöka förmå er att något tidigare bestämma er i några frågor där ni ändå måste bestämma er. Ni kan inte smita undan i det oändliga. Det var därför som vi prioriterade krav som att stoppa en reaktor eller att grundlagsskydda Norrlandsälvarna, stoppa JAS eller att satsa på järnväg i stället för på motorvägar. Vi visste självfallet att vi inte kunde få igenom allt detta, men vi var medvetna om att de kraven har stöd långt in i era kretsar.

Det är inget extremistiskt krav att be er att ni nu skall bestämma er för att stoppa JAS. Det finns militärer som vill stoppa JAS. Jag har jobbat tillsammans med Jan Nygren, statssekreterare i försvarsdepartementet, i en aktionsgrupp mot JAS för ett antal år sedan. Det är inte fråga om några extrema krav, men ett tillgodoseende av dem skulle vara trendbrytande signaler om att socialdemokratin äntligen började bestämma sig för en historisk kompromiss mellan arbetarrörelsen och den gröna rörelsen i vid bemärkelse, inte bara miljöpartiet.

Det gick tyvärr inte, och jag tycker att det var synd. Jag menar att socialdemokratin måste välja sida. Annars är det risk för att ni slits sönder. Det kan sägas vara ert problem, men det är också hela Sveriges problem, som läget är i dag.

Jag ser nu i tidningarna att det spekuleras om en uppgörelse mellan er och folkpartiet någon gång efter den här krisen, om kärnkraft, om Öresundsbro, om ännu mera EG-anslutning, om en folkpartistisk ekonomisk politik. Jag hoppas att det är spekulationer. Visar det sig vara sant, möts vi i den politiska kampen oundvikligen som motståndare.

Men om alla de krafter som jag tidigare nämnt och som finns hos er, nu äntligen litet mer kunde sätta sin prägel på socialdemokratin – vi begär ingenting orimligt – skulle vägen till en svensk perestrojka för miljö, välfärd och aktiv fredspolitik ligga öppen. Förr eller senare måste en sådan perestrojka komma. Frågan är vilken roll Ingvar Carlsson vill spela. Det gjordes tidigare här dumma anspelningar på Östeuropa. Låt mig ändå ta det hela mera från den skämtsamma sidan och, som sker i korridorerna, fråga om Ingvar Carlsson vill vara en svensk Gorbatsjov som öppnar för samverkan med nya poli-

tiska krafter eller om han vill spela Likhatjovs roll som försvarare av intressenterna. Det är en verkligt allvarligt ställd fråga.

Förr eller senare måste Ingvar Carlsson välja, och gör han det inte, kommer folket att välja åt honom.

Herr talman! Lars Ulander frågade tidigare hur miljöpartiet kan fälla en s-regering. Låt mig göra mycket klart att vi inte fäller någon regering. Vi fäller en proposition som inte kan försvaras.

Han frågade också hur vi kan öppna vägen för en moderat energipolitik. Låt mig mycket klart säga: Vi öppnar inga vägar för en moderat energipolitik. Vad det kan öppnas vägar för är den socialdemokratiska perestrojkan, som skulle vara av stort värde för hela vårt land.

(Applåder)

I detta anförande instämde Krister Skånberg, Paul Cizuk, Åsa Domeij, Anna Horn af Rantzien, Eva Goës, Anita Stenberg, Kent Lundgren, Hans Leghammar, Kjell Dahlström, Gösta Lyngå, Carl Frick, Marianne Samuelson, Roy Ottosson, Lars Norberg och Inger Schörling (alla mp).

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 153 för hemställan i reservation 1 av Lars Ulander m.fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 175 röster mot 19 för den i reservation 2 av Anna Horn av Rantzien anförda motiveringen. 147 ledamöter avstod från att rösta.

4 § Tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU31 Tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag (prop. 1989/90:94).

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 44 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Med hänsyn till det beslut som kammaren nyss har fattat ber jag att få yrka återremiss till utskottet av detta betänkande.

Anf. 45 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag är full av synpunkter på förslaget om utdelningsstopp, men med hänsyn till Anna-Greta Leijons yrkande är jag beredd att hålla inne med dem i hopp om att de aldrig skall behöva framföras.

Anf. 46 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Även jag biträder återremissyrkandet.

Anf. 47 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag ber att få biträda det förslag som finansutskottets ordförande har framfört.

Anf. 48 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få biträda återremissyrkandet.

Anf. 49 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Anna-Greta Leijons yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Det av Anna-Greta Leijon framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning bifölls med acklamation.

5 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1989/90:70 Våldsskildringar i rörliga bilder m.m.

1989/90:71 Några processrättsliga frågor

1989/90:74 Ny taxeringslag m.m.

1989/90:87 Vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:79 om domarbanan och meritvärderingen vid tillsättning av domartjänster

1989/90:Ju16 av Britta Bjelle m.fl. (fp)

1989/90:Ju17 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1989/90:Ju18 av Allan Ekström (m)

1989/90:Ju19 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 februari

1989/90:429 av *Rolf L Nilson* (vpk) till utrikesministern om politiska flyktingar från Chile:

Trots att demokratiska val genomfördes i Chile i december är Pinochet fortfarande kvar vid makten. I Chiles fängelser sitter ca 450 politiska fångar. Alla har deltagit i väpnad kamp mot diktaturen. Några är dödsdömda, och de fruktar för sina liv och sin hälsa.

Som en politisk demonstration flydde 50 fångar den 30 januari från ett fängelse i centrala Santiago. De ville därmed rikta världens uppmärksamhet på sin situation. 49 av dem nådde friheten, en fånge greps i samband med flykten och sex dagen efter. De övriga jagas av polis och militär och riskerar att utsättas för tortyr och t.o.m. för mord om polisen eller militären får tag på dem.

Flera av rymlingarna har anknytning till Sverige. Deras situation skulle radikalt förbättras om de hade möjlighet att, om de ville, resa till Sverige och stanna här tills de utan risk kan återvända till sitt hemland.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Är regeringen beredd att ge de politiska flyktingarna från Carsa Publica i Santiago visum till Sverige?

7 § Kammarkens åtskildes kl. 18.26.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 15 februari

1 § Förlängd ledighet	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Allmänt lönestopp	1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU24	
Debatt	
Statsminister Ingvar Carlsson	
Talmannen (om meningsyttringar)	
Carl Bildt (m)	
Bengt Westerberg (fp)	
Olof Johansson (c)	
Lars Werner (vpk)	
Claes Roxbergh (mp)	
Lars Ulander (s)	
Anna Horn af Rantzien (mp)	
Anders G Högmark (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Börje Hörnlund (c)	
Lars-Ove Hagberg (vpk)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Per Gahrton (mp)	
Beslut	85
4 § Tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktieföretag	85
Finansutskottets betänkande FiU31	
Debatt	
Anna-Greta Leijon (s)	
Lars Tobisson (m)	
Anne Wibble (fp)	
Gunnar Björk (c)	
Maggi Mikaelsson (vpk)	
Carl Frick (mp)	
Beslut	86
Betänkandet återförvisat till utskottet	
5 § Bordläggning	86
Betänkandet återförvisat till utskottet	
6 § Meddelande om fråga	
1989/90:429 av Rolf I. Nilson (vpk) om politiska flyktingar från	
Chile	87